

31

Pochodzi z łki redakcyjnej „Gazety Polskiej” J. J. Krasińskiego.
Daneł Krasiński w r. 1912. — Oprawiono w r. 1948.

6381

15

Stół parę o kilku dobrych ludziach.

BIBLIOTEKA
KAJETANA KRASZEWSKIEGO
w Romanowie.

„liść z dalszej strony
„Wichrem przygnany i mrozem zwarzony.”

..... Panieru! już trzy razy zgast samowar,
woda dawno stoi w miednicy, odzienie wyczyszczone, a panier
jak spał tak spał, aż mu nie strach wrzót. — Od wieczora coś ru-
pi i rypu, miejsca sobie znaleźć nie mogą. Tak mówił An-
tek Milunas do swego paniera Donata Paprzycy, ładnego mło-
dzieńca o ciemnym oku, blond włosach i złotawym wąsikem.

— Może co złego snites?

— Boże odpusć! jakie sny i jakie myśli po głowie mi się
brodzą. — Ongiś snilem że paniera gadziny usaty, a wro-
ta — że leżał w łóżku przykryty czarnym kilimkiem. Mówię że
łóżko oznać drogą, czy to prawda paniera? —

— Może przyjdzie się stąd wyjechać.

— Może do domu paniera? — Bądź to B. Bóg! — bo już wy-
trzymać nie można — tak chce się do swoich.

— Może wkrótce powrócisz do domu.

— Jakże, — sam jeden, bez paniera? Nie, niechaj, — ja nie poru-
cę paniera.

— Antku Antku, — ja sam nie wiem gdzie się obrócę: — tymcza-
sem dawaj herbatę.

Antek natął szklankę herbaty, Donat jedyn jej kła-
stem wychylił, parzy ukropem usta, oblewa się zimną wodą,
zamiast ręcznika porzuca serwetę, chodzi jak nieprzytomny.

Antek wrdyka — bo widzi od dawna że coś jest panierowi, że
to nie dobrze, że nie tak jak potrzeba.

O samém południu Donat wybiegł do miasta, przele-
ciał strzągł dwie długie ulice, na wieży cerkiewnej wybi-
ła dwunasta, stonice zasęto za chmury, wiatr puryorny

Swisnzał mu koto uszu, Donat stanął przed wspaniałym m. domem
i długo nań patrzył: leż okna zamknięte, balkon pusty, tylko usy-
chajzący powoj porostkami gatunki obija marmurowe kolumny.
Donat przechadza się ulicą, znowu ~~wzgorzista~~ na balkon, czeka widzieć
kogoś: — już blisko pierwszemu nie widac nikogo. Czekaj jeszcze:
aż w pół do drugiej wyjeżdża z bramy karéta, w niej dama
młoda, podobna, w czepczku z ośm, postrzegłszy Donata
wzruwa się w głębi powozu a czwórka wiatkich cisawków unos-
zi ją jak wicker.

Donat zbladł, zadrzat – i wrócił przodem do domu. Ugrabił na krzesło zadyszany, duszkiem wypił butelkę Madeiry, potem uktadał papiery, siadał, zrywał się, chodził, nareszcie znowu usiadł, chwycił pióro i pisał po francusku te słowa:

„Ona mnie zdradziła — nie wyszła na balkon. — Panie-
tasz Stasiu com wczoraj ci mówił: — miała wszystko po-
rzucić, iść ze mną na drugi koniec świata. — Nie wyszła,
nie dała zaprzyśiężonego kasta, — lepsza wzięta niż ofiarę!!!
Boże z mego serca! — a ja z jej z życia! —

Napisz do ojca żeś nagle umarł, macocha nie wiele się
zasmuci i pocieszy go, — nowi bracia pruberg mi żeś dotąd żył
wspólnym chlebem. — Gdy to przeczytasz ^{już} żyć nie będziesz. — Będę
odrow! —

Po napisaniu tego listu Donat oddał go Anthowi
 i kazał odnieść do Stanisława Okrasy. Antek wrzucił czapkę,
 już był we drzwiach gdy go Donat narać wota, catego w gło-
 woz i kaze iść conajprędzej. — Anthowi zadrzęło serce, poci-
 tuch paniera dreszczem go przejął; ~~panie Antku~~
~~coś mu szereby nieszedł~~ ^{kur} ~~porwał~~
 wzdychając — bo panicz iść kazał; postat jednak na wschodach,
 chciał wrócić, pódumał, przecięgnął się i pobiegł ulicą.

Stanisław przybiegł natychmiast, lecz zastał drzwi na kluczu zam-
knięte: stukając oba z Antkiem, bijąc pięściami, wysadzało na-
reszcie. Donat leży martwy, czoło już chłodne, ręka ~~złota~~ ^{drzewa} -
ciężka, serce jakby od dawna nie biło a z pod niego wybiegła
krew już zastygła w czerwoną plamę rozlaną na podłodze.

Stanisław krzyknął, padł na kolana, podniósł głowę Donata

mnę do bliskiego lasku i pod olbrzymim cedrem ^{pożrzebli} ~~przekle~~
~~złoty~~ ~~Wiktora~~ Donata.

W kilka tygodni później, Stanisław znalazł uroczyść
 odestania nieutulonego w kielu Antka w różną stronę.
 Młody stuga poręgnął się z drogą sercu mogiła, posta-
 wił krzyż na niej własną wyrobioną ręką, i wyszedł po pa-
 droi z jednym urzędnikiem jadącym do Litwy.

Tak upadł ^{Donat} ~~Wiktora~~ jak wielu upadła ci notawera. Kto-
 rym napakują wszystkich do ^{głowy i serca} ~~złoty~~ oprócz starej
 wiary z nową żywotną myślą - dającą siły przenieść krzyż
 doby na drogą stronę Golgoty. Młodzieńcu wsmiechał się
 do życia, krzyż ubierał różami i ku nim wyciągał ręce nie
 przecuwając cierpi, nie pragnąc ofiary. Pierwsza walka
~~walka~~ z pokusą, zerwała różę i ubodła cierniem. Od-
 wrócił od krzyża czy na pierwszym osobistym bólu, obrę-
 dził rękę i własną ręką zagasit jego pochodnię.

Wierzę jemu pokój!!!

§ II.

- „ Moja przeszłość jest to nocera,
- „ Dotąd czuję, dotąd słyszę,
- „ Spieć słowika gajem ciszę,
- „ Na dolinie w jeroz.

Antek na wiosnę wyjechał w swoją stronę, Stanisław
 sprzedał porostalność amarego, część pieniędzy rozłożył po raz
 w domu studiu, resztę opłacił stagi dołożony swój grosz
 niemato; kilka książek sobie na pamiątkę, inne zaś papie-
 rami odestał ojcu nieboszyka Donata.

11

ta.

20

25

27

me

Ch

129-

Can

2012

ie

w ciszy — Anioł pański, ~~innym~~ jak głos z nieba
restany.

Antek rwał się na nogi, objął się do kota, coś
słarsze na mazarynę. Podskoczył zdziwiony, i oko w oko
spotkał się ze staruszką w czarnej ubrawa, modlącą się ze-
łami.

Co — gdzie — skąd — dokąd — a ust się porzwały. Staruska
już zgrybiata stała tam skąd Antek powracał. Jdzie do
syna o niebranym chlebie? kto takaw podwiorie piel-
grzymkę, jeśli ma gros zapłaci na miejsce, a miłosi ma-
cierzyńska pędzi ją przez pustynie, ogrzewa skrzypce ciato,
a bóg co góry przenosi, błogosławie matce, roznicea lam-
pe jej życia miłością ofiary.

Ze światem? Antek, napomógł staruszkę, błogosła-
wiony jej tąg i modlitwa, poszedł sobie — ona sobie, a przed
obojgiem droga jestore droga.

W miesiącu lipcu Antek stanął na rodzinnej ziemi,
nie doświadczając innej przygody w drodze prócz tej, że go
gorczy obradzi spiącego. Został mu tylko jeden rubel ze caci-
reck, schowany do buta, przez ostróżność, trzy oddał pa-
dróżnej matce, co kiedyś żyła w dostatku, dziś w poacie-
wój nędzy przediera się przez ciernie i biedy do celu miłosi ^{lubi}

Z ostatnim niedogryzkiem chleba i ostatnią trzygra-
sówką, Antek zaszedł wypożyczyć do karczmy, gdy wjechała
do stodoły ogromna kareta, wysiadł z niej opasły jegomość,
a że mu nudno było na popasie, wrócił w rozmowę
z Antkiem siedzącym na ławie z kęsem ciarwego chle-
ba w garści.

— Skądie wasi wrócił, czy z daleka, czy z remsztrik,

— ^{ry} morie, — postanice? wędrowni? zapytat pan, przybyły?

— Ani jedno ani drugie? wielmożny panie? wracam z daleka do chaty gwieńskiej.

— A a czyjeś wioski wasze? morie z mojego hrabstwa?

— Nie? panie? ja? a nad Niemna?

— Wąjsz? szere?

— J. p. Gogol? szere?

— Szere? szere? szere??

Antek odpowiedział swoje przawy, lecz zamilczał, jakby śmiercią umarł jego panie?

— Czemu? pieszko z tak daleka? Chci to prawi i w moim nocy moim, wiele wytrzymał, ale? diabolna to cięplota!

— A tak panie? my wszystko zniesi? możemy, a co tego jeszcze idę do domu to i nogi nie boją.

— Masz? wasze? pieniądze?

— Niech ich tam lecho. Lekce? w drodze.

— Takie? dojdzie do domu?

— Dosłynie jakkolwiek? pracuje? po drodze? czego się zważy?

— Króki? chłop a wasze, to dobre? Masz? na? wózek, srebr? hrabia? wójmujas? a? bisk? szere? złotem? szere? szere? szere? Masz? wasze? pomysł? się? na? moje? szere?

Antek uklonił się hrabiemu lecz nie wziął ofiarowanej mu złotego monety.

— No i co? — czy? na? mola?

— Dziękuję panie? szere? potrzebuję? odemnie? ja? mo? szere? na? kawał? chleba? —

— Taki? wasze? roztropny, widzi? nie? bywały? Niedno? was?

lepiej

się będie w chacie, idź do mnie na Sturby. Będiesz przy
przy stajni, czy przy kredensie, mój kameryerski Niemiec
nauczy cię sturby.

— Drżkując pamił na dobre słowo, ja spierzę do domu,
matka sama jedna, mogiły ojca i dach nie widziałam?

— Głupis! kochanka, głupis! zakopać się w dymnej
chacie? miała racjonalność?

— Względnie dobrze, a w domu najlepiej, wielmożny
panie.

Oto chłopski upor, pragnął hrabia siadając
do karetę którą pociągnęła piętha gniadosz, tuż i Antek
mógł wrócić zwrócić się do swojej drogi.

Także to była radzie gdy się nakonie ujrzał w swojej pa-
rajji. Te same pola, taki las, górę jeniore, jak żeby w
wczoraj wszystko opuścił, chociaż lat pięć minęło od jego wy-
jazdu. Tam na górę leżą ojcowskie pola i sianożecia, po
obłamiaku wije się strumyk, na lewo przed pięć laty stała
chatka kapturowy Symonowej, lecz już jej nie widać. Może pio-
run zapalił, może innym splonął ogniem, a dziś podry-
wy i wsty na jej miejscu rosną.

Na ten widok ścisnęło się serce Antka, usiadł smutny pod
obłągłą patrząc na wszystkie strony. Cisza rozległa; to
biedna Symonowa, ale starsza o lat wiele, zgarbiona i
wypuchła.

Antek podskoczył do niej, porwał ją, i zaczęła płakać nie
mogąc słowa wymówić.

Antek jej rozpowiadał skąd wraca, a ona mu nawzajem
opowiadała swoją historję — jak mąż odumiał, jak chatę
zgorzela, a na dobitkę biedę dostrawiał z dziećmi muś.

— Matko, czy daleko wierzcieś miś. zapustat Antek.

— Na szcie-~~ciato~~ byli w kosciele. Ewka i Teklusia jak majowe trawki podrosły. Matula- twoja- trzyma się sie-ko- tako, a nigdy z pustą torbą od niej nie wywróciła. ^{Przeistki Bogu} ~~Jedno~~ i w komorze szczyry z głodem nie odychają: ~~przeistki~~ jest przegromek, tylko że matula chce już wyprosić? chciała by synowi zdać gospodarstwo.

Na te słowa Antek- jak rak się zarumienił: chciał za- pytać o Agatkę, ale Synonowa jakby odgadła myśl jego i rzekła: twoje najome- ~~ciemni~~ już prawie wszystko po- wychodził z mazi; waleśko po waleśku, łazimerek pod- bijat rzece stukając po bębnie, Turak porzuwał struny na skrzypcach, a dzieciaki i chłopcy młotem a młotem nogami, bo im wesoło, bo chleb w komorze leży jak góra gotowy.

Agatka nie wyszła z mazi, ma przytulisko w Andrzejań: swatał się jej Diurys, nie chciała chłopca choć bogobojny ^{łanowski} i nie miętki do roboty. Sierota nigdy nie chodzi na ~~katę~~ ~~nie~~ i wierzynki po karczmach, bywa tylko w kosciele i pta- n- pana Boga. Oj ja pamiętam jak bywało: waspan wie- cki a Agatka gdzieś pastwić na jednym polu. kto wie może ona tobie sąsiada?

— Daj to szcie moja dobra matko ^{Przeki} ~~przeistki~~ ^{przeistki} ~~przeistki~~ ja w re- kę Antek, ofiarując ostatnie trzy grone za przeproszenie za mały datek?

— To dla kukawki? może chowaleś?

— ~~Daj~~ ^{już} ~~Drugie~~ : kukawka- zamieszkała, - bądź z rana matko!

— Do zobaczenia! spiesz się do ~~matki~~ matuli Antosze.

Antek miał jeszcze mocz, brzośniak i ciętarz do przy- cia, a już tam chata w której się urodził, roztarł, pracował,

i pchuchał Agatkę. Przeczka po staremu sumi, kładka
na niej ta sama, w brzoziaku podrosty drzewa, gil po-
swistuje wesoło, konwalija bieleje, drobne liście brzośnie
mildzielnieją. Na cmentarzu przegbyło więcej krzyżów,
gęściej stały się cząbry, bujniej rosły piołuny. Brumianną
porank naróziwał wierzchołki drzew i wyczołcił strumyczek
sąsiedzący się z lekką do bliższej rzeki. Niebo takie ciępte, więc,
tych takich pachnący, że Antkowi z radości aż zwilgotniały
oczy.

Tuż widna i chata. Antek nie idzie ale biegnie; słysza
dymy z dachu wybiega się siny, na kłonie gniazdo bocianie
te same co i dawniej, przez płot ogródka wyglądają nasturci-
je, słony wytykają swe różowe kielichy, słonecznik bogaty
w ziarnę gnie się ku ziemi. Na progu chaty siedzi stara
kotka, a po śmietniku gnie się kury. W chacie ani ży-
wego ducha. More warzywo abierają z ogrodu? Antkowi
serce jak młotami bije. —

Wpada do chaty — puszcintenko — leci warzywo w niej po dawne-
mu. Wisi nad łóżkiem kłósty siano, tuż obok gronnic i
obrazek Matki Bożej Ostrobramskiej; pod oknem stoją krowa
nawinięta płótnem z różnokolorową na rozpiętej osnowie; na piecu
suszą się bielezna, w komorze stoją kubły ze zbożem, na po-
łkach leżą sery surowe i kilka bochenków świeżego chleba,
w kącie wielka zamknięta skrzynia z odzieniem a na niej parę
zwyczajów samowiaru starego. —

Antek wybiega z chaty i upada do ogrodu. Siostry
abierały różnokolorowe liście z kapuścą, a matka kopata karto-
fle. Depege warzywo, Antek biegnie po grzędach i upada
do nóg matki.

z tego roku już pargonem amunicji a na jego miejsce przy-
hodowały siostry tegoż gniadosza same karmiące go chlebem.
Pracowało się serce porażonego Antka brakło mu tylko Aga-
tki, ^{która} w końcu w niedziele mógł ją w kościele zobaczyć a to był
jeszcze czwartek, a wtedy onie ciekawie ^{któ} każdy bruchał jak
Tugie i Tyskne. —

Stary weteran Wojciech wuj Antka pisał z radości wiarę
siostrzaną. przecież się doczekano ^{mówił stary} ze strami. Dobrze. Nie
wzrost, zamkniesz mnie oczy bo już czas wypocząć, a
tobie młodemu daj Boże Tugiego życia i wstępnia
doczekać. — Matka niewiedziata jak macieścić się
synem; ciągle go karmiła, smarowała jajecznicą a syn-
ka prosypując trybulką, stała łóżko dorzucając
coraz więcej poduszek, dawała orzechy a miodem
i kartofle ze świeżym masłem. Jedynak długo
w siernymacku, a za każde wygódkę — jako za do-
wod miłości — całował nogi swej ^{macierzy} świętej.

Sadziła i niedziela: Antek ze switem
poszedł do kościoła, spieszył coraz bardziej,
serce mu było mocne. — może Agatka już
na miejscu, a tu znajomi drogę mu zachę-
dzą, z każdym się trzeba przywitać, opowie-
dzić choć potroszę o podroży z cudzej strony
i o jej przygodach. —

Dobit się nareście Antek do kościoła,
i — ujrzał przy kratach schodzą Agatkę, a kły-
czata machylna i pogrążona w modlitwie.
Antek długo patrzył to na ołtarz, a brany
w kwiaty, to na dziewczynę. Kłasy jeszcze
nie było, zakrystjan, zapisał sobie, orga-
nista krzątał się na chórze, świętynia napet-
niata się pobożnym ludem. —

Agatka nie podniosła głowy, tak zanurzona
na w modlitwie: nie przeznawiała ^{dziwne} że o kilka

krokiem jest ten, któremu przed czterema laty oddała szka-
 plesz na pomigłkę — i swe serce na zawrse. — Nie
 wiedziała że on wrócił do niej z innej części świata —
 i otworze sercem, ^{wiały} ~~z~~ szkapleszem. — Dziewczy-
 nicę ułkwiom przy w przybrany kwieciami otłaz-
 na którym świecie stoją rzędami, pski róż bia-
 tych wieńców obraz Matki Boskiej co pełnem
 miłosierdzia okiem patrzy na lud zebrany. Dwie
 wyniosłe jodły stały po końcach otłaza, a tuż
 nad tańce leżał kosami len, zwiłki płótna i in-
 ne ludowe ofiary dane z głębi pobożnego serca. —
 Kapłan wyszedł ze mszy, zebrani modlą się
 przytładnie, światło goreje — jasno, — w tym na-
 głe — dat się słyszeć krzyk przeraźliwy: ogień —
 ogień!! Jakiś światło przyskajęcych zapalonych
 len, — jodły, — i zwiłki płótna. Ogień zachwy-
 cił firankę obrazu Matki Boskiej. — Strach
 ogarnął wszystkich, tylko kapłan przy otłazie spie-
 wał ewangeliją bez trwoży. Ogień coraz się szerzył od
 dwóch jodeł, co jak dwie płomieniste fontanny siały do-
 cern ognistym do ~~okoła~~ ^{ognia}. Lud rzucał się do ~~gromadnie~~ ^{gromadnie} nie po-
 mny na śmierć i ból. Pał ~~ta~~ sparty się przy drzwiach
 kwiecista, a tak cioną się wargę że nikt wyjsi nie może.
 Matki z niemowlętami wydają krzyki rozpacz, mejiowie
 wycierają zemdlałe głowy, kłosey ciągną się jęcząc, odwracają-
 si bronią otłaza, a organista wsuwa się z wiadrem wody
 przed ^{przez} ~~zakrytą~~ ^{przez} Antek chwytą Agatkę której suknie już
 płomieniem ogarnął, dziewczyna przestraszona ogniem i bó-
 lem rzuca i jakby była jej radość — jakie zdziwienie — gdy ujma-
 ta Antke. Znam niewierną sercem ożrom, myśli że to widzi-

nie; że bróg jej został aniota w ^{zigo} postaci Tymczasem pto-
 mien ogarnia obójga, w tym ^{się} podziwiał organista a wie-
 dem wody i xliwa ^{nie} oplotnionych. Agatka traci przystom-
 nienie. Antek wynosi ją przez tłum zważyła u wyjścia, świe-
 cie powietrze, ogroja ich obu, a spieszna pomoc straż ognia-
 woj ratuje kosiół. Raptan najspokojniej kończy nabór i-
 stwo, otterz prawie nieknięty, obraci tylko nieco się odgnit. ^{to}
 zamieszanie powrotem małki: zakrywały ^{zwe} dzieci w ławach ciaz-
 len; synowie wynosili ojciec na ^{drogach} tramionach z tą nadzwyczaj-
 ścią jak bróg daje i słabym w chwilach stanowiących. Co kroku
 bohater, a wreszcie odgło się w spokoju ducha z rozkoszą ofiarę
 bez rozgłosu ~~rozgłosu~~ i forachwałek. —

Antek wyratował Agatkę która mu rzekła że trami: gdy
 by ci bróg nie został — zginąłby w ogniu. Sirotę niekto nie
 ratował! Co to było radości, co gadania, i bolu niekto i co
 strachu zapomniał. Agatka drwiła się tylko że Antek on
 z tamtą żywą powrócił i oryginalnie Bogu niego niegłosi-
 wie doprowadził do domu. Był to dzień karmasowy z mnóst-
 wem zabranego ludu: panowie pojechali na obiad do księża
 plebana, biedniejsza szlachta rozlokowała się pod namiotami,
 a każdy jadł co z domu przyniósł. Porozumiewały się worki,
 wyszły na świat pirogi i rogozre i sery różnego kalibru, kieł-
 basy i flaszki z zafarbowaną wódką. Na rynku jakby ober, ty-
 le ruchu i psotczyny. Wstanie i górniki rekomendują wyborne pie-
 niki, i górniki obcoznanek smorgoniskie; w roztawionych kra-
 mach rwa oko pstrokaty towary, każdy prawie coś kupił albo
 potarguje ^{jakby} na pociechę w braku kupiła.

Im więcej do mnie — do mnie! — wotają i górniki. W mnie taniej i w
 lepszym gatunku; i mi blakają perkal, i sto lat moine nosić.

Obarzone szlachcianki ^{gwarem} naradzają się co kupić, wywierzają z chustek
 pieniądze, a wrzuciły za paniebranie na kiermaszu: i szlachcio wy-
~~wozy~~wozy, i knieć paniszerzmiący z kilkorgowym dzieciem. Stary
 bają o dawnych czasach, a młodszy zachwyt w napięciu na ba-
 kier targuje konie, potrzebując żyłko. Gospodarze kupują konie
 żelazo i rzemioła, gospodynie garnki, sierpy, miski i przetaki. Dwie
 żławy trzymające ręce w kieszeni, razierają do kram-gdzie taniej
 kupić perkalików dla dzieci. Większe dzieci ^{warniejsi} ~~warniejsi~~ ponoszenie
 przypatrują się wszystkiemu, zachodzą do kram-większych wskaza-
 jąc się na chowaniec, żalę ^{się} na niemrodzaje, i przed zachodem sto-
 nica wracają do domu.

W karczmie w Smutny gwar i tańce. Młodszy rano wyskaka-
 je, falują długie konie ~~drzewce~~drzewce, latają wstęgi po szerokich ple-
 cackach, a dawa tańców jest Antek i Marciniek. Antek obiega ~~on~~
 Agatkę i bota po łące przypominając wesoło ^{się} ~~on~~ ciemne oko bły-
 ska radosna, na ustach uśmiech serdeczny, i niktby w niej nie po-
 znał sieroty - co jowite wrota sama jedna była na świecie, a do-
 siał cały świat do niej się uśmiechnął. Antek pokazał że dotąd
 nosi jej szkaplerz, na palcu Agatki świecił także ^{się} ~~on~~ pier-
 ściemek z czerwonym ^{jakby} ~~on~~ orkiem. Na dowód że ta ręka została od
 pracy i szlachetna trudem: chciała tylko do Antka nalecieć. Przy-
 jechała do niej już swaty przed rokiem, namawiali znajomi, gnie-
 wał się stryj oremu że maż się nie chce, ale nie pomogło.
 Ona przetruciem ~~on~~ Antka i oduciała, i ze swego mro-
 sica również jak z uprzednich naciesi ~~on~~ sobie sprawy nie u-
 mić. Para po parze biega się po łące, coraz tłumniej i gwa-
 rniej w karczmie, miod i wódka czystsza idą koleją, lew oke-
 rzęty już skrzypek, głucho bebenek, a muzykantom biele-
 ją ^{już} ~~on~~ oczy ze zbytniego traktamentu. Na ławach siedzą męziaki

— Nu, bierzę jegomość wiele tylko chęć. Czy
ja kiedy nie daję panom szlachtom na borg? Jak
by niewiem że szlacheckie stowo powinno być święte.

— Nie śpiw, — nie dawasz święte. Oto nie da-
rono pan szdria oszt djabelnie mnie podjechał.

— A, — to to pan szdria, — to pan, — to nie
szlachcie, odpowiedział samujto głędog suwca-
ne jak smota frejzy.

— Ot bratunio, oderwat się pan Lukasz, mam
kasek ciotanego gruntu i granicę z fr. szdrią. W-
prast się kupić moją fortunę, a ja nie przedaję
choćby mnie całego i z butami odstawił. I mam dła
dy i moje pradziady, i nieborczyk rodzic i jego
potodzielony się tutaj; estowink jakby wzrost
sercem do ajrystej ziemi; nie tylko każde
drzewko ale i każdy wiaterk zdaje się znajo-
my, a fr. szdria chęć gwałtem wleźć do mojej
grudy. — Czegoż mi tam żałować? Grunt
brzy fiaske, borowina, a tylko mospanie
przy krawej pracy mam kawałek chleba, i że
ajcowina za stół nie oddam. —

— At, — kasyjs franciski, odrzekł fr. Fran-
ciszek, wystyżę tabaczkę fr. Lukasa. —

— No proszę, oderwat się fr. Józef, a zdaje
się że fr. szdria pochrzewej tenai estowink, na
coż chęć od ajcowolich prochów odrywać szlach-
cie?

— Sanaberija mospanie: — 2 pataw widna
chudoba moja, a fr. szdria mówi że to widok
psuje. I wielkiego świata mospanie — jakas
pono generałowie z domu. —

— Na prasunek dobry trunek, — Daj kwiaty
kminikowski panie ozdawkę, oderwał się ba-
sem p. Symon. —

Wyniosł kminikowskę ustunę Symon, a
wśród gwaru i traktamentów szlacheckich, wszedł
jakiś staryszek w granatowej kapturze mocno
wypłowiałej. Cwos jego siwy, twarz pogodna,
oko czyste i światłe. —

— Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!
prawdziwie starzec utaniają się szlachci. —

— Na wielki wiek! odrzekła choroba szlachty.

A skąd Bóg prowadzi? zapytał p. Lusk.

— „Jeż i z kawał mój jegomości.” —

— Zapewna interesu przeszedł po świecie.

— A tak: cożak nie z rozsądku wchodzi się
po świecie. Chciatę proceder z bogatym, —
i rozumie się — segregatem. Chciwaś mój

jegomości ogarnęła ludź, praterę do kieszeni
ry jest co wyizagaci. — Oj to choroba i
wielka. — Dawniej było inaczej. Tak mój
ojczanku, a bieda nigdy nie przyszedła jedną,
ogoni da mię długi włose się, da szlachciem, nie
wiemni za winnych pokutować muszą. —

— Ojha ojciec kiersko na świecie: Dziado-
wie nabrali: a nam ięśka pokuta, oderwał
się p. Koch kiewaję smętnie głowę. —

— Jegomości bezżenny? zagadnął p. Symon.

— Niedawno pochowałem żonę, zagryła się
nieboraczka. Chciśmy jedynaka jak oko we
tbie, wypierwiliśmy szlachci na naszą głowę.
Wyrast kękol — niech mu Bóg odpusci, a jest

w tej biedzie i naszej winy. —

— Coż, czy był kulaka czy zabijaka? Zapier-
tał p. Kłatek. —

— Gorzej — o gorzej — mój jegomości. Kulaka
ustatkował się może, zabijaka opamiętał się
jak nie jeden już ponosi. — Memu Jurkowi
zachciało się być panieciem: awigzał się z miastem
nową chatastrą, zapomniał o Bogu, zapisał się
swoim, zapisał się do sądu, dał jak tylko
niefiszminnych prostactwów, i choć serce był
słuskie. — Dzikie Bogu się odumart i przestął
być zaktatą dla ojców i swoich. —

Szlachta posmutniała widząc Try Starca,
a p. Kłatek co już miał syna odwiedzić
na służbę do sądu, miano się zamężlić i
kuwał nogę zaktopotany. — A Kłatek
na zamieszanie smutnych rozważań, karał dai
miodek i zbliżywszy się do wędrownego sta-
ruszka, prosił mu szklankę słodkiego płynu.

Wypit Starca smakując miodek, ogłosił
już storgany bolesnym wspomnieniem, w
szlachta przepłatawszy w gromadzie — zagrę-
ła wywieszając z ciastek zapasne grzotki.

— Przyjmijcie, — rzekł starszy z gro-
mady, i racz odpocząć z nami pod szlachet-
ną strzechą. —

— Bog wam zapłać, odrzekł starszy,
bez dalej iść muszę. Ofiarowatam się piessu

do Ostrzej bramy, a stamtąd do Brestochowcy.
 Nie umię i nie odhroinę pōty, pōtki nie
 przesprawnego naszego Bawiciela na grzechy
 syna mego i mojego, — bo za występki dzie-
 ci rodzice powinni pokutować. Jeżeli ichmo-
 ściowiec macie dorosłych synów, niech lepiej
 w samodoziale grzech ojczyzny oś, niżeli w
 sąjoniu mają do widnego worka gładek ręką
 sięgać. — Błogostawieństwo boie bōdzienad
 wami: bracia, jeżeli causes bōdzicie, — do
 na bezczynnych i sennych pokusa napada.

A teraz bōdzicie zdrowi! Moie da Bōg
 w lepszej robocie się doli. Do zoba-
 wieszka!!

— Szwęśliwej dragi ojciec, — pomód się
 i da nas do Matki Bōdkiej! — Starze od-
 pieszqowszy poszedł na prawo, a szlachta
 na lewo. Samuśto karbowat na drzewach
 pōtgarńcioci miodu i przewyborniej kmin.
 Kōwki wypitiej przez szlachtę. A że dot
 umozienia otrzyman Samuśto co spusiennie
 pō swoich antenatach, przeto — jedna narosta
 sumka na drzewach od komory, a ten i wet-
 ny szlachocke już miał jak w kieszeni
 wężowy Samuśto. —

Gromady kmiotków zaczęły się z kora-
 my rozchodzić skoro kus zapiał trzykrotnie.
 Antek wyszedł z Agatę przewyżej jej siera
 i ręki, a w następnej miedzieli przeniósł
 na zapowiedź do parasfijalnego probosza.

Z pierwszym ~~listopadowym~~ listopadowym śnie-
giem odbyło się wesele Antka, a w parę nie-
dział po ślubie matka nowożeńców zdatą swę-
go gospodarstwa na skrzętną synową, myślała
i pomagała w duszy hodować w najsympliczniej-
dane od Boga wiewiórka. —

§ III

Żeby szatan nie wlał w stół,
I nie wlał duszy w błoto, —
Trzeba stół z bracią dzielić,
Trzeba cnotę w życie wcielić. —

Trzy lata już upłynęły od powrotu Antka,
już mały Stasiek pisał po ziemi w ekierze,
Amosia stała na kolanach matki, uśmiechała
do babki i płaska kuleczką igierki po twarzy ojca.

I Agatki wyemulatyj stała się okrzęta Aga-
ta, powarna, gospodarna i zawsze pogodna. —

Antek został Antonim, pierwszym gospoda-
rzem w wiosce, a chociaż nie przemysłowy-
m i skrzętnym. — Samojto żadnej

nie miał daniń z chaty Antonik i pisał nie-
mawistę skrytą do porzeinych gojów. Wszakże
nie brakło w domu ani piwa ani wódki ani
porbowanej baranów żurawiny, lecz to się w do-
mu robiło dla uhaszenia miłych i odświeżających
gości. —

Siostry Antoniego wyszły od lat dwóch sa-
mą, jedna do sąsiedniej wioski a druga do
bliskiego lasianku. — Mita to siedział dawał
mek na Litwie dobrze zagospodarowany. — Mita
on sam był na suchym pagórku, płaszczyzna boso-
ry stała i lamentują kupkami; — a chaty są-
czy się strumyk obrosły wysoką trawą i nie-
zapominajką, która jak nielubskie owce prze-
gląda się w wodzie. — Z pagórka widne pola,
owieski pasą się na ^{bujnym} łące, bydlęta wiszą
wesole, a pastuszek obwieszony Tachmanem
w starej głębokiej czarnej, przysiadłszy sobie
na kamieniu, ucywota się z fajki rozmawia
płaski i tony. Pod oknami chaty zielone-
je ogródek w którym się puszy srebrna
mizga, kędzierzawi małe jagody i ołgza
się poważnie stoboczą stonem. Tuż
za chatą gęstnieje ogień warzywny, a u do-
brzej gospośi nie widać grąd tynek jak
pustych pamiarów głowy. Wszak tam bij-
nie czerwony busak, grubieje portowista
marchew i obrymnie astatyczna kapusta. —

Podwórko przestronne, świetnie obszerne,
pod powietrzem stały wory kute i inne gospo-
darckie narzędzia. — Studnia na uboczu

211.
a skrzypiącym szawinem - jak stryjaszek gwie-
sacz, zaprawa spragnionych. - Wkto niej gosi
i kaski szimawiają, głosno o swoich interesach
a mości ofiolitę, - a w sadku tuż za chatą,
rosnie kufkami agrest - kalgę jak dekotka,
buja kilka jabłoni - jak gromadka szczęsnych
przyjaciół, zielni się kadek wilezgo tyka - jako
zdradliwy przyjaciel, tuli się skromnie do płotu
potulnywa - jak jeanita sąsiad, i rosnąta się
blekot - jak przydwaita pokusa. - Przy chacie
stoi tawa uparta o ścianę, a na niej siaduje
w wiosni letni gospodarz z rodziną bawiące się
gawgotką, lub dzieckuż Bogu za wszystko
serdecznym państwem. -

Takim był zaszianek Tekłusi prośbu.
bionej porównemu Wincentemu Wierbiejowi.
Twa mieszkała w wiosce niemajzeij my.
gód zaszianki, bo i święta sąsiada wpa-
dnie do ogrodu, i drob' konopie wyszebie,
i gosi owies proddinbi, i gospoście miesa
wgniewie się procaubig. - Ale gromadnie,
wesole, wspólny smutek, - wspólna ra-
dość, woszywy jakoś swięzani sercem chci się
pogniewają; mytusa prodrostek podlotka, post.
kaluje się kumy, poswarę się parobczaki, -
i znów zgoda, samiz do samieństwa, serce do
serca zaprawa. -

Jeżeli czasem sądzisz wamnie sprzeczka,
idź po radę do Antoniego - jako do bywatego

ścisłemu i sumiennemu rzeka. — Dorosła, się miera i ciężka graża i wielkie usady, co i pod kłosem strachu wiska się zgorsze-
nie: a biada temu i potrzykac biada — kto wy-
ni zgorszenie. — Flynie ono zwykłe od stug
dworskich, rozpiśnowanych i mocno zgorszo-
nych. — Sądziwym a nader radkim tra-
fem, Antoni nie zaput się stuga we dworze.

Do lat dwómaste był u rodziców, później
przebył lat ctery u miejscowego wikarjusza,
który w duszy chrześcijański pociąg na całe
jego życie fundamentem był. Stanął do
dworu go wzięto, — a nakoniec — wyjechał
z wojskowym panieciem na dalszą stugę.

Sam żłknął — modlił się — był samotny,
uczył się u p. Stanisława, gawędził z nim
sawosze o rodzinnej stronie, a po śmierci fa-
talnej paniecia, wrócił do rodzinnej chaty,
której miejscowy kupiec dawał mu ogro-
mny jurgiel i namawiał na gizeł do
sweego magazynu. —

Dalszy ciąg życia Antoniego był cichy
jak jego dola, i samowany przez bractwo
kniotków usmajęty instynktem wyśzoł
jego we wszystkich. — A mimo to, Antoni
nie wrażał w duma, ^{nie} i przedzierzał się w
spekulanta, lichwiarza, co się miera wy-
dosta z naszym włościaninem skoro w
pióra obrosła, — a wówczas obdiera swoich

braci, na wagę złota chleb totami przeważ w uję-
kich czasach głodu, bierze na zastaw ostatnią
z chaty odzież i zapomina trądzici ojczyzny.

W chaty Antonich siwiga dorównuje oby-
czaj prowadzony siwiga wyprzedzanie. W sta-
sie Wielkiej-Howy gości jak ma bito a siwiga ^{smacznego} obfi-
te. - Stary kmieta gwarzy, usmiechając się sobie.
dużo wesoło, a młodzi i dźwięki tańczą ją.

Siewowłody Bartłomiej-katnik Antonich, słownie
głowa na dźwięk, spiewa Alleluja chodząc od cha-
ty do chaty i nie jednego figla wypłata podrost-
kom podnosząc siwigaanych igrysk. Podsunie
mierzą figlarny starych dziewcząt jako, lub zbije
mnóstwo jaj takich posarbowanych kamyczkiem.

Skoro odgadną odraz, dzwaja się dziewczęta,
smieją się i kłopoty i da kłopot. Kłóć dźwięk sta-
reniu przez godzinę bez przesady. —

Bartłomiej był przed laty samotnym
gospodarzem, lecz gdy ekonom mi stąd mi zowad
załatwiał mu dogryzać i przysiadując do dorod-
nej Kasi, która strzegła ojca jak stępcy co
okaz, ~~przechodziła~~ się gospodarka, rozgłosił się
w domostwie smutek a z nim i gospodarka. Ja-
ko siłakowi odebrano Bartłomiejowi gospo-
darkę i oddano go na parobka do bieżącego
kmieta. — Zgryzoty rozgryzły do grobu do-
mę nieboszka, a Kasia-samotność w nieopra-
wnej Tasiemce-umorta z osy. —

Bartłomiej na stare lata znalazł jak cięty
w bracie Antonie, czas zagaić bliźny serce
a serdeczne przytulisko ostodito siusactwo
stare. — Wziął mianowit drutę, wiecro
nim wiązał siatki, grzał na dudzie i gwarzył
z wledeń o dwonastym roku. — Rozpowa-
dał szeroko o latawach, carowniach i opę-
taniach. Wledeń przesłona. Zegnata się
wielokrotnie, a bajan na uspokajenie wy-
szkłej gromadki, opowiadał o gadającym wy-
cie i o innych diwach, które jakoby wi-
dział na własne oczy. —

Takich bajan na każdej wiosce który
monotoniję przeszywa niekiedy dźwięk wędro-
wny, braciek kwestora i rydek kłaman.
Zabiera on jaja, kury, aboie, handluje siem
i pierze na rozmaite facyorki, dury ko-
bioty potrokatym towarem i z obładowanym
wozem where się przes wioskę. —

Przybycie kwestora, święty, przyjmuje
trwozę i radość dobradujących kniothów.
Jakie serdecznie cisną się do nóg wyimó-
wnego braciaka catując po stopach pul-
chne jego nogi. —

Agato! — Agateczko! wotat Antoni wi-
dząc woz kwestora wtaczający się na podwórko,
a gośi pożądany przelatując swąg chaty mówią
donosnie: Niech będzie pochwalony Jezus
Chrystus. — Nawieki wieków! Zagarnięcie

i wszystko co się gromi się do Dobrodzieja
pustającego troskliwie o zdrowie i wygodę. —

Agata wnet słot nakrywa białuchnym
obrusem, zastawia flaszkę esencjonalnej wódki,
kładnie masło, ser, miód, chleb nakrapiany
w skibę, a sama stoi pokorna wkoło wmy-
śli sietucha na rosół dla Dobrodzieja. —
— Ha, — wyborna u wasani wódka,
a jakie śółko masła i serk wyborny, i
miód widać lipowy. — Dobrze widać gospo-
sia i nie słać. — Bóg dajcie zdrowie!

Agata uciętą ręką kładzie i więcej
do misy, dolata rosół. —

— Tak jestem przeczłysty — muszę się do-
brze ogrzać, trochę chłodny, wiatr z półno-
cy, ha! zimno szalenie, — mówi pułkownik,
~~znowu się przeczłysty~~ stuknął nosem
wódek i zaskisł serem. —

— Jęzomni Dobrodziej dawno z klasztoru?
pytata Agata. —

— Już od miesiąca wygodnie po świecie.
Daj Boże zdrowia naszym Dobrodziejom! No-
marłibysmy jak niedługo z głodu gdyby
Paskiewicz zapomnieli o nas, — a głód nie
brak, moja kochaneczko. Ale jakże, Thodur,
as' żeby dawno, — i znowu pułkownik ogarnął
się wódką. —

— Dawniej Dobrodzieja więcej dawano
ofiar, odewał się Antoni wychodząc z komory.

— To prawda, — szlachta była bogatsza
a włości podobniejsze. Teraz więcej wynajdują
po dworach, a goliśmy wszystkich — między na-
mi mówią. Pójdźcie nie sądzę do mieszanych
dworów — półmiski obłizane, prośbienie ^w żółtym
ku beczce; czy to smak mój kochanecki,
koniec świata nie daleki, — tak — tak nie
daleki; i powietrze się zmieniło, jesień taka
szlachetliwa że się ogryźć niemożna. —

Agata pokornie podsunęła płaszczyk, a be-
nas ciężko wzdychając wychylił czołosek. —

— Jegomości musiał sążędzić do dworu,
powiedział Antoni. —

— Sążędzićem wczoraj; dusio tam było
gosi, mówią że do środkomorskiej swata
się jakiś samojny konkurent. — Niemo-
co mówię — Hanna gładka, rozumna,
młoda, a piewata czerwoną skórą na klan-
tor. Bóg jej dałci stołotnie!

— Dobrodziej mój nas pyta coś dać amio-
lek, odezwata się Agata. —

— My, do niej jak do jasnej świecy
idziemy smutno, dodał Antoni. —

— Angis, przesuwata Agata, i Hasiek tap-
tem zaniemogł, brodził we śnie i chłypał
jak kura. Jęco tu robisz, — a mój miśma
w domu — powiort owermy do batternika,
aż w głowę zachodzę taki żal chłopca.

Amela została przy dziecku a ja biegał do dwor-
u po ratunek, i na tam spotykał panienkę

niwierz ^{wiarke} ~~niwierz~~ siatek w rek. - Co ci maja
Agato czy bieda jaka? Zafętała stodoła. -

Stasiek pramienko choty, chajpise jak kurec,
ico tu prosi? - powiadam. — Trzeba nas
stawic sijakowi, idz do domu a ja nawet przy-
biege, mowita pramienka, i pusita sie jak
ptak do domu a ja probowalam do choty. —
„Moj pogromce! — ratowata nam choty, same
stawita sijakowi, — i dy w jednej to biedzie nam
dopomaga?!”

— Czy prośos, czy gadacie, czy ^{inne} ~~jakby na odpust~~
jakie mieszczysie, ludzie do miy idę. Upo-
mni się Bógem grzesznika, nawróci obłud-
ka, pocieszy prawobliwych: i jak Zmartwych Kości-
ny wysypuje się jatomuśna, tak o jej sercu
hocięka mój dobrodzieja, — mówi Antoni. —

- Taką była jej matka nieboszczka, od razu
spocyny Bernar. - Sama uczyła dzieci wstania
skó erytania i katechizmów, naczekała po-
rogółku wiejskie gospodynie; nie leniła się cho-
dzić od chaty do chaty i kurnać się z wstęgi
i bronić ją od wszelkiego złego. - Już to prawda
mówię - ~~nieboszczka~~ jeśli się uder
Łomżydzinka - to choci do rany przytę, a nie-
boszczka była rodem siono z Kros. Ale jakie
mroź po cielu chodzi, nie mogą ciś spotknąć. -

Antoni prępsungst glazę, a kuestan od mied-
ceia wypróznit jedynm haustem spoz cza-
reske blaszainę. —

Antoni cós szepnót żonie na ucho, a wkrócie
wjechała na stół wazeczka z krupniczkiem za-
prawnyim miadem i korzenną wonią. Ten nasz
krupniczek litewski dziwnie smakował nasze-
mu kwestarsowi: wódzka ułajona ^wmiadzie
wypralczyła jakas widoczność; woni korzenna
rozniosta się po chacie a dwa strumyki obfi-
tego potu ściekały swolna po okragłej twa-
rzy braciśka. —

— Dziśki Bogu, — Dobrodziej się agzał,
złota Agata całuje rękę kwestara. —

A tak, — lepiej mnie teraz, a łkalam
się ~~fybry~~, much je klaci wronę. —

Do zachodzie stonia wazeczka złota
prośna, kruszony trudem Dobrodziej poszedł
na spacerunek do odrymy wyprostować kości
na świeżem sianie. Katar miał widać z
chłodnego czasu, bo chrapał mocno i przes-
sen mówił że mu ciggle trudno. O świecie
zbudził się wystraszony, ziewnął przez rasy, mi-
wił żożanici i snown ziewnął tak swobodnie
że aż zuchwate cosobłe prouiekaty zpadł
strachy. —

Wóz kwestara coraz się szerelniej na-
pychał afiasami, a ferman Ambroży, stary
bywalec ciggle biędował — że pustka jesare by-
ka, że kwestar po prożnym wozie jak
ryba po praderbie bić się nieboże będzie. —

Po śniadaniu skwaszonem dymogielców

Kwesta pojechał pozeńskich kmiotków, ~~z~~ rozdał im pamiątkę mnóstwo obrasków świętych, obiecał pamiątki w modlitwie o świętych chlebodawcach, i świątym wozem i nie pustą kasetą pusić się w dalszą podróż. — Ludek na gościnu i prosił się jego modlitwom, poszedł na pole do pracy, bo już ogłodził gospodarze dągli orać więc skrozi utrzymać roboty na wiosnę. —

Antoni przybywszy do świąt obrasek swego patrona ofiarowany mu przez kwestę, poszedł z sochą na pole, na którym pod spracowaną oleją był jakoby skarb w dwóch uściskach za kopany rok. — Młoty o ten sta-
re kurny, płot i Borttoniej się jakoby widy-
wał nierzadko w bliskości oleży. Antoni
temu nie wierzył miał za tajemniczo to ga-
danie, twierdząc że skarb jest w pracy coto-
wiska. — Mówił wprawdzie stara kurna
Janowa że świąta Antoniego obrasek siewięć
miedziwieckich, a to wroba bogactwa. Rozpowia-
dała że świąta jego ciotka że świąta Antoniego
Towięgo w puzynowej wodzie statystyczną rybą
a to nie lada pomysłu wroba. Antoni jednak
pracował w polu cota i gdy tylko już pręgi miał
do porania sagonów a stonice jeszcze nie było
bardzo sennie, dyszanik koto oleży saczał do
swego polka przy brać, bo na ión od lat tylko ma-
bieć odłogiem? — Kpił choć pręgi gromy zosił na

nim ~~z~~siemienia. —

Opas, krojąc od drzew wzięły się nasagi i stanęły woty. Może kamień na przeszkodzie?

Antoni zaciekawiony przeszkodę odkapuje rękami ziemie i dopomaga ^{wrosłych ~~winog~~} młodym ^{przeziębionym} drzewom do wyszczenia i ^{ma}nię kamieni. — Kopie i kopie coraz głębiej — i coś starego podłżęgo narodziło się. ~~Wtedy~~ Gąsdy Bortomnieja przysięły mu na mejsi, serce mocniej zastukało. Postat chwili, przeszedł się i zaczął odwalac ziemie.

Miedzianny garnek z pokręwą zaczął zwolna wytaśi. Antoni spratniał, — nie trochę zadrażył, — przeszedł się znów i — wy dobył garnek. — Pye — jak osina ^{mu} — osady — serce młotami stuknęło, — odkrył pokręwę — złoto i srebro zabłyśło. —

Ory to dar Opatłanosi, — ory pokrewa tego ducha — sam niewie Antoni. Ważę i z sobą lub zostawic skarb na miejscu wała się Antoni. — Imówit pacierz pokory, wesełował do Matki Bortkiej, pomodlił się do swego patrona i potoczył rękę na metalicznym garnku, bo go podmieci nie śmiał. —

Jesli stonie zasęto, umiło wszystko do kota, woty skubaty trawę cięgnęły się z sobą, a Antoni stał myślicie: ważyć lub nie ważyć złoto?

Strzł garnek, odkrył go siemnię i poszedł do domów przędzy woty przed sobą. —

33.
Już się umiało zupełnie gdy Antoni wrócił do domu. Agata chleb wyjmowała z pieca, Bostomiej kłótyła się, a ona kłótyła się wko-
moro, jak zwykle przed niedzielą, mając św-
cie wyjść do kościoła.

Antoni dał dobry wieczór gromadzie wcho-
dząc do chaty, a na dom nie mógł nieśmiało
nie aby wejść do sieni. —

Speszona się niespokojna Agata, — poki-
wała do sieni, i tam się dowiedziawszy wrócił Antoni. — Dziwiona — otwo-
rza usta nie mogąc słowa znaleźć, — nie
wiedząc czy ma się cieszyć — czy smucić. —

— Przecież to złoto? zapytata nareszcie
stewożona. —

— Przecież? ja nie wiem. — a teraz zda-
je się nam je jeśli Bóg pozwoli. —

— Może to grzech brać cudzą własność.
Przebieg moje serce poradzić się o proboszczem.

Sewno to jaki francuz pod oleńską zakopat,
a sam nieborak zginał na wojnie. —

— Ja niejsiatem moja dusza, poradzić
się o proboszczem, a jak on powie — tak będzie.

Jeżeli przy nas ktoś ten zostanie, ogrode
kościoła
~~zakończony~~ murywanym portalem, do końca
zapisał dla ubogich i postawił nowy dom-
nię. —

— Ja duszę nieboszyka Francuza egre-
kwię zakupił, może dusza jego potrzebuje

~~Antoni~~ ^{ulgi jego} ~~Antoni~~ może dla ~~Antoni~~ ^{Antoni} starb' ten zna-
 karti. —

— Byłkoś żono ani słowa nie pisać ci-
 komu, a Kociatek wstał do szynki i do
 bze zamknij na klucz. — Jutro pójde do
 proboszcza a co on powie — co ma, spetnie
 najświęciej. —

Agata zamknęła szynkę i wróciła
 do chaty jakby nie swojej. — Poszli spać
 wszyscy, tylko Antoni z żoną usnęli nie mo-
 gą. — Agata ułtada różne frapki: jeśli
 Kociatek przy nich zostanie weźmie na opie-
 kę smatke po Szymonowej, postawi koryt
 malowany na rozstajnej drodze, i kupi
 drzewa na chatkę biednemu Józefowi Ka-
 lece. —

Antoni ^{wzruszył} również daje zapomogi siero-
 tom, prosiła go Stanisławowi pracującemu u niego
 na Kawiak chleba, — sam ma się wykupić
 na wolność i walczyć chacie w której się uro-
 dził. —

Usnęli naciesić się temi myślami i spa-
 li spokojnie aż do poranka, potem po-
 stawili się śniadaniem uszali do Kociata
 ze swą ciabką zostawiając Bartłomieja dla
 dozoru działu. —

Grządka w świętocińskiej odzieży sta-
 przez łąki i pola. — Stała się już wczesnie
 gęsta i zielona; roste sene solników widzą.

widząc tylko nadzieję na następne lato. Perlita się ro-
sa na młodych strzatkach: mizkko i ciemisto futrai
jaskrawokom, choć już nie jeden opadł z drzewa
liściek; a skrzętnie insowkio to lato kwestarki, za-
siadaty spokojnie o swój byt zimowy bez kłryw-
dy cudzej, do której miasz stłania się ostawio-
trószce się nasbył o chlebiez przysztosi. —

— Oto będzie obóz miastkowy z temi, odezwat
się parobek Józef. —

— Przeszłego roku wszystko przeszło, sobak
nisi podtoczył choć ty płas patizajze. I kuszy.
li i siwizili odiewajze żyto, nie nie pomagto, aż do
sz- klasina kwasniata ziemio, a sobakom rado-
kulali po miewach jak egzekutniy po chacie. —

Oj, ciężko było, mówił Dominik wdychajze. —

A celiy lata tenno, czy panistacie, jak bog
głodem skarot nas gżesanych ludzi? Żeby nie
panowie-pomarli byśmy z głodu. Ten banita

Paszer rogiem od talarki przesadzał żyto i
chwalił się jeszcze że ma fiktury zasiek. Już
to licha ^{warte} ~~talarka~~ jeśli z chłopa słachete dajdzie
do grosz, tygvernu bedze skórz, a pusio tu-
man w owy i na mzy zamiesie jeszcze, i
bije się wsierniwohościele, dodał Józef. —

— W ten czas panistacie i ugganie, choć sa-
rowniay, suchli bez chleba, odezwat się Maciej.

— Niechaj ich, licha tych esarowników, powie-
działa Agata. —

— Czyżżo — nie mów tego, — grzech sądzić nie
wiedząc, odezwat Antoni. —

— Wszyscy tak sądzi, a Błażejowi mówią
że ta stara cyganka co przyszła do wioski usze-
ła jej krew, a jak popatrzała na głowę — popada-
ły sosa jak otrute muchy. — Dziecko Macieja-
wój takżę oszawała; pienie się jak drożdże,
kurczyło się i parowało jak kot od tabakim
usigod Bonifacy nie oszawał ogroty. —

— Nie prawdaż tego Agato, niech ja Bóg
osigod, a najkniej nie przystawaj a bezbożnikami.
Dla młotki Boga dai chleba Macieju, niech od
naszych przogów nikt nie odejdzie głodny. —

— Przy jego mości słyszałeś o tym słachcie
co przas osami sprowadza, co gdzie on widzie
tuż zanim i ogień. Niechaj on przepadnie —
taki estek niegodny, — zwała Teresa spiewają.

— Nie przeszkadź Teresa, już on i ten tego
biedny że ma takie oczy. — Słyszałem i ja o nim,
ale na własne nie widziałem oczy. —

— Wasz Bartłomiej wie kiedy ziggnie ta-
tawie i komu musi sboże a komu pieniężne, —
oderwał się Józef. —

— To i ja wiem, odrzekł Maciej — temu to
słachciecowi co da lasem mieszka, co nigdy
do spowiedzi nie chodzi bo z diabłem ma koni-
szachty. —

— Jamie Boże odpuszc! odrzekł zegnając
się Józef, — ale to święta prawda że pięć lat
wie. Tydzień temu widziałem jak leżał nad
naszą chatą świątły jak ogień i szinał da lasem.

— Kariat miedzi słachciecowi sboże lub pienię-
żne? zagadła Teresa. —

to jakby nigdy nie było i już nigdy nie będzie. —

— Ota! kadeo stono, odawata si; Agata. —

— Ahew! a treba i tam być naszym, co tytko
nabie' nie robie' o mat głowy. — Ota! ruszamy
dalej, wlokeg sie konie po śniegu wiata kzei ki-
bitka, szumig modrawiwoe puszce, tomog
sie wukry po polu, — a ja — to otwierze to sam-
tne ocy, — myśle o swojej chacie co tam gdzieś
stoi za rzekami. —

— Oj cy to dast cy co, tak daleko od swoich
odjechać, — zagadnat kiwajze głowę Józef. —

— Ani wiateru swojego ani drwoniu nie
stychać, — a wszystko Bogu ofiarować trzeba.

Ota! — bniemy i bniemy po sumiatach, mior
myjadow nam ocy, panien okryt. głowę futra-
nym klotniem, aś drigki Bogu troche wiać
pusztalo, świat już widniejszy, na niebie
światły i w dany weselej. —

— Jaka tam wesołaś — gdzie niedawiedzie
jak po swoim lesie chodze? se wiedziata Jurek.

— A ludzi jak na karkotwo, nie do wo-
tass sie cztkeu wlozłory do śniegu. I w ten czas
brunhiny powoli jakby z niebosserzykiem, pa-
mies zadremat troche a ja mytoserazymy
ocy pectrytem na wszystkie strony, a naj-
wiecej na górę na płotój. leżał ogromny kles-
mien a na nim siedział jakby cztkeu jaki
trzymajze butelke w ruku. — Pytam pocety-
lizona: kto tam siedzi na kamieniu w taki
mior i wieke? — Pusty lizon odpowiada:

— Chyba waspan nigdy nie był na braku że
nie wiedział tego kamienia. Wszak to ska-
mniały estowiek z butelką w ręku siedzi sa
prokuto. —

— (Bity kamień) mówi do partyjone. —

— Aj nie kamień, odpowiada, — a pod kamieniem
leży wielki skarb. —

— Skarb! — oderwał się Józef, czemuś go
nikt nie wykopał dotąd? —

— Oho to i tak się go trudno wykopać. Ten
estowiek stworzył to chłop zaktęty do
krzywdy biednej niewinnej sieroty. Ten tylko
skarb zabiera kto znajdzie dwanaście dziew-
cząt imieniem Marija, i dwunastu chłopów
imieniem Jan ochrzczonych, niewinnych jak
dzieci, i ^{kto} opasze nimi jakby wianuszkami ko-
mien naokoło. Wówczas kamień się odewali,
chłop zaktęty żył co tamie i odda niesłone-
słoby temu co te frasy wynajdzie a jeszcze
i szpetnej butelki przepije do niego. —

— Dotąd musiał kto i skarb wziąć,
i naświecić się smacznej wódce i zagadnąć Marij.
— Choć tak to widzi tatko, bo kamień od
wielkowie stoi i stoi, a chłop jak siedział tak i
siedzi trzymając butelkę w ręku.

— Kto po waspanu uszedł nie trzymając
kto z butelki? zagadną Dominik amatoł gornaturo.

— Kto i siedział Steo ki Pan Bog tak uka-
że da krzywdę Amielki, siowiedziata Tereska.

— Nie sądzicie a nie będziecie sądzili, mój daw-
ny nasz proboszcz, rekt znany Antoni. On
 opowieści wam jeszcze jedną bajkę o tamtym
 kraju. — Jest tam spiczosa zaklęta przez je-
 dnego człowieka nazwiskiem Jermak, co
 dawno temu tamte strony zostawił w
 tej spiczosie dwanaście worków napra-
 mych złotem. — Ale tylko ten wada się wzię-
 te worki: kto wepnie coś stojąc na stole.
 Domyslił się co tam jest w tej osadzie?

— Kto krew? odezwata się Agata.

— Kto miod? dodała Jerska. —

— A! pewno jakiś diabelski napój,
 zagadnął Maciej. —

— Nie sądzicie o was żaden. Jermak na-
 pisał do was, postawił je na stole, zaklął
 żeby nie wepnie, — i ten wieczmie worków
 złotem kto do dna wepnie wszystko. —

A żeby on nie doznał odezwali się
 wszyscy płuczą na wszystkie strony.

— Żeby katolik miał ^{takie} ~~inne~~ przeklęstwo
 nie doznał jego, powiedziała Agata. —

— Chybaż nasz Cyrylak odważył się
 na to, rekt Maciej. —

— A! to szacher marka, nauczył się wszyst-
 kiego Flasz u kłusowajce. Onby pewno
 wepnieł coś a stoto dawat na zastawę,
 powiedział Jurek. —

— No, na dzisiaj dajcie wam naprawi-
 tow. — Spierający, już stoisz wezsko. —

Dawon koscielek zaprasza do pobożnych, spiesz-
 uszych, rąk nie ludzie wokoło emporii; men-
 cyami wiegają buty nie mogą przyjąć
 przez oszczędności w rękę, a kobiety obuwają się
 w trawie, a dzieci straż swe workowate
 gi i kwiaty, bo chcieliby je mieć do przodu
 kwitną, jasek polne kampanule, białe astki,
 i zielone nie wrażeń. —

Granatowe sakmamy ciemne, ciemne,
 a i szara siemniaka mieszczą się wgląd, jak
 we wstęgi płonię nie przesłaniać a białe na-
 mtki umiatają oko. — Zakuskiżaw kłosa się
 pilnie kół bożego domu witają aniołów.

Nie ładow to przesłona ten sam zakuskiżaw:
 nie kiedy dozwolne festy przypadają w poro-
 ży wie co się w kalendarz o zimie i letnie,
 nie kiedy ksiądz biskup przyjdzie biesiadować
 i wiele innych ~~nowin~~ nowin nie na
 wymówionych słów ustach. —

Chłoni umiarkowany pobożnie
 wstępuję przesłona do pobożności, a własnie
 przesłona po nowy przesłona się kłosa. — Po
 całowawym w kłosa siedziwego kapłana,
 obejrzawym się do kłosa — odczytawym poboż-
 ścią — i tak zaczął nowie: kłosa w nowy
 sekret odkrył doświadczenia. —

Co takiego mój kochany, —
 może co dobrego?

Jeżeli coś dać — może to i dobrego. —

— Będziemy cięgić się wspólnie. —

— O! dobrodzieju — taki to sekret, że wesoło
razem dopótno — choć umyślnie. —

— Dat ci Bóg — dzięki Jemu! jakże to było?

— Stoski już zachodziły, a jeszcze grabieżnicy
go niewie. — Pod wielką alką spory kawał ziemi
leżał odłogiem: fursiem i tam sochy, nad coś ma
grunt próżnować, i zupełnie umyślnie mnie z
hamisi z tam jak ludzie plekli, choć ja
koby leżał. — Dawaj tedy oś miój do-
brodzieju, prosię jak zawsze i prau, — aż
w jednym miejscu, stanęła socha i woty.
Korę to kamien komyslatem sobie — i do-
waj łopata, odwalaj ziemię. Kapi i kapi,
aż miój figurować, łopata, brynk, jakby za-
dzwoniła. Po tam u kaduków myślę sobie,
i kapi dalej, — aż znów brynk miój do-
brodzieju. —

— Czy nie pociemniało wokoło w oczach?
zapułał z ciemności próbować. —

— Tarkuła to serce i ręce coś jak nie swo-
je, ale kapi dalej, aż miój Tarkawer, —
jak gdyb wytała kociół, — mrowki po
ciele przeważ. —

— J byto czemu — taka niespodzianka. —

— Wyiegał da uszy kociół — otwierając
siobnyce, — aż miój dobrodzieju — złota
i srebro jak złota, aż ostapiatem z strachu.

— Jest to zapewne francuski pięć, o
który gdy myślę się dalej nie zapomniat, lepiej

go wzięć po chrześcijańsku niżej skłonić i
ułożyć. —

— Oho mój jegomości i ja tak pragnęłoby
ale bez rady i pozwolenia mego Państwa
nie dąknę skłonić. — Jęśli bez grzechu mogę
go przyswoić, chciałbym postawić nowe dwor-
nie, ogrodzić murem kościół, dokonać szpitala,
i raz w miesiącu zafundować świąteczne naboże-
ństwo za duszę właściciela kościoła. — Chiał-
bym też postawić nieco grodzia i p. stawić wózek,
co tam w cudzej stronie cięsko na chleb pra-
wić, i odstawiać od żelby biednych zapo-
maga. —

Czy liedy też wiele tam groza Bóg da?

— Uchodź Bóg, a ci się dotknętem bez
pozwolenia jegomości mego, — na co ta postawa?
Widać że i proso groziwo, kościółek cięski i gło-
boki. — Chiałbym wykupić się na wolność, — bo
choć to nasza praca jak matka nasza, —
ale mój dobrodzieju — dawała wolność
jakby dzieci słomkowy. —

Biedzie mógł mieć i chęć z gruntem
od ~~to~~ drożdżaki nabyć. Za wolność nie może za-
płacić, — bo nie taka to praca żeby za swoje
bliźnich płacić sobie kasata. — Bóg za-
płaci za swoje zamiary względem kościoła:
sami widzicie że czegoś co mogę, bez bez po-
mości parafian nie mogę się obejść. Kościół
nie dopomaga, obywatel niemy, dźwigam jak

mag-los jeane daleko do Koina. — Ale ko
chancekko nie lekny ani stowa nikomu
o smacie: — przysepia sie ^{dajaz} ~~do~~ ludzie rozma-
ci. — Tome swojey powiedz niech nie wie nic
w nikomu, bo to kobiety auykle, gadu
gadu — i wyflapiu wosytko. —

————— Maja Baba nie tak: jak kamieie
w studni tak schet w jej gbie. — Jaz to do-
brodzieju, aa mazi, babe wosytkolym oddat.

To dobrze ze zgodnie hejcie, za to i Paw
Bog a was pamizta i daje wacu, stodka by
mitosieniami. —

————— Jutro wieczorkiem przyjate Kocietk
a jezom on przelicy co tam Bog nam dat. —

Twar Dobrodziej prodawali mnie napisai do
p. Stawstawa, bo jutro rano nie bednie,
nam sporo jeane na polu roboty. —

————— Mas ci papier, piore, — siadaj i pisz —
co ci sice podyktuje. —

Antoni rozsiad sie w krzesle, rozpart
~~na~~ na stole, i nie myslaz stuzo, nie gyzze
piore, nie trze upomadowaniej uspryng, nie
pisal te stowa:

„ Najmilszy mój Panie Stawstawa!
Jeseli Tatka nasz przyje gosiwo posta-
ne od swego stuzi Antoniego. Dosprawdy
jak Bog na wiebie, ze ani osnakatem ci-
kogo — ani amalantem & gabione na drodze.
Nasz ksiadz probosz wie o wosytkiem.
i nie swaryt mnie za to, bo to nie gzech

widai, bo i w dusy waseto-jak zby kto miodem
 octy umywasowat. — Dobrze mnie na
 świecie z tatki Pana Boga: dōng mauposai-
 wō i dīatki drowe. — Bobak nie gryzie serce,
 wstępskiego jest w chacie, tylko praniechier
 lym ogląda i fristny kraj: na grobie nieboszcy-
 ka własną postawić rękę. —

Oto i wszystko co umiem powiedzieć ko-
 chanemu franciszowi, a co w sercu to Bóg wi-
 di — i pranie odgadnie. —

Najpóźniejszy stuga —

Antoni Milunas. —

Spotniał trochę pisarz Antoni i proz rydōw
 postawił, ale się ich zawsze trudno wystrzobił,
 tak i na tej chwastce zostali obaj. — Księż
 smoborow list przeczytał i do stolika włożył,
 wkręcając się słysząc turkot na dziedzińcu. —

Paniemka przyjechała — paniemka, — wprost
 Jurka do pokazu klaszarni radośnie w domu,
 Oknajmując gości. —

Skądże tak późno Bóg prowadzi? za-
 lat miłe ~~prośbom~~ wchodzących gości. —

— Nie mogłyśmy minąć probostwa, odne-
 sta Wanda Ostojanka całuje w ramie kapłana.

— Bardzo mi rad — śladajcie, — co tam
 słychać w domu? —

Skuszytko dobrze: mamo zdrowa, mija-
 szał wyjechał do Grodna, a ja z francuz sędzią

byłam u siostry Chosia. Córka ich Jadwiga
taka sejdowa, taka miła, że się z nią trudno
rozstać. —

— Ktoś dla państwa Wandy nie miły — ktoś jej
nie Kocha powieściata Leżnia. —

— O mój Boże! Da ciś mnie mój Kocha? —
Jeszcze nie zastępiłam na to. —

— A co? Bóg i ludzie wiedzą, odzient probować.

— Był sprawa dobrodziej mój, odezwali się
z kłosa Antoni podchodzi do Wandy i całują
jej rękę. —

Antoni tutaj, — jak się masz — co
słychać w domu? —

— Dziękuję Bogu! wszystko zdrowi tylko
czekam do prawników. —

Nie byłam w domu przez długi. po-
kłon się wszystkim odemnie i powiedź dia-
kom że tamne dla nich z Wilna przywiozłam
książeczki. Do swiatła mój Antoni, przy-
staje do siostry dziadka, już i Jurek
błogosławieństwo i ja wróciłam z dróg. —

— Pamiętaj Bóg zapisał, — a brzo do
zobaczysz! —

— Będą zdrowi Antoni — będą zdrowi!

Poszedł do domu sobie wesół w duszy ci-
kawy, a Wanda tego jeszcze rozmawiała
z proboszczem. —

— Młodsze słuchają ciebie mój drogi
dziecko, chociaż ledwo cię widzą i byli mi do dołu.

Jur' i rdzowie chybiali zarypa, na odmianę
powietrza odrywają się ramp, boli i kłóją się, —
i widuje kłóci smoleńsk. Ty mają co to w
samym jest i rozkucie; tyle dni jeżdżę
tędy przed tobą. —

O mój ojcie! ja tyle mam pragnień, a
nie dotąd jeszcze nie uzyskałem dobrego, i nie
wiedzę jak to życie prowadzić by codziennie było
pożyteczniejsze dla bliźnich moich. — Sami-
tanie rozmowy twoją mój ojciecie niedostatek
masi świętego tygodnia. Oświadczyć twoją to i tak
i kłóciada czasów kłóciady byłeś świadkiem i
wzrostem. — O twoim zwycięstwie ko-
stany ojciecie, tego jeszcze chodzą po lip-
wój albi, a ciemne błogostanionych mężów
błogi ty demny jak dracie wspomnień. —

Wszak orobienie jest i świętym: Kocham
rodziców moich matkę i ojca — a ojcie jak w
i grobie. Sami i tak obaj i tak i tak. —
Tęgi. Kocham świat bo piękny, a gdy bym
uwierzył że są albi ludzie na bóg i świat, —
chybiam odtąd nie chciata. —

Choć się Bóg broni mój dziecko od
chłodu i niewiary, — to to ^{zła} duszy i ^{zła} świata. —

Nadaremnie dat Bóg wola jako wosunek dla
wiedzi: fałszywy kierunek woli i to zawsze
rodzi. — Kochajmy się i wieramy. — modlmy
się i pracujmy wspólnie, — a miłość i wiara
zbawią nas od złego. — Odkasie i to grzechy

potrzeba nową zastęgę: my intodci Kochajcie
 się poświęcić, niech serce wasze na jedną
 nastreży się myśl, a Ten co góry i morza
 przemosi — przemieni ciemność w światło i
 kamień odwali. — Ale — ale — miateu
 zapytai czy prawda że p. Honorijusz stara
 się o twoją rękę?

— Przed tobą ajere niemało tajemnicy.
 Słuchie o tem mówią i on o tem dąmyśla, — ale
 moje serce dalekie od tego. —

— Płwale, go że gościnnie, utalentowany
 dostatni, a nawet liczący w szkodliwie.
 Zastanów się moja córko: może jakie
 fałszywe uprzedzenie, może jaka potwara
 oddala cię od niego. —

— Przed mieszczem jezera — serce me
 byto za nim, lecz odtąd, — a marna san-
 ta zmiana. — Jadąc do Kwiatkowie z
 naszą obserwacją, spadło nam o faktorem Koto,
 a byto to nieopodal wioski p. Honorijusza.
 Szukając pomocy poratujemy do wsi: mój
 Ojciec co tam za bieda! Lód miedzy, chłapy
 się walcą, drzewa wybladły, — serce mi się ścis-
 nęło od ciężkiego bólu! —

Plętam staroż piewanego Kmicia cze-
 mu tak smutno i blade wreszcie wyglądasz?
 Kmicie się obejrzat na wosytkie stonczy
 i zjecha wyszedł: Chleba mało, — o prawy
 bez liku. — Podziem a codziem nad pauskerzanie
 we dwore. —

Odłód me serce zlodowaciało: ludzie eo go tak
chwali nie baczę: widać ma wadę — przy której
bledną wszystkie przysięgi. —

Sędziwy proboszcz usiłowaniem ręki potwora.
Widit myśł Wandy, pragnąc wpłynąć co najrych-
lej i najskuteczniej na sprostowanie sena fi-
lonosijusza. —

Dziśnigda sędziwa po malaniu herbaty,
nagle przyprominiata że coraz więcej ciemnieje,
a droga przez las wciąż nieświeża. —

So ucejjedzie miłych gości proboszcz odma-
wiał długie pacierze, gasząc ^{jego} światło,
wyciągnął rękę do Matki Boskiej i długo
mówił o jej gorze, i długo myślał — lwa w stonie
ukrywany. — Później spokojny przeszedł na spo-
rynek, by nazajutrz anowstąpić do świętej
pracy. —

O zmierzchu przyszedł Antoni Kociński
pod progi i wsunął się do pokoju. — Proboszcz
grał na skrzypkach: po pracy całodzienniej
lubił sobie słusko wygrzewać dawne pieśni duszy
i marze. —rano i poobiednie uszył dziesiątki
wieszaków; latem pracował w agiódce, — lubił
czytać i rozmawiać — a czytał wszystko w
celu salubetywnym i uspokojenia rodninnej. —

Mato kto wiedział dla czego ksiądz Kazimierz
włożył sutannę, lecz wiedział ~~że~~ że był kiedyś
złotniersem i że mu gęste białe włosy na
czarnym powietrzu. —

Skoro proboszcz ujdzie Antoniego u drzwi,
położy do futerału skrzypce i wzięli się
oba do obgryzania kościółka. — Wydobylali
z niego obgryzione talary i holenderskie du-
katy, a ogół summy wynosił 50,000 złpłd.

Piękna sumka, niema co mówić; aniś
myślał Antoni zostać tak bogatym. —

Do prawdy mój jegomość, niewiele jak
się ^{ztem} obócie, odrzekł Antoni do kapotańcy. —

— Poradz się sioła — mój hochaneczku. —

— Od tak Dobrodzieja: 4,000 ofiaruję na
szpital; dwa na dwornie i obmierzowanie
kościółka; tysiąc na ~~paradzie~~ na bractwo
za duszę właściciela skarbu; trzy tysiące na
stańtawowis, a pięć tysięcy na resz jegomości
do rozdania prawdziwym sierotom. Bezsta-
niech Dobrodziej rozporządzi. —

Dasze mój prosienny Antoni, — dasze!
Zostaw dla dzieci swoich i sierot ~~złoty~~
utrzymaj bakatara dla dzieci a waszej
wioski. Wiem że nie dla tego rad z grosza
że będzie jadł smaczniej i odziewał się
wygodniej, lecz że wspomóż biednych i
oświecił twoje dzieci. — Gross, to prosienny
środek jeśli go w imię boże utwierdzenie
użyję. —

— Ahaj mój jegomość, sierotki Szymono-
wej wezmę na opiekę: moja baba o ~~tem~~
tylko i myśli i raduje się wezwać ~~tem~~
pomoc. —

Kapitan ucałował serdecznie fochatego chłop-
ka, salując dyktando, i obiecał pomówić z dalsze-
miskim o wykupieniu chaty z gruntem. —

— Póź powiedzą ludzie widzą mnie bo-
gaty? Zapytał Antoni. —

— Uważaj się to ostróżnie, i spuść się na mnie,
słuchaj słowa swego, a opatrność w wyrostkiem
zaradki i usta dłym ludzom dam klucze. —

— Wsch się dobrodziej mój opiekuję, a
wszystko jak po moim sądzie. —

— Dobry mój mój Antoni. —

— Patuje nogi mego dobrodziej, — sary-
śliwej mój pod opiekę boia. —

Antoni posunął się do domu z własnością
swoją, a ^{pat} ~~wspierając~~ później wszystko
się zatałwito pomysłnie, chociaż ciekawi
i dawno ^{ludzie} ~~tożnie~~ o tem mówili. Tę est-
wień dły samiej wioski szepnął kluczem.
towi że Antoni nagle się wzbogacił, że trzeba
to upolować koniecznie. —

Kluczem razę kilka posunął się do An-
toniego i różne czynił rzeczy, i namawiał
samych żeby mu kontrabandę do swego pod-
rzuć: ale Bóg strzegł Antoniego od wszelkiej
napięci, a diaboliska wiadomości o wszystkim
prawa nad nim. Tymczasem dwom
stała nowa, parkan mawany wznosił się
koto kociąta, kapital już się okrywał gontem,
a za duże francuskie serdeczne się odbywało
co miesiąc nabożeństwo. —

Chata Antoniego poszerzyła się znaczenie,
przyszedł do niej siostrę i jedna biedna wodo-
wa — nie odmniat Antoni zastawę dzieki-
com dwuciościwym, i w miejscu się nie odmie-
niło domostwo jego. W tym tylko zastaw odmia-
niał się majątek więcej środków — więcej czynił
dobrego: —

Uli ludzie przestali czynić czarna do-
myśły, a doborę ~~z~~ ^{się} cieszyli z jego powiększaniem.
Spróchniałe okno wicher wywrócił, a na
jego miejsce stanął Szymon Pharisiej. —

Agata nie podnosiła nosa, ani się prze-
bota niły na szlachciankę — w czepek i szle-
poczek. — Siostrę Szymonowej Kochana za-
rowno ze swymi dziećmi, i daleko czerpięcej swo-
je okuwata — chociaż wspólny dziecięcy
był figiel i psota. —

Takrystjan nigdy nie zadawał z no-
wej dawomney nie powiedziawszy:

Bóg dajcie pocieszenia Antoniemu!

---

§ IV

J. piotkiny — i róse
 Sachnę w ajdarskiej roli.
 A gdy nadlece bursza
 Przejmiesz się twarą niedoli,
 Gdy wiata obcy dawieje
 Trochę za nim pórpiemę,
 Pomówę tylko dzieje
 Serce straknione ciębie. —

Stanisław Strymkowski, list Antoniego z przyjaciółmi
 kaptakami z radości, tak go rozczuliła serdeczna ofiara.
 Teraz mu też przyszła pomoc przyjaciół, bo mógł już
 wracać w rodzinną stronę. Szczęście jego było bez gra-
 nic; były takie chwile w których wyznaczał na nie się
 nie zdawał. To czemu odrzucił słabego serce swoje
 się do swoich? — Niech zagłębionemu w umysłowej
 pracy staje na rękę cały rodzinny ~~szczęście~~ brzask,
 szumi domowa wieśka, lub kaptaknie kwiatów
 litewski: wówczas — wszystko musi ustąpić a serce
 jakby z pod kamienia samo się uwolnić. —

W jednym z takich momentów przyszedł list Anto-
 niego i wiele bolesnych godzin nagrodził chwilej pociechy.

Skroto Stanisław pisał się w podsz, wstając
 kiedy kiedy jechał przed wielę laty. — Leżę dniem i nocą do.
 biegl do Ostry, gdzie już musiał nieco wyprować. Tam
 obszedł Dziejowe starym lasem porośte magity, i smutno
 jawaie Konstantego & Ostroga — Pomarzył, — westchnął
 i dalej ku domowi pisał. — Wjechałszy do elinaka
 był prawie jak w domu: znalazł tam dużo dawnych
 znajomych. Serce ich w nim się nie zmieniło, tylko twa-
 rzą starsi o lat kilkanaście. Dzieci wyrosło w młodzień-
 ca, młodzian w dojrzałego męża, a dojrzały — postar-
 siał sobie prociwie. — Po latach tylko odmieniło się
 miasto, jedne domy upadły, drugie się wzniosły, zubożały,
 kontrakt, tylko serdeczność została ta sama i Stam-
 sław doświadczył o niej pod każdym względem. —

— Staś drogi, Staś kochany, wolano zewsząd. Mój Boże,
 wróć! — i nie jednemu tak w oczach stanęły. —

— Tyle przeboleł, tyle lat tęsknił, powiedział p. Józef,
 a taka w nim dusza — jakby wesoła wyjechał od nas. Mam
 przyjaciół, chociażby choć jeden był mi podobny —

— Nie gwałt — panie Józefie, masz kogoś takiego,
 odniek p. Jan. —

— Tarkawski — panie Janie — na moich chłopów. Tarkawski
 wyprawitem w daleką drogę, pisałi już z miejsca. — Mój
 Boże ile to żona moja gorzkich łez wysłała śniąc
 się z nim! — To jako mędrzym nie bezatem głosi
 no, ale w mojej duszy było morze bólei. — Stare
 tem się daćci moje ugruntować w nioży i w ra-
 sadach prawych, ten kto wie jakie nam Bóg
 da z nich goście? —

— Nie trosz się Tarkawski, tyle ci dany jest przy-
 kładów: oto i p. Stanisław, i p. Józef, i ten, i ów,
 gdzie tam i którzy wszyscy ci powracający z daleka

Świata, co przecież się nie spełniłi opuściwszy dom
rodzicielski i nie doszegli w chłodaie i głodzie. — Mo-
sanie, — stoło krył się w ogniu a estowick w przygodach.

— Pani Santa, nie bądźcieś ceda się ujęściem
tym z ogniowej proby, przeswata p. podkomorzyna.
Mój synowie Jakub był adaj się posciunij chłopie,
a jednakże daleko od domu, nie wiadzieć co się obśoił.

— Czyś ujęszenie od powiatku Świata nie rości
krył, a przecież dotąd nie zgineła przeswata? — Kto
ujechał dżięż na dyktanta kucia ten i kędzie miał
takiżo. Kto ujechał na samoluba, ten niek na
podziękę czeka niewdzięczności. Co do mnie, najwis-
iej obrydam świątarków; co to — Przekazywujemy
głównie chodzi, jakby z Panem Bogiem dżięż ga-
dali. — Mój Sioś coś na takiżo sakrawał, ten gdzie
kolebny w sakotach sprawiłi mu obśesunij, uję-
wałniał chłopie i jest do estowicka podobny.

Pani podkomorzyniej synowieś da naćto lubi
uęgódki, życie ma za przysmaczek, i to go dżięż-
no, i to wieknie dawno jedwabnych pierzawek.

— Pani podkomorzyna mać mać p. Alberta
pierzawek babuni, dżięż się ^{on} żyłom jak mójś
rożę. Pierzawę wiać go stoma, a wiekają od bole-
uypnie się kryżer gdy mu progamin obśesunij
mek. — Babuniś sakrują chłopa skryłi mu
zwichnęte, — powiedział p. Jan —

— Pan Jan dżięż da swoćto sżdzi, odniek podko-
morzyna. Wnieć, — prawdziw zawo na nas
molekacie — jakby kobieta nie mogła dżięż ujechać.

—— Wszakie i p. Stanisław nie miał ojca, pogro-
bowiem się urodził, a przecież jakto z niego esto
wielk, odzwata się p. marszałkowa. —

—— To prawda Stasia Dobr., aleś to mato takich
robić jak matka p. Stanisława; tu a reszta nie
chodzi o to kto wychowuje dzieci, lecz jak je wy-
chować potrafi? Na te słowa wreszt Stanisław
a p. Jan rzekł: o witku mowa, a witku tu. Mo-
wikimy Stasiu o twojej matce która już spoczę-
ła w grobie. —

—— Nie adolata mnie dozwolac! — List jej ostatni
pisany przed rokiem do mnie był jej testamentem;
mam go zawsze przy sobie jako najdroż-
szą pamiątkę. —

—— Przekrytaj nam go Stasiu. —

Stanisław wyjął z puszki srebrnej cwiartkowy listek
i czytał głośno:

„ Kochaj Drogą Stasiu! Nie dozwolam cibie,
mogli się w państwo, mogli się i w rękę. Od wy-
jazdu twego dni moje pływają w ciemnym cie-
notwie, i tak w tym poirekcie jest ty zawsze ten sam
kochany Stasiu. — Kochaj bliźnich, kochaj tych
nawet, bo oni godni polowania. — Lecz się z bli-
żniemi nie dajciejz sibi; nie bądź jak kot w
mordzie bo a mizantropa staniessz się samolubem. —

Kto mniej umie od ciebie Stasiu, tego nauce
o sam umiesz, a kto więcej ma światła od tego
nabędz ożywionych promieni. — Prawdziwe świe-
tło i młotem czynię cuda na świecie. — Nie zostawij

ci śladnej puścił, wszak wiem że nie niemaś prós-
szenia, co Kocha Koga — rodzina — i ciebie. —

Od wyjazdu twego mój syn, mieszkaniec
w klasztorze ppł. Mariawitk: prosił siostry daty mnie
celkę przez której okno widzę błąd nieba, i nieś
spatnie duszę aż tam gdzie ty jesteś. — Serce matki
wzrusza odczuwając ja wiem kiedyś ty samotny, ja
czuję kiedy ci głodno i chłodno; lecz to czuje nie ty
młody Duchem, i że ciągle czuwać nad sobą by
żadna pokusa nie oślepiła ciebie. —

Nie Długo — a jaś wypowiem ciemi da-
tesne mieszkanie: lecz w glinianym sklepie
jest przesadne silne wierne życie, jest pra-
wda objawiona — że to nie zabije dobrego, że fałsz
nie przesłoni prawdy. — Błogosławie cię jak
matka syna, jak duch Duchu, Błogosławie
na dzisiaj i na przyszłość, — a kiedy do niej drago-
powiedzą ci wiara, nadzieja i miłość. —

Jak powróci do domu już mnie znaj-
dziesz w grobie: daty mój fundusz zawieszę
w ubogim spójrzeń który dostawisz ubogim
od siebie, a gromnie — i portret Tadeusza zapri-
suję sobie. — Cóż się wkrótce odpadnie jak
liść od ojcowskiego drzewa, którego łacińską ty je-
steś mój synu. — Na wieki wieków amen!

Marianna. ~~Wojciech~~

Do przeczytania listu nastąpiło miśnienie,
kiedy odnowiał wieczną modlitwę za duszę

Marjanny, a synowi Taw rekomendujemy wasz
Zaimię. —

Wkrótce przybyło więcej gości do podkomo-
rny, a gospodyni domu rekomendowała im
wędrowca który musiał opowiadać ile obiegł
świata, ile widział ludzi, — zwierząt — i rzeczy. —

— I pan. tyle lat przeszył daleko od matki,
odezwata się z łolem śliczną panną Anną. —

Tak pani; — przeżytem nie bez cierpienia, ale
z biedy które prosilają człowieka. — Nie żałuję dni
mimionych, bo żadne chwila nie zginie w bożym
rachunku. —

— Jadym nie mogła tak długo przeżyć bez ma-
my, rekta p. Jadwiga. Ciąglebyśmy płakała, tęskniła,
pytata skąd chorubki słońca, skąd wieńców wieje,
czy nie od rąk naszych, bo gdzieś ładniej jak
u nas? —

— Dla Jadwisi i Kłoska najpiękniejszy, powie-
dział o jenie, ~~choć~~ bo nigdzie więcej nie było, chy-
ba na skrzydłach wyobraźni gdzie dalej latała. —
A zagranicę chcieliby się przenieść naprzekąd
do Portugalii, — nieprawda? —

— Chcielibyśmy mój braku, ale na rok, tylko:
później wróciłabym znów do waszej świetlano-
ści. Nasze rodzinne niebo, nasze kwiaty piękniejsze
od woskotek, a nasze stowiki: co z niemi ró-
wnać się może? — Ja nigdzie więcej żyć bym
nie mogła! —

— Teby to woskotki nasze kobiety tak uwie-
ły i całe, nie byłoby tych tajemnych wędrowców po
całku i spazmy, powiódł p. Józef. —

— Janusioo lepiej nas jak party na zawese
rozamykali w Konehaach. — oderwata sie panna
Idalija. —

— Preciewnie, odrzekł p. Ezechiel, my sie chw-
binny prawdziwy party, a fałszywy tylko trzeba
trzymać w ukryciu by porównać wotacię ludzi
nie ludzita. —

— Jak sie pan Ezechiel zakocha i ożeni, inaczej
będzie sędził bo miłości ślepa, rzekła p. Sędzina. —

— Była mi wtedy gdy kobieta miano da ładny
kwiatek, dla rozwinięcia którego dosyć trochę roz-
chył stonca. Dziś jest inaczej. — bliżej mnie po-
winnas utrzymać się, a gość białe pałot odnieść. —
Ślepoty ~~zamiast~~ zmięszyl światły wygląd mat-
czonki, a swacię takię party — zasada chrześcijań-
ska. —

— Już i panna powinna wiele wyimagować
po swym narzeczonemu, rzekła p. Idalija. —

— Więcej jak skoczka na stółm pasaż-
nyom samurku, więcej jak skład pachnidel,
koronok i gracików, odrzekł p. Ezechiel. —

— Ogrzewiny temu winno być najwięcej
takich? zgodła p. Sędzina. —

— Nie jednym pan w tym winno, lecz nie mo-
żesz temu zaprzeczyć słusze moje pranie, że ston
asamitna i cłoto jedwabina miłro wam od ręki
rozostkij i wypracowanie, od skroni boleśm wygo-
nij. —

— Nie kaidij z nas, sześmęta, Jadwisia na ucho
Annie patrząc na Stanisława. —

— Wiedziela przeswata rozmawia, a w dmi kilka

Stanisław,
 potaniej wyruszył do Wilna. — Podziwne to jego
 miasto; tam się urodził i wyrósł nad wesolą Wi-
 lenką; tam pięknosze kwiaty marseń opłoty mu
 skronie; tam pięknosze tła podan okryta mu serce. —

Potaniej nauka dążyła myśl intencją, a a kolei —
 pająka bliżej biegunów, — i wrócił po latach wie-
 lu a jednakiem dawno sercem i tą samą wiarą. —

Gdy ujrzał Stanisław piaszczyste brzegi Wi-
 li, dążyło mu serce głębią radości. Jadąc Die-
lonym mostem szukał oczyma majomych
 tworzy — ale ich nie spotkał. — Sztuka tylko kilku
 solistów, kilku oddartych żydów, stare furakupki
 a koczami orzechów i miki wiszą. — Było to
 jeszcze preludjum dnia; załadowo roschodzące
 stonice saptonity wody Wilji, a samotny rybak
 śpiewając piosenkę rodzinny zarzucał wędkę
 szukając dzienniej strawy. —

Kościół Ste Rafala cały był w promie-
 niach; szły domów i wień kościelnych wpro-
 sy wywołane. Panek był przesłuszny, cieniek-
 ny rąbek chmury zmikał wśród promieni, i
 z dury Stanisława wiekły smutki na widok
 ojczystego gniazda. — Gdzie oko nie spójrzy
 lubo i pieknie, aż do szarych wróblów bawiguch
 się na dachach. — Mijając Kościół Ste Jana
 wyskoczył z brzości; wbiegł do otwartej świątyni
 i upadł na kolana. — Pusto było w Bożym
 domu: — Ławki stały próżne, nota stonczane
 wzięły po oknach, a w tych promiennych ra-
 mach migaty bratnie twarze amarych tworzący. —

Małb myśli i uczuń zebranych z mierni świecił miew w
 kęciw: oni tuż w mogile, — a on w zapasach z
 kęciw: co oni zebrali iłożyli u stóp Boga, a co on
 urbiens iłoży na świadectwo-prawdnie. —

Zostawiając tu i modlitwę na opromienionym
 otłoku, Stanisław pojechał dalej. — Przekupki z
 kosaami już się po ulicach smutły, około ratusza
 wogo placu zasiadały rzędem, a każda chwaliła
 swój towar, strącała z ukosa na swoją szpiadkę
 u której pierwsze dawała się nowalije. — Pierwi-
 cija trybulki rodzą gniew; pierwiec ogorków ro-
 dzą prawie nienawieć, a groch i sopszagi obudzają
 już pokoleniowe utępienie. —

Oderwała się i sygnaturska u Butrybany,
 lecz Matka Borka jeszcze skłanney ostomiste
 zastanę. i ta, klasztorney dachu kółko się kar-
 tany, na galerji frusto, na dole siedzą sebrauy
 rozmawiają głośno. — Stanisław poszedł z
 nich wielu aco dobrze podtarsatych. Dwie
 szczególniejsze zebractwa sobie przypomniał, nie
 się nie odmienny kolosalne baby: te same
 piramidalne kosturny cigały im na głowie, tyje
 barany kachmany i tej stły kosturny co je podpierały. —

Stanisław ogarnął okiem otłok i myśli
 ptonęz uwielbieniem dla opiekunki miasta
 portat wysoko. — Przedumał ekwił kilka,
 westchnął głęboko i pospieszył do sąsiedniego domu. —

Nieaptyngsta doba a już Stanisław obiegł
 całe miasto. — Był i na Górze Łamkowej, i z
 wymównych wężyk spojrzął na gród rodzinny,

proszewit dwaliskę zamku. w których w tej chwili zaszedł wiatr, jakby duch ruin coś lekko narzęptał i wpadł między zieloną bryłę codzienną i świeższą sukienkę zamku. — Stanisław długo chodził i dumał, później wszedł do botanicznego ogrodu. rastał tam kusto i smutno i niema już tego kogo tam spotykać o każdej dnia porze, — co lat tyle przedumał i przebolewał w cieniu drzew now mitych. — Postać jego poważyła jak duch opiekunowy ogrodu już przemienione mieszkamie. — Jasna i nie-przepraszana wiecznego już wyczuwa spokoju. Stanisław oddał jej hołd nakłony, bo pełon niewzruszanej pramieci eszgodnego Jundakty! —

Nie wiele dawnych kolegów znalazł Stanisław w mieście: jednych smierci, — a innych różne życia wypadki wydalily z Wilna. Doświadczone związki Tatoo się dawiają tam, gdzie serce dyssa braterską miłością; i wreszcie są ludzie o których mało wiada i mało mówią, bo nie świetni z porow a żyją życiem wezwonstaniem i ciężką pracą. — I tak się poznał miodnie i i tak ukochał Stanisław: do suterennów i poddasy dochodzą pramienie stonca, a choć tam niesie się szkapo chleba i omal kwiatów, wiata nie raz zarosi nasionka lawu i splata je deszczem.

Stanisław miał ciężką pracę przed sobą nie może być ani rezydentem miodym, ani pasorątem; nim nie oglądał do kota najgł głębi na Antiochów i z przyjaźnią: obiegał okolicę miasta. —

W dzień Bożego-Ciała woryłko przybrało uroczysty
postać: gromady ludzi roły się na ulicach, stonę
jasnym spójzeniem rozstępnęło się po niebie; sta-
ły, młodzi, i dzieci jak aniołki w białej szali białej
processję, a ponad miastem rozlegał się śpiew
ludowy, modły duchowieństwa, melodia białych
dawonów, śpiewy chorągwi i blask otwartej przybra-
nych w Hucie szaty. —

Stanisław przez lat tyle nie widział tego
obrazu, a doświadczył każdego drogie,
jako najmiłsi goście dawnych szeregów dawno.

W sercu obranego ludu świętego i uro-
czysto-jakby duch Boży rozstąpił na ziemię; lud
klękał na braku, w białe sukienki dziewczęta dawa-
ła lekki wiatr jak w skrzydła gołębie, mierz-
szone głowy — jak fale tłoczono pochylone worył-
kie, a myśli zwrócone ku Bogu — jak gdyby każ-
dy liął się z sobą i zapalał w duszy jasnemu
nieśkończonej miłości. —

Wieczorem Stanisław poszedł z Bożego-
wem O³ odwiedzić Łukę, ową ciętą wień-
cą jak zielona draperija ostania białej tajemniczej
słowem tylko myśli, westchnień i natężnień
młodzińców. I Stanisław przed laty szedł
mieszkał a świeżo z krzyżem do domu i dumał ponad
rzeką przez całą godzinę. — Jak wody nie jednej
mu myśli cmentarzy, nie jednej przygniooty, a teraz
po latach tylko i cierpieniach tylko, szedł a nowo
nawiedzić wień o tyle lat starszy. —

— Jakże drzewa porosły, jak się nachyliły pa-
 to, mówi ~~XXXXXXXXXXXX~~ Stanisław: w jednym
 the wywota a w innym ciemności. W mnie,
 cyjóm Holwik siedliskiem byłaby ruina — dawne
 dal budzi, bo tyle ręk na nią pracowało i ty-
 le myśli w kamieniu zastępych. — Teraz gmach
 się obala straszą miazę przechodniów, jak
 trąp niepożrebać — któremu za pokutę ka-
 dano stać przez lata. — Ty Bolesławie — prawo-
 tu cześć przychodzi? —

— Kiedy zaprawdę ciszy siedam nad re-
 kes i patrzę jak płynie woda, jak jej krysz-
 talny błysk iskrami odbije w promieniach
 słońca. Wśród tych mroźnych przysięg miazę
 myśli takie jak śby ja aniół od Adama
 przyniosł i nam, maluchom dusze nasze por-
 tował. — Po takiej chwili można wziąć ko-
 munię, bez dyszan trzeba zaprosić gości! —

— Kto proguje — ten śródta znajdzie mój
 Bolesławie. — Ale, odetchnątem tutaj między wami
 bracia. — Tam, — daleko, — ciemność mnie miazę
 w duszy i ziemiątały dusznie gdyby wódek
 maddie umilkła na chwilę. — Wszystko mnie
 tutaj ogrywa: zwierzęta kłose spadają, ziemia,
 spisek mogiley piękniejszy od stota. — Jutro
 mamy być w Werbach; pani Worska z córką
 mi, ty, Legument i Wacław popły niemy tam
 todkę. — Lato się kończy, codnia mniejsz prouien,
 fale Wilgi więcej drzemie, natura cała chce
 wypoczątku. — Przy końcu Wierbia miazę

odwiedzić dawno znajomych ludzi, — Kryska, —
 na wieś ~~odwiedzić dawno znajomych ludzi, — Kryska, —~~
 górę, — lasy, — i pola błone od lat Dziesiętnych, nositem
~~odwiedzić dawno znajomych ludzi, — Kryska, —~~
 w sercu, a wśród rozlicznych przygod Kryska mnie od
~~odwiedzić dawno znajomych ludzi, — Kryska, —~~
 tego. —

Jaka zachwycająca się sielanką rodzinę przy-
 rody wracali do domu około północy w godzinie
 duchów, marzeń i głębokiej ciszy. — W dzień święto-
 my nie jeden podkulawym wioząc z przeczadki spie-
 wają wesołe piosenki, inny brząka na gitarze siedząc na
 oknie drewnianego domku przedmiesia, odrywając
 się skrzypce i flet samotnika gdzieś na poddasze,
 a choć różne brzmiały dźwięki, stanowicy jednak
 harmonijny gammus na cześć pięknej nocy. —

Nasajutro, około czwartej po południu
 wystąpiła łódka — jak ogromny bukiet rzucony
 na wodę. — Stynęła z prośbą zwolna jak
 samotny łabędź, płaszczy niekiedy wiości prze-
 mywając cicho i anonim się zmagała ze szmerem
 wody. —

Stanisław witał okiem rozróżnienie przed-
 mioty dookoła: — Haidy Jagórek — to brat jego ro-
 domy a Haida Dolinka — to jego siostra. Wyrósł
 w tej okolicy, będąc studentem biegał często z ko-
 leżkami do Herak i do ostatniego dziesiętku kupo-
 wał obwarzanki i ^{do wspólnej biesiady.} mleko. — Teraz znów to
 miejsce odwiedzał, przyroda była ta sama, tylko jej
 kształt ludzki dookoła szturczył o wiele. —

Wśródzie gdzie nie spójny oko-kwiaty, atłasy,
 gaje z georgiew, piramidy z hortensji, palmy

Wielomowota staje grappami, ~~dal~~ ciejniste usprygy
zielony sie smetnie jako wygnaniec z ojczystej ziemi,
dugi sypak drzew porzeczajacych prowadzi do
orandzi w ktorej kwiaty potudnia hoduja sie pilnie.

— Mój Boże, — jakie sie tutaj wszystko odmie-
niło? — Pyty nie Włóga, gdyby nie wawony, nie poznat-
by m Starek. — Dawniej byto inaczej, — a teraz inac-
zej: patak i dzie sie estowiera co robi sotka sta-
czona ze stotem, powiedzial Stanisław kiwajacy
smetnie głowę. —

— Chodzie po kwiatach, dypłai róze i ciemie, śnie
tylko orajw ziemskim, raktła panna Julija. —

— Tak, — przesłanie wszystko dla oczu; w
rajstliż kwicistęj woni można przesnie żyć, i nie
promyśle nigdy że tam jest proaswiat, że tu jest
miedola, że śniży że żyć w sorkosny — można się
po śmiesi w anglach piatepienia obudzie. —

— Jan Stanisław nagle desmialniat, powie-
działa panna Maria. —

— Ryci moie, — leś sam niewieć dla czego. —

— Moe jakie wspomnienie obudziło się w
duszy, zapytata panna Julija. —

— Ktoż miała wspomnieć, — jakież u nas
niejcie miała pamiątek? Przecież nie raz za-
doli, leś prawy chrześcijanin nieostyga w na-
dziei, i to puzępiersza uczuciem co mu sta kiedyś
coimien domierze. —

— Ale nam spierze trzeba spowiadem, bo na-
szij mamie wilgoć sakodki, powiedziała Julija. —

— Pracowa moja dżur; stoim już połącznato ziemie
i nam czas do domu. —

Posł. wyruszy nad brzeg, Wilgi, a schodząc
do wody spotkali: człowieka w płaszczu obwiniętego;
szedł jak ciemni zwolna mówiąc sam do siebie:

„Kieba ludzi wyprawili

„Już po ciemniach do nadziei,

„Strasie w bolach do mogiły.”

— Mamo, to biedny fr. Józef idzie tak samogławy
do nas nie widzi, sąsiada Julija. —

— Ktoś to jest? dopytał Stanisław. —

— To biedny młodziemiec naszemu przez grunty
fiatemu on tyle wygnępił, tyle kochał, — że stras-
ciwszy nadzieję obłąkał się nieborak. Idzie cięgle,
sam mówi do siebie, obiera polne kwiaty, dekle-
muje wieńce a najcenniej swoje, skrwawione młodo-
woprawdnie bez pełnej uciechy, — i mieszka bardzo
głęboko w prawdę, rzekł Zygmunt. —

Biedny Józef nie widział nikogo, podniósł-
szy głowę na księżyc powiedział głośno: Sam
dny i błyskawica gwiazdka jak nadzieja na tonie
duszności. — Tyle stracił, — tyle wygnępił, —
tyle bolu — a wszystko nadaremnie! —

— Jak się masz fr. Józefie? powiedział Zygmunt.

— Dobrze się mam, lepiej jak ten księżyc w
gierlandzie żałobnej. A Panstewo skąd i dokąd?

— Wracamy do miasta, może odlegliśmy z nami?

— Bardzo dziękuję, masz iść dalej.

— Niechodźcie, — przeizbawcie fr. Józefie. —

——— Soryjony mnie onas siwego safirowego ptasz-
myka nie będzie mi chłodno, a ciepło — ja nie
idę ale łus i wiem co to być ptakiem — bom wy-
słuchał & pisał. — Za młodo — Kochanka moja
przekuta mnie do stonca, bez odeszła mnie
ludzie i przyozdobi do domu. — Czy prau-
two smacie tę dumkę:

Imnie kiedys' dobrze było
Wół stonca moje było:

Agdy świeży kwiat kwiaty,
Szerokie prąty gdzieś w dąbwiaty.

Chłodno w sen — ciemno w głowie,
Łasko w duszy — mętno w mowie,

Bo gdy szerokie nas omiata,
Wracą tylko w wielkim ogniu. —

Z teni stoncy Sorek upadł na kolana,
wzniósł się do nieba i szeptał swolna:

~~Wracam do domu i do domu~~

Ten, co zmienia kolce w kwiaty,
~~Wracam do domu i do domu~~

Da ludzkości nowe szaty,

A mitosia cuda stworzy,

Chłodnych, — pysznych upokorzy. —

Dłoni ofiarna zagra tony

Niek Bóg będzie pochwalony!

Bóg odpowie: — Słodzi ciam dzieci —

W zgodzie bratniej — stonca siwiei! —

A ptak biały w górę wleci, wleci, — i pobieży

i pobiegł powtarzając te słowa — a echo powiolo
za nim — Wzłeci — i znikło za mek. —

——— Dość pobiegł wrony? zapytał Stanisław. —

——— Na Dęptanę albo do Łokietu, od razu Wartan.

On miema stałego mieszkanca, dzisiaj tu — jutro tam,
a najchętniej pod gołym niebem dnia i noc spacer. —

Skoro schwytne taki przynosi obrazy wie kwiatów
białych rozda je znajomym i składa na altar
Panny Ostrobramskiej. Drammat intodoci
jego bardzo optykany; opowiem ci jutro wszystko,
a teraz, kiedyś Dobry mój Tarkawym panem
i muszę iść do domu. —

——— Dobry mój — do jutra, — i rozewali się
kiedyś ~~na~~ swoją drogą. —

W dni kilka później Stanisław idąc przez
Koski-tary, zatrzymał się na chwilę choć się przy-
patrzył zbiorowisku ludzi, a było to dzień targowy
główny i ludny. — Ciepło słońca i różnego kroju lu-
dzi napelniała rynek; ^{roito się} mrowisko targujących i
sprowadzających. Na wozach leża ciekła beczki jakoś
dalone; w każdym prosiła ich plłiewa namumie
wabiła do siebie ciekawych przychodniów. Łąka na
wócie ogarniętowane. Stany. — Głęboko stoją opus-
ciwszy głowę — jak jeśli już mógł przeszedł; tam
krowy patrzy daleko testna po kwiatowych tar-
kach. Pożegnając się galopując kiedy biegli w ag-
gaiskiej sature, mylił się woty wierszowców.
——— Jęgon-o! — jęgon-o! — wota rudobrody, oto
czwórka, choć do senatostkiej daleko karety. —

— Oj rýsín, rýsín, — chceš mnie wspaniałe,
odpowiada oparty jegomość że wsiwśdai-póty
były. —

— Kapitem ze stadem p. marszałka, na honor
powiadam. —

— Łydowski honor, a to zabawnie, gdzieś
go kupiłeś? zagadnął jakiś pan powaśny. —

— Jasny panie, — oto czwórka choi do panyż
jechać; pan generał daje mnie szesest subli jak
łodu, pod chrynymem przysięgam. —

— Nie zajeżdż i do trok to czwórka choi ada-
je się kłute, a jak pojedę do pracy wnet apadną
z cielskimi i twój chrynym schudnieje rýsín. —

Łyd poklewał głowę, splunął prawą ręką, stu-
knął w bok konie i poleciał na drugi konie
rynk z odwianiem siłami. —

— Jegomości! wota znów hebrejszyk, mam
trąkę po łuscech, p. marszałkowi tożgusi;
pan tylko taki jak jasny pan moie takie konie
kupię; — słachcie nie znacie na nich. —

— No, dydzie, kadłion prokubstwem, a gdzieś
twoja łusczyna, dopytał jakiś jegomość otulo-
ny bobrowym przynym kolnierzem. —

Łyd podskoczył, promrugnął, podprowadził
trąkę jak ewgile czoine a tak agnioty że tak-
dwo rydek mógł ją utrzymać. — Pan w bobrach
ogledał tował, dyd płaskat jetrykier, gładził i
porządkował ogony, powtarzając ciągle: — fajny
to fajny! Takie konie tylko dla panów, do koer-
kerty jasnego pana. —

Skutkowato widac kadzioto, co przywodzi do tego.

— Dam 200 okrętych ani grosza więcej. —

— Co jasny pan mówi, taka trąka? Pan grafi daje namie frizet, jemu potrzeba koni bo sie ze ni i bogaty frama. —

— To oddaj mu bo dobre fitari. —

— Ja na kredyt nie daje a on miema gotowiaki, powiedzial ryd i ironija. —

— Dam 220 ani grosza więcej. —

— I ^{jasnego} przesposadzeniem pana: taki bogacz tograze ze i biednym rydkiem tozue koniec swiata. —

— No niech cie dyabli biora, dam 300 na twoje sumienie. —

— I tozue sumienie jak puch letkie, no dolen jasny panie — fajna trąka dla panów tylko. —

— No przeklęty rydzie 320 ani grosza więcej.

— No bier pan, tylko dla pana oddaje. Mój ojciec i przesposadzeniem pana smat sie i państwu ojcom i mu, zekt wsmiechajac sie miestnie, nieraz szachrowat i targowat z nieboszykiem jasnym prezydentem. —

— No panistaj rydzie, jebli namie oszukan nigdy ci tego nie wybacze i za szachraje ogtoze. —

— Ory my nie ludzie? i nam honor drogi, tak jak jasnomu panu i innym panom, edrekt gła. ^{i potykajac ozygny} daje frizy ~~szachrowat~~ fletny fugilowat a kto tego pan w bobrach wyjmowat pienigze. —

— Pokazato sie pódniej — ze trąka miata reby ^{podrabiane} ~~szachrowat~~, jeden koni posbawany a dwa oshwarone.

— A to Tajdak, mówił do swego żony formurowy
się na szachrajstwie wstawił trątki. —

— Tydom wierzyć nie lubo, odrzuka żona. —

— Nie oszukaj mnie więcej moja Emilko, ty to
się nie smieć ani. — Przywiołem dla ciebie trzy
samoty fient tak doskonale imitowane, że będziesz
mogła sziadki swoje rozłożyć komuś, że są
urządzone; szedłina oszaleje a Dawidek bardzo
rad jestem i kapti i z jej atrakcji. —

— Mój Adasie, to ci będzie nakazali tu
niektórzy trątki, odrzuka Emilka gładzą głowę
po twarzy. —

— To niewinne kłamstwo i ten bardziej nie-
zbędny, że tobie moja dusza nie wypadła niemi-
sławodnych fient: a to doskonała imitacja,
imponująca szedłinnemu, co ma na koncie
potrzeby nam szedłinnemu na exwoty procent —

— Zapewna mój drogi, że to niewinne
finesse, i tak nam do interesów potrzebne.

Tyż nie niemożesz ^{otim} de swego żony, i drugie
zbyt trątki, a Stanisław prószył cię o
na wybiegi handlowe i obliżył się do jednego
wosku do którego był uwieczniony wót niepospo-
lity wielkości. Ten co przedawał wótu togo-
wał się z imię żydów. — Was jego adasie
był Stanisławowi znajomy, podał ci bliżej
zajrzał mu w oczy i z wielką radością po-
znał w nim Antoniego. —

— Antoni — mój drogi! jak się masz? i raucis mus
się now sryjsz Stanisław.

— Ach panier — Jan Stanisław — mój Boże! czy
nie myślisz mnie omy? mówit że znam Antoni talujsz
znu Stanisława. —

Wyproli z domu oba by się dowoli narieszyc
i owsyżstkiem pomiaoi na przedzie. —

Dobrze ci się prowadzi mój drogiu Antoni. py-
tat Stanisław. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

Dzięki Bogu nie mogz ~~XXXXXX~~ narzekai na los
mój. A jakieś czełatem paniera? Chyba mój Jan,
nie było dnied żebyś nie wspomniat. Musiała pro-
nicac osto otkawka mrycy, a mój Alga dwa
razy śmiał że panier w wysińchnej wodzie ryby
potać. Dobrze to wiośba, mowi Kuma Jo-
zefowa, a to roztropna i bywała kobićcina. —

Mój mrocy Boże oti dożekaniem Kuchanego
paniera, a dzisiaj od rana wstato było nadu-
szy, a boiaż żydzi natagali niechaj ich Kaeski
zdefuz jak smota wory lasz. — Teraz z rado-
ści oddatym mego wotu za siebie, — ale nie
tym żydom — nie dożekaniem ich; wotz odstawo-
dzić dom i zarkni now dzygni na pamiętkę
~~XXXXXXXXXXXX~~ swojotu Kuchanego paniera. —

— Dziękuję ci mój Antoni za kożz o mnie
zomiedoli panierz; sądwójnie jestem Kuchin dłu-
zikiem i sercem i grozem. —

— Kiedy Taola nie mówmy otem panierem. —
O, siły to panier kiedy odwoził nasz chalt

i nasze podługostawit' robaćki, a dat ich nam
 Pan Bóg pieszczot. Moje choi mimogajdem pła-
 niz i wstąpi do nas. — Nie tak daleko mi ^{tylko} stamtam
 od miasta ^{wracam} ~~tylko~~ pot piztyj miłi; wyjechawszy ze ston-
 kiem za światła ~~tylko~~ do domu. —

— Przyjadz umyślnie do was; za dni kilka mam
 wyjechać na wieś i do was zwręć i ~~stwierdzić~~
 waszem ciessyć się będę. —

— Ja sam po franciszkańskiej przyjadę; mam wygo-
 dny katamarak i walne kulanki, a i syt się
 kuszę takie spratkie i silne. — A jakie tam
 mogita nieboszczyka franciszkańskiego; czy nie staniał
 wicher przyjaźni czy miewi kto modlitwy za
 duszę jego? Ach mój Syn Boże! już wiada
 nie przyjdzie się pomodlić na jego grobie, wstąpi
 codnia z dziatką wstąpił za duszę ~~tylko~~ biedaków.

— Krzyż dostawitem nierozumienia i wiek
 nowych przybytki od twego wyjazdu, a mo-
 dlitwa serce dobiei zwręć do Boga. —

— To praca kochanej franciszkańskiej, gdzie nie
 spójrzysz jest Bóg, ale smutno być musi
 kiedy daleko od swoich — i smutno być bez swoich? —

Oba westchnięci głęboko mówią: do do-
 baćska, a w tygodni pójmiej, w śladu dzieł
 wreszcie, Antoni przyjechał po Stanisława.

Na miastem jeszcze sileono choć mi wio-
 śniarz; klaniają się ciemne bory Stanisławowi,
 migała jesień wyproszona ciszą, chmury
 nowonarone prawnika kręcą się po niebie,

Mr.

tulaj

7

2

tylko ogromna skrzynia stoi pod oknem i szerokie ławy przy ścianach. Obok iżdełka alkiego, ^{ktorego rozłożyte drze} oknem wychodzącem na sudek, ~~wa ościenną spolegającą siedzieli Antonich.~~

Gospodarze i czeladź mieszczą się w drugiej potłoczce domu; tam pierwsza izba obszerna wyłożona dywanem, piec ogromny z przyfociekim na którym w zimie siedzą dzieci i koty; pod oknem stoją krzesła, przy ścianach łóżko i dębowe stoły.

Dalej komnata ~~z łóżkiem~~ wypełniona tapisecami, tuż alkiem z pieciską — sypialnia gospodarzy i dzieci, a przestronnie wszystkiem aż do pastusa na majęcego swój kąt i łóżko. — W mieszkaniu nie widać pstrokaty i wstążek dorobkowiczom, lecz wszędzie czystość i prosta wygodą.

Stanisław zakładował się w alkiemu ^{gościńnym} miejscu. Dni kilka w Antonich przegodził, a dobrze mu tam było jak we własnym domu. Aż tu przyszła co chwila czy nie usmarzyć jajecznicy, czy nie upiec ośrodków na maśke; przystąpiła ryba karmionka, po taki kawałek, przemyślając ciągle czem usmarzyć tak młodego gościa.

Antonio oprowadzał Stanisława jako gospodarz: we wszystkich widny tam staroświecki a czynnosi nowoczesny, bo już i łuki zaczęły się plantować, i czarnozem na jato — wirny wywołanie, i własne srebro było już głośniejsze.

Po całodziennym ruchu i pogadance, Stanisław w alkiemu miło odpoczywał; okno otworzył

otwarte, kiserze zagłada przez liście; w chacie
uciekło wszystko, dwa psy wleźtate drżemiasz
wiedząc na progu; Antoni obejrzawszy całą do-
mostwością wśród ognia popiołem zasypany,
wszedł po nich do Stanisława choć mu tak
jeszcze żyły dobiej noży. — Obejrzał czy
jest woda w dzbanku, czy nie zakłada się pod
łaskiem kotka z koczkodanem, a widać wszystko
na miejscu przysiadł jeszcze na kufie choć
progowość z panierem. —

Jakie mój Antoni myśli obciążyć z
działem? Zapisał Stanisław. —

Właśnie to mój kłopot mój siudy mój lud
z myślaniami, chęcią ^{wszystko} się poradzić panierem. Ignacy
ma lat dziewięć, Anuska dzieci kórną, już
i Łaska podrosta, i Siesolki Szymonowej nie
siedzą małkiem. Czas byłby czegoś podjąć, bo co
z tego że jest i grosz w skrzyni i abo w zasie-
ku jeśli będą durkami z przeproszeniem pa-
nierem, nie będzie z niczego nawdy i wszystko zmie-
nię. — O dobrego kłopotarza trudno unas bardzo;
zaszedł przeszką jesienną staruszek z ewange-
liście, zachorował, poleżał na piecu i po-
szedł do domu na wieki. — Stał się też
i drugi jakiś odstawny pisarzek z sądu,
miał i obiecywał że wszystkiego nawdy
pobyt miesiąc, wydrwił kilka ^{no} ~~złoty~~ ^{złoty} i pił się
warzy kilka wyszedł i nie wrócił więcej. A
Bore odpisał: — na nie szatawita. Oddał do szkoły

jestere biędactwo za młode, zapłakataliby się żona
i mnio bytoby ciężko na sosen. — O mój drogi
pamięć co mnio Pan Bóg mówi: oddaj Ignasia
do pana Stanisława a wyjdzie na estowienko i
postawię jemu. —

— Dziękuj ci mój Antoni za twoje uprosi i
mnio i już pomysłatem jak ci doradzić. — Ja
proszę was jakieś zamieszkanu w was i 2 najwęższe
rozkoszy chcieliby w czasie wam się z wdzierno-
ści wypłaca uciec wasze dziatki, a może i wię-
cej w ciębie znajdnie się ochotników do kwiatki.

— Oho! dociekaliśmy się szerszo, mówię
Antoni ze szani. — Jakże to Bógu podzięk-
ować za taką łaskę? O mój drogi pamięć i
mnio w cudzej stronie od zguby ratowate, i dlat.
ki może chętnie dobrego uciec! — Ach mój
Ty Bóże! co to za łaska dla całej naszej wioski.

— Mnie z wami będzie, dobrze jak w do-
mu: tyle ~~pracy~~ ^{wdzięczny} lat przeszywanu stronie
agromne zaciąganiem. Długo z których sumienie
kazi choi w czasie się ucywiznać. Ciemie zapłaca
jeśli nie pracy i miłości dla was? My mnio
pomagać będziecie wasze dobre chęci, — a Bóg
ułatowienie moje będzie błogostawie. Przesywny
lat tyle dużo się i przeboleto i widziato na
wiosnie. Bóg pierwszy mój Antoni ze szani.
tam nie uszkodzi ani ptugowi ani kopie: ser-
worem, pomore utatowi i uszlachetnie anijnej
pracy rolników. Skosztowała a gnuśno pracę
na które mnio naszkodzi stanie się pięknie i daleko

poorniasz, — wiodę was dalej — wedle zdolności waszej. —
 — Ja wierzę panierowi i nie jestem od tego, aby cię ka-
 dzie z moimi sąsiadami. Długo na mój komini głośno na-
 rzekali, kiwali głowy idąc koło mojej chaty i aż ledwie
 we trzy lata dwóch gospodarzy odwarżyło się wyprawa-
 dzie kominy na swoich dachach. —

— Zdolna i z ciępliwością starę malagi dają się
 fermentować, bez czasu wszystkich funkcjonów nie gnie-
 na nieprawie nie można. — Kto nasiewa tu i zbie-
 ra mój dobry Antoni, a stęże ziarno nieda zdro-
 wego plonu. — A teraz dobrej nocy — idź już
 spać, wszak już nie rano. —

Nazajutro z brzośliem zbudzi się Stani-
 sław, a młody Ignas ruszył się do altusza, oddał
 dzień dobry sąsiadom: Ony panier mleko słodkie
 ony kawałek będzie jadł na śniadanie. —

— Pószkawczy Ignasie przyniesi słodkiego
 mleka, a teraz powiedz mi dobrze spałeś i czy dawno
 rostatas?

— To spisz jak dąbity panier a wartaj se ston-
 kiem: dno witem panier z matulą, cyniottem i rze-
 umytem się zimną wodą i siropem tutaj. —

— Czy masz ochotę wycić się wycić i pić? —

— Ja sam niewiem panier choć już umiem
 abecadło, takuło dawno mówi że prośniak nie
 wart kawalka chleba. —

— Prawda mówi takuło, prośniak Bóg nie błogosławi

— A jeżeli Antos, a ja się boję, żeby mnie panier nie bił, jeśli się
wzryje się, bo i pisawruk bił mnie przestępcy, —
~~Antos i ja byliśmy w siniałkach, tak chwałost i szarypat.~~ —
— Nie bój się Ignasia, ja cię nieukow nie łęga

bez wzryć przestane, nie pofitowade z sobą do ko-
ściółta, nie łęga siemni o nim śpiewał w groma-
dzie i rodzicom powieść żeby prośniaka nigdy
nie pociłowali. —

Chłapczyk mocno się zamyslił, posłał parę
minut na drogę i pobiegł opowiedzieć siostrze
to co panier mówił. —

Nie upłynęło czasu niedługo, a przyjaźń
du Stanisława do Antonika, a już dziwniejszo
działek sygnalizowało ochotę w przestronnej
izbie. — Ubożsi jedli z dziećmi gospodarza w
dostatniejszym przynajmniej smaku, przysług stru-
cug. Były godziny wieczornej zabawy w kło-
syki Stanisław opowiadał diałkom różne
powiastki stosowne do ich pokoi. Później od-
mawiali w gromadzie wieczorną modlitwę
i Wierne odpowiadanie za dusze zmarłych
w obłędzie. —

Z jednej tylko chaty nikt nie przycho-
dził choć był u niej podrostek. — Chłopa sta-
ła na samym krańcu wioski i miała po-
zost bórko ubogi. — Siany były krzywe jak
złoty siegnęły jedna na drugiej, dach
jak szafka stromianą cokolwiek na boki,
dym rzadko ze strzechy wychodził, może gło-
silił doświadek mieszkańców. — Stanisław
szedł z tam miejsca gdzie, poszedł ^{sam} ~~do~~
^{jedną} do samotnej chaty. —

Zaledwie ~~jeszcze~~ światło nie widać, w dwóch
tylko chatach dym przez dach wychodzi, który
na śnieżniskach grzebać zaczyna, pod okienka-
mi siedzą stare siwocwłosie posiewające głosno,
i wszystko się ze snu otrząsa — ~~ludzie~~ ludzie,
~~strome~~ słone i natura, a Stanisław idzie śpiesznie
świeżką uliczką i już przy chacie do której
weszła jakaś kobieta z zawiniątkiem pod
prachem. — Okienko odsunięte, słychać śmiesz
głosów i płacz kobiety. — Stanisław ostrożnie
gestem krzakiem byliny nadstawia ucha do
którego wpadły te słowa: — „Dmitryj się panie
Adamie daj choćby dwa ruble, Kasiuta na-
wzięta ma tylko mój je nosić przed swoją
chorobą.”

Daj mi świsły polak, odrzekł gło-
siemity, dam tylko rubla bo więcej nie warto.

Coż ja z rublem pocnę? mój chory od-
siód roku, spantowałam się do ostatka, nie
ci chleba przeszedł.

Ciemuś waspani nie idzie do swojej
słachty albo do Berki, wosak i on daje na
zastaw.

Skąd mówili że waspan bierze za-
staw.

Ja od rubla nie tydzień biorę stotówki,
a jak nie optaję w termin to zastaw zginię.

Jesus — Marja! na tydzień stotówki?

Jak sobie chce: idź waspani do tego imię.

Ach Boże Boże! co tu pociąg! — Niemna
kocha chleba ani upiść z czego; — mój stęka, dzieci

głodne i co ja powiem? —

— Dam rubla bo nie warto więcej. —

— Bój się wstąpił Bogu, kaszota mało uogono.

— Nie dam więcej i basta. —

— Dłotę chustke, — Daj dwa ruble. —

— Toż co ty cota? —

Kobieta zblizyta sie do okienka, zdizyta z głowy chustke z pod której wypadły długie ciemne włosy i abracity twarz ^{jej} blady jak chusta. —

Siedmich lat człowiek przeswarał chustke, przysat co cota, a drugi kobieta stojąc na progu mrugotała na niego. —

— No coż sobie, — Dłotę jeszcze pół rubla albo Dłotę gorzkiego procentu. —

Kobieta myślota chwile stojąc z zatamowanymi rękami, nagle się rzuciła z płaczem: Bierz zastawę Daj dwa ruble. —

— Odliczę procent z góry za trzy miesiące. —

— Coż mi nie zostanie, na długu to będzie? —

— Dłotę więcej rubli — Dłotę jeszcze rubla. —

— Nie mięsam tylko to co na sobie, długu stryja nie mieszka a chleba codziennie potrzeba, — i pracować mięsam czas przy Defektownym męzu. —

— I ja pracuję, — i mi nie wstęto magi odbierać. —

— Bierz zastawę, Daj pieniędze, — wszak z głodu nie umrę. — ^{głodkiem}

Lichwiarz odliczył złotowkami półtora rubla, które chwyciła kobieta usnęwozmy zastawę na stół, wybiegła z chaty jak z wężem, postata chwile

i smowu masad rotocita. —

— Ory co dotorysz jessere. Zapytat lichwiar. —

— Mam jessere obierzke misbosseski matki;
wes' i to, — dodaj rubla, — a chybem umre to
nie wykupisz zastawu. —

— Cienka — smazona — stotowki nie warta,
bierz juz waapani sobie. —

— Kamien' nie stawiek jistes', powiodziat
zptaczem i wybiegta jak oparzona z chaty,
a lichwiarze saezat glosno spiewai — godinki
i koronki. —

Stobita biega bezspytomnie upascita z ruku
stotowke; Stanistaw idze za niej podniost zgu-
be i oddat biedaczce. — Dziękowata mu z dumy
i skriota bieda dalej, bez Stanistaw zapytat.

Kim jest ten lichwiar?

— To kamien' mój jegomosc', a nazwisko
jigo: Adam Brudzinas. —

— Nazwisko kmiece, rzecz diwne. —

— Jest to chlop obogacony lichwym spo-
sobem, bierze zastawy, i to dobre w biedzie. —

— Czemu nie nie udasz do Antoniego Kwa-
lunasa? —

— Jus' rany tyle dopomozt, tyle rany prozy-
wyt a nieman. skaz oddai; — wstyd sercy proka-
zai; zapracowai nie moze bo jut' i sit nie sta-
je. —

— Ory krewnych niemacie?

— Bogaci krewni niewiecy mae biednych: ja
nie z tych ston rodem, sadzice odumarli, bracia gileri

daleko, a mój mój stary słachcie subożat do.
 dąp i papirusami po sądach. — Nie chciało się
 sasiadać do jednodworców, wywoły^{juj} mamy, ale
 ani zdrowia ani chleba nie stało. — Już od
 pół roku bawi się biedak tożkiem, worytko
 z domu wyszło i ostatnia kapota poszła na
 zastaw, i sama jak targaczka coś bez chust-
 ki do domu ale biedna chciała być miła też
 chleba. —

^{zj nicuwać}
 Ciemno do proboszcza. ~~.....~~

Dawał i on niemato niczemu Bóg
 nagrody, ale czyż można cięgle się upu-
 szać? — Byłam i we dwore tam siamien-
 ka aniś i sama pani bardzo miłośniwa. Je-
 dną cokolwiek wzięli na obiad, a reszta do-
 brą jesienią smacznie bez matki. I prochu-
 chaw i ogryz w chłodziu i chaci sama głodna
 też ostatni oddam. —

~~.....~~ zdrowo, ~~.....~~ Bóg ci nie
 opuści.

^{odniekła}
 Przekuj za dobre słowo, i pobiegła prosić
 niozgo siemnie do stoni gorzko optakane stółowi. —

Antoni wiaćwory do domu rozpytał ~~.....~~
 Antonich i obiedni słachianca i olicwieranu. —

Pierwsza była wesele bardzo kochane i praw-
 de mówiące oświadczył miłości. — O drugim tak
 mówił Antoni: — ~~.....~~

~~.....~~ matka jego chłopka starą we dwor-
 ne a synek podobniutki do samego młodzieńca. —

Ufitywały między w Stanisławie ~~niezmordowanie~~ zajmował się oświatą wiejskiej młodzieży, a i po sto-
wo prociach i w troskach gospodarskich służył gospodar-
stwu do Stanisława. Ciężko i bardzo ciężko sta-
i podjęły wykożenie w naszym oświeconym lu-
dzie, bez nad tym właśnie pracował Stanisław.

— Mój Jozef, miewał raz do gospodarza onę-
...ego żagor, dla czego nie żmniejszy chomata
... Marka macier biednemu koniowi. — Patrz,
— już nawet rany ~~na Marku~~ na Marku. —

— E, co to stego, — mój ojciec nieboszczyk
ośat tak samo czemuś ja nie mogę? —

— Twój ojciec miał zaprowadzić większego
konie. —

— Trudnośka ^{był} grubszą, ^{ale} to nie nie szkodzi,
żagor się rana przez święte. —

— Mój Tomasz, dla czego nie zaprowadzić wo-
łow do sochy Markiem? Mój bydlę i tobie i ~~do~~
wój bydlę. —

— Mój dziady tak ośatł praniem, dla cze-
go i ja ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie} tak samo ośat. Czy to lepiej
co ludzie ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie} sami nie wiedzą
dla czego? —

I tak we wszystkich znajdował ośat
Stanisław i to gnieść odpowiedzi podając się
do ciemności. Nie tracił wcale nadziei że
przy pomocy takich ludzi jak „Chłop
z Moniambola” i innych dusz podobnych, prze-
dnie się przez ciemność i własnym zachęcając

przekładem uszlachetni i umili pracy którego duch
świąty proklogosławi. —

»V

Siacsek zjada mascepany,
 A sukmana — chleb i wodę;
 Oba zgoła probataniy
 Wyda na świat wieczną zgodę.
 Duch uswojei karszyni,
 Hitoi zwiąże zgo prasy,
 W obec Boga zasłubiny
 Obrygnąją światła dary. —

O ciwieś mili od wioski w której kamień
 był stanął, stał dwór dziedzicki Doroty Sipi-
 jańskiej, wdowy od tak kilku, matki jedynaczkiem
 niem Elżbiety, wychowanej pod czulem macierzyńskim
 okiem. — Słesnie wyrosta Elżbieta pod opieką

matki i nauczycielki Bogumiły i Rogilanki sieroty
wziętej na opiekę przez p. Szpizalską. — Urok tajemni-
czy nie okrywał kolebki dziewczęcia; nie było to ani
dziecis uprządanego wystętku, ani żadna, ~~pre-~~
ciosa afiosa cyganów, lecz było to dziecis ludu które
ojciec odumart, przesiedlony w ławie przy wywózce
belki na Kasiol. Matka wydawczy na świat nies-
wołodny córke, umarta wtydzień później zostaw-
iła Bogusis na łasce opatrzności. —

Dano znać dziadziemu że Jankówa umarta.
Kazata przynieść do dworu dziecis i hodowata
troskliwie Kasiatę wytegly na bratniej niwie,
a slany znajomym potem ciszkęj pracy. —

W lat kilka później urodzila się Elżusia,
a we dwa lata potem umart p. Szpizalski obla-
ny żarni żony, — domowników i kumier. —

Młozostata wdowa Kochata osiadowa obie dziew-
czynki: Elżusi potrzeba było jeszcze kasaki i miarki,
a Bogusis już uczył wstąpił brat p. Szpizalskiej p. Am-
broży Jaworski. — Niemtody — niełenny, przecierpiał
na wojacze wiele trudów za młodu, a na starość osiadł
u jedynęj swej siostry, pomagał jej gospodarzyć, cieszył
strapionych, i oświecał niemnych. — Kochał siostrę z
całego serca dobry p. Ambroży; rosta dziewczynka
zdrowo i swobodnie, nie samemu się bynajmniej
usodremien swojém. —

Wikt też we dworze nie uszgał siarce gdyś

Małoni przedziśni rozprawy nad dom cały. —
 Stany tylko rzędy rozdawiały w porządku
 i panne Reparat ^{podryta} Ilesiewiczka, Skosbownikowa
~~z~~ i wydydentka odwieczna, masyryli się ob-
 je patrzyła na Bagusia. —

— No proste umiemy, mawiała nieważ Repa-
 rata do pana rzędy, ani prosić że Bagusia
 stopka, takie to delikatne i mite jakby jakie
 frangitko. —

— Dniowisko prawdziwe, czekający kon-
 ca, — odpowiadał p. Moch Kijajaj głośno. —
 Sądzi takż nieśmiało się przywili. Dniowisko
~~z~~ p. Szpijalskiej że się jej ciotka tak spoufa-
 liła z ~~z~~ tej Kogitanki. — Jedni to narywali
 zgorszeniem, inni brakiem taku, a p. morskathowa
 Odprawa radziej dawała bywać w p. Szpijalskiej
 litując się nad nią że ma braka ~~z~~ bicia. —

W dzień się Rozalji dwór rzechy p. Szpijalskiej
 napelniał się gośmi. i katalywato hukiem sąsiadniej
 małotwieży jak motylew na wiosnę. Panienek jak
 ptaszynek w maju a wszystkie prawie świeże
 i śliczne jak róże. — Najokazalej między pan-
 nami figurowały p. morskathówny Emma i sta-
 cyzer. — Guvernantka Nienska rozwinęła w
 nich sentymentaliem i drablowość mimory. —

Panny podkomorsanki Szabowskie, chociaż
 w innym zupełnie uychowane kolone, do pierw-
 go rzędu były saliczone. — Matka ich kobieta

areydealna zajmowała się sama interesami, wy-
stała co dzień kilka rozwiniętych processów, za-
wieszata tam ważne bardzo stosunki, a niemając
czasu trudnić się osiemni powierzyła je prak-
tycznej wdowie Madamie Saper przybyłej z
Szwajcarii. —

J. Podkomorny spokojny o wszystkim — siedział
sobie za głową swój matronki jak za ciepłym
piecem, grzał w prefesansa z ks. Wilkowskim,
czytał dawnie kalendare z kłótych o zmianach
powiatów najtrafniej się dowiadywał, a czasem
bawił się rozmową z roztropnym arcydziełem
Samulem biegłym dyplomatem. —

J. Podkomorski troskliwie o dobrobyt dzie-
ci, mawiała nieraz do Madamie Saper: Jak naj-
miej proszę ucyli proesji i egzaltacji, bo to do
ładnego nie prowadzi. — Niech ma cię cię-
dy praktyczna — bo w tem grunt szeregów na tym
tu świecie. —

Wola J. podkomorskiego spełniała się literalnie;
madamie Saper tak wykształciła swoje usze-
nie że mogły być w domu oszczędności i porządku,
sepiłka bez głowki im się nawet zdała. —

— Nie się darmo nie daje i nie się nie bierze,
mówiła podkomorska swym córkom; ~~Wszystko~~ dawa
wody sakłanki biedniejszej. — Bóg wam we troje
odda. —

Praktyczna matka — nawet ewangeliją podzięguje

pod tabliczkę Pitagorasa, — który jako amulet
szerednia wieszota na deszcz cerek. —

Ta podkomorzanianin służył p. przesłowi, do których chociaż oddawała. Amos się uśmiechał, uśmiechy się jeszcze biedaerki — bo tak mama chciała, a dobry papieł stał się całym mamą. —

Do klasycznych nauk sprowadził przesłowi Niemce^{rodem} z zagranicy. — P. Wilhelm Stünde trzymał się od lat wielu najszerszą bakałarką w zamkniętych domach, a chociaż milergey, zadziwiał całą parafję swoją uroczonością. — Posiadał kilka języków, zachmurował się w matematyce, do kłóbiał się w filozofji niemieckiej, znał botanikę, praktykował muzykę, zajmował się mineralogiją, gwałcił nudy, — i stracił fortętię

Wodziwał, drzełwał, ścił takowier nie uprzedza-
jąc książki z rzeki. Spokajny, obywatel, albo siedział w kącie, lub chodził lekko jak cienko po no-
żu katowcy pod surową mychudła rze, albo rozwijał i rozwijał w białą potę od surowa. —

Jesli się dawał dagniewał, pokłzył po niemiecku, porządkował palami i znów jak pająk zasiadał w kącie. —

Kto zapomniat byłatu książki lub nazwy kamienia, ewał się jak do biblioteki do głowy Stünde go, i wkręcał się koryli przed jego nauką, i on sam wto wierzył że jest szafę ~~zawieszoną~~ mądrości

Jeden tylko p. Piotr brat przesłowej mówił nie raz swej siostrze: — Kochana Megino, tu kłótył pająk

rasuszy, twoje córki jak kwiaty swego zielnika,
już i tak rozwidniały siedząc nad książkami.
Wspakują martwych nauk do swoich główek
a rzyć nie będą, usniaty, i nikomu biedaczki na
nie się nie dadzą. Kieraj mi sestro, że ten
kastoŕlenny filosof sam nie umie bo jak
papuga uczył się bez myśli.

— Mój kochany bracie mówiła przeswowa,
ty jako bezżenny nie możesz proząć dumy ro-
dzicielskiej. Młode córki tak są ucone że mo-
głyby zdać egzamin nawet w paryżu i otrzy-
mać stopień. —

— Kandydatem na stare franny, adawał
się p. Piotr z Łolem. —

— Nie przesuwaj bracie bez zastanów się
głębiej, — i umiej odróżnić wychowanie moich
córek od szajadek naszych. — To tylko grają,
spisują, siwizgają po francusku nie więcej, a meim
nie obca matematyka, pracują nad algebrą, a
Hegla umieją na pamięć. —

— To właśnie namie się im nie ad a sawró-
ci głowę Kochana sestro. —

— A więc nie nie ujęć według twego zdania?

— Owszem, — trzeba ujęć ale nie przesko-
cać głowie. — Wszak i Elżbieta Szpijalska je-
steś się ujęła, bez nie dla tego żeby ogłuszyć na
dawno i bezowocnie nad książkami usychać. — M-
że jako prostaczek nie pojmuje waszej edukacji,

bez wienia z doświadczenia że malowanym chle-
bem nikt żyć nie może, a cuda nauka własny rozum stawi. —

—— Kochany mój bracie, nie stać mi za wio-
sionę Elżę, która nie miała nigdy guwerner-
ów, a naukę i sztukę wiewersia domostwa Bazu-
sia cesarskiego staroswieckiego fr. Ambrosiego, co
nigdy nie podobał dobych języków wcale nie
posiadał, lub tylko sam dla siebie czegoś prze-
czytał. — Choć zaś coś tak płynnie mō-
wiał kilkoma językami że nie rozumiał je nawet
jakiej się maci. —

—— A ajerystego nie umięją wcale; histo-
rii ajerystej ani w dąb; literatury rodowitej ani
odrobiny. — Naco obcych suprematjai ze
straty swojego? Piastunka i nauzyiel powin-
ni być z rodzinnej ulepszeni gliny. —

—— Porafijanstwo mój drogi braciński; Księ-
żna Joliza inspirowana Angielką do świętej dewo-
telnij Juki, a przecież ta pani wie jak wy-
chowai dziecię. —

—— Alnie się zdaje że niewie. Angielka
niechaj swiętą prozą zedy dla swoich wygód
my, a nasze dąbki powinny piastowai i ucy-
liai ajerysta piastunka. — Na licha nam te cw-
de dżwozy, — poco nam cude zagraniczne bo-
zi? Alły mamy swoje — i tym kwiat piśnocy,
i tym ostatni dżycia oddai powinniemy. —

—— Nie przeszkadza temu Kochany bracie, bez

oswiata nas jessze w kolibie, bez pomocy
obiej obejś sie nie możemy. —

— Kto aani to umiowi? odniekt p. Piotr
i usasz. — Przyjechał sie bliżej kłuci, to mi
wychowanie. przeszłego tygodnia bawitem w
Obszewie widziatem z bliska p. Sapizalek w
której enotach nie drzewnię za sto mit od nas,
a po jej śmierci nie będzie nekrologu kapięcego
kupionemi kamiami co ładowa umoty. pasuje na
matronę, lecz domownicy i biedny ludak. Długo
o niej pamiętać będzie. — Stargamy wiele tros
kami życia, pasuje się nieraz z umysłajęcy
modkiję, ożywan w Obszewie, daje mi się że
bracie żywą i umoty mam tuś przy sercu
ogrzany wiasz. — Satsap też dwie dniowy
pod stacją świętą przesłasi i kowane, widzę jak
na uloni ich przyśle pokolenie racie zastuga
w usynkach. —

— La kago? wejdzie Bogusia? Jan jej
nie weźmie, dla chłopa da mgiera, za biednego
szlachetca sama frąje niż siebie. — Chce pro-
bić także sierocie, wyszłono jej krywość daje
~~zasady~~ zasady niewłasne stanowi. —

— Świat dla wszystkich maże biotro: jest
miejsca na ziemi i jest pewna opatrności. Je-
śli by Bogusia nie wyszła zamarła, żyłby jej daw-
no będzie prożywanem. — To nie was, Stando

tyjczy cudnym tylko rozumem, a jak śmierć nadej-
dzie, skona ~~zgodnie z~~ według metody świeżo odkry-
wanego mędrca germańskiego. —

— Kto zgadzaemy się w zdaniach Kochany bra-
cie, ale na dzisiaj daję gawędkę, konie stoje przy-
gankiem, możemy się opóźnić na imieninowy obiad.

Rozmowa była się wprawkowata do prostotnej
londary, ^{znaję} p. Słomce ^{całym przyborem} ~~z całym przyborem~~
~~z całym przyborem~~ Do turbowości, a wspaniałe goście
prezesostwo z córkami pomnożyło liście grono już
zebranych gości. —

Pokoje i ogrody mrowiły się ludźmi, który po-
dobnie wieszają imienia danieli p. Sopijalskiej.
Dwie prababki z prawnuczkami, który babki z wn-
czkami, a wszystkie sześce, wesole, nie potrzebują
ani anodijum dla okrzepienia, ani dżemki swojs-
kiej, gwarzą sobie o ubiegłych czasach, a gdy się
oko brzo wspomnień zaprószy, westchną, prosi-
stają się wzajem tabaczką i znów gawędzą. —

Młode matki zasiadły wokół rozmawiają
o swych dzieciach, o ich rozumie zadziwiający,
o postępie nadzwyczajnym w naukach, o koklu-
szce, skrofutach i innych chorobach trapiących ich
kliwe macierzyńskie serce. —

Młodzieńcza młodzież bawie się z fraumami,
śmieją się przedwesołym dźwięcznym cisnie-
chem, bez gdy nagle przyfronęła się już wieszty
za mąż się swą wolę mają, śmieją się swe usta,

wsuwają się w głąb kanapy i — powatnieją. —

—— Ksaweryśni stoją grupkami rozmawiając o przeszłych przedmiotach; podzieli o gospodarstwie, o podatku w dawnych czasach; średnich lat budzą o polowaniu, preferansie i ostrych czasach, młodsze o agronomji, machinach rolniczych i płodach autor-
skich. —

Uczony Sotunde nie mógł się do rozmowy, kręcił młynka palcami, posusobował fortepiano i usiadł w kącie. — Grono panien, stojące między proscem, o zagranie choćby jakiego waleryka.

Dał się wtemie ubłagać, wyigrał chude palce aż stawy tużnęły i zagrał coś klasycznego wlas-
nej kompozycji. —

Skosztko w pokoju ucichło, sławski na-
wet nadstawy ucha. — Pani rotnistrasowa
Bagueka która czas namawiała siedmiu krzyż-
kami, odwróciła cępek, wyjęła wate z uszu i
stuchata siłnie. — Forteprisan tak się odrywał
akuratnie jak tabakierka grająca; były akkorda
przypominające siekanie kółek, a Sotunde jak
tyśka od fasoli grał wyprostowany. Stuchając
ziewała zasnęła, rotnistrasowa dotknęła wate do
uszu, zawiązała kostki od cępek i sapytota
p. przesecowej: — Czy nie wieś jakaś co to gra ten
kawałek?

—— Artydzieta Lisst'a, odręka przesecowa. —

—— Aha, — to artydzieta z którego nie ma

nie rozumieć. — Imienię się czas, imię się i me-
ryka, mówią stanięła z dalem. —

— Pani rotmistrzowa wadyka do Diestell'a,
odebrała się mawiać. —

— Lepiej go pojmuje, wyraźniej ^{brzmiał} mawiać.
poproszę tego kawalera o sztukę z moich czaścu.

— Pani rotmistrzowa do zadumanaego Niemca
prosiła o fotomasa Ogińskiego. —

Słucham nie nie odsekt, wstał z kresła, dwi-
gnął w tył boki głowy, długiego fraka i przesunął się
z wolna. —

— Czy on głuchoniemy? — zapytała rotmistrzowa
pana Piotra. —

— Klasykany to głupiec, ożek zapytany. —

— Klasykany, — patni asyndziej; to wieś
i głupstwa można się wygrywać; a przecież on
edukuje i riative pp. przesów. —

— Tak mawiać dobiadło, — zaskusze mo-
gi ić cónk. —

— Co asyndziej mawiasz? Czyś mawiało
grzyby: przecież to das być coimś świeżym i
lepszym. — Ale czy, — znów słychać mu-
zyki. —

Bagusia wsiada do fortepiano, zagłada kilka
harmonicznych akkordów, a później prosta ~~prosta~~ i
ręka jak myśł wielkiego mistrza odebrała się
sonata Beethoven'a. — Płynęły tony jak
wielkie ^{szereżę natchnienie grającej} spokojne wody, a ~~szereżę natchnienie grającej~~

jak amiat harmoniji, unosito słuchawny w
piękniejszej światy. I sonaty przepływała Bo-
gusia do Polonesa Oginskiego, jak też z obęga
można przepływa w rodzinną rzekę. —

Polnistrzowa znów rozwizała czepek, wy-
jęła wate z uszu, a świeży rumieniec wystąpił
na twarz jej dawną. — Bogusia nie
doszła jeszcze do trio, a trzy pokolenia stanęły
do polonesu co się równo rozwijał po wszystkich
pokojach. — Kłigaty w swieczniach świe-
ły i esubiste głowy, odwieczne i przeminione stro-
je, świeże i prawnie twane, lecz nie było
chłodnych, nie było młodszych, tak rodzinny
a skoro wszystkich z sobą spokrewnił. —

Jeden tylko ^{usufity} Sotunde został w kącie, i
samotny pajek okłóty jak widzi zapo-
mniał służby. —

Takowo przebrzmiał polones, odezwał
się masur Nowakowski, a słuchanie jego tonu
przebiegało takim kłó obojętnej młodości.

— Dalipan że to esarodziejka ta matka Bo-
gusia, mówił sp. p. to ^{swy} bę siwa esupnyg. —
wstrzymaj nie można chorować te mogą być wy-
chodzą. —

Tak tak — masie Dobrodziej: rodzinny
mota i z grobem podniecie, odniektu storunka —
botkin wstępnym. Tajemny tabaccki panie

piętnie. — Obażi uściubili sobie do tabakiery i idą
za wry myła Tsawa zawiąznięta. —

Na masurze i cypryckim, pp. marszałko
wony śpiewali i ucty włoskie. — Na każde po-
ruszenie stuchacny pibnie baczęta malka śpiewają
cych, palkę z pagodliwz kłósię na kłósięd wina
rego grającego w wianaty sp. jeonette, zdują
wzornem okiem na fr. piotła. Kłósię ziewanie
stapata w locie. —

— Na parafji, malka marszałkowa do swe-
go sypsiada, nie umieję ocenić ani metody włoskiej,
ani nowoczesnej muzyki. Kiedy się baczęta
nad ładą piosenki; ładajalkie baczęstwo piosenki
chane przy śpiewamianej kłósię cyprycku u nas
okłaski, a muzyka klasyczna zagranicznych
mistrzów przesłanie się kłósi u nas profanów
wcale nieoceniona. — Jak u nas jeżesz par-
fija trzej szamowny panie Ambrosy? —

— Tak panie doko. jest jeżesz u nas zbyt
wiele domoturnej parafijanowszyny, bez śpiewki
kłósi coras malki malki. — Co kłósi do
muzyki inaczębydym szedł — malki panie doko? —

Nie ujmaję wartości muzyki klasycznej ze-
granicznej ^{mistrzów} każdemu jednemu. — malki jest
rodzinną. — Dla tego to i zagraniczne sta-
nęta tak cyprycku. że się posuwajemy kłósi-
ta i kłósi. —

— Stuchalam nieraz piosenki ludowe w kłósi.

ładnej woni nie znajduję myśli i melodyi. —

——— Uszka nie smakuje w naszych piosenkach, odezwata się p. rotmistrzowa. Zapewna nie słyszała piosenki przy kołobzie a tak przecie modliła kochającą matki. —

——— Skłiwie to bardzo ale spoowszedniałe. —

——— i Wilosi macierzyńska nie spoowszednieje nigdy, a zatem i piosenka zawsze również ludowa. —

Elżmiersko, — Bogusiu, — zaśpiewajcie co dla mnie; odpędzcie grabarza stojącego z moty-
ką tuż przy mnie. —

——— Alty nieumiejący uczucie śpiewać szano-
wna pani, odwróciła Elżmiera. —

——— Zaśpiewajcie Skowronka, — to słusze
piosenka. —

Usmiechnęła się p. marszałkowa do swoich
córek, a dziewczyny dogadującą sądanion panu
rotmistrzowej zaśpiewały ewe dwa głosy:

„Wilko stumieni naszych radzio.”

Salka nastata cisza: ko. Wilosy ^{duboko} odzyska-
wały; a dąże się słyszei słusze rotmistrzowej Wilki,
widniei piękny Litwinke czepięcej jej wodę, czu-
woni naręzów i tulipanów wśród których fity-
nie rodzienna rzeła. —

„Pierś ucieta a serce jeższe bramiaty, nikt
się nie odrywał, lecz p. marszałkowa przerwała ci-
szę mówiąc do p. Sapizalskiej: — Słusze głosy mają

obie, grzechając naturalnie jak synagogalicki, bez
wastoty. Toż się dzieje ich głosem. Też się pami E-
siasie ehoi no rok powiorta sa granie tamby is
slicanie talent jej rozwinat, a polyt na wiel-
kim świecie uzupełnitay edukacizy wlasnej
jej urodzeniu. —

— Dziśkuje pan! Za takie elocjań nie mo-
gę z onęj koscystai. — Wiem że naszyt wiele
braknie majej cōne, lsa nadzieja w Bogu co
dat jęj posciowy dusze. —

_____ Pani niema jeszcze żadnych projektów
wydania Łamaj Bogusi: pióro świętoseba
Kornyski; co miały być ^{zuchło} wiadomości. —
Miałaby ewentualnie opatrzyć ^{dalej} ~~nie~~ może jakiś
literat albo poeta z nią się pokazać nie zwa-
żając na jej powołanie. —

Wysnam pami serése, — le nie cenia
tobym potowai na mész. Spatsnoai zajmie
sie siéote, a je dafomage orem ~~mag~~ magg. —

— Wielki pan! Takie wielkie zaj-
mują nasem sprawy, wzięte p. sędzią Ciesza, ra-
dzającym najwielej je skończy do Warszawy, bo w
wielkiem niedziele takwój samarkowai jej uro-
dzenie. —

Jakże zamaskować — i dla czego masko-
wać? nie zajmuję tego. — Czy godność osobista
nie osłabłemu człowiekowi, czy tajemie prawdy
nie należy do godności szlacheckiej? Jan Siedlca do-
stęp sobie, bo im kto więcej ceni swój kłopot

szlachetki tam więcej pracować powinni. —

— Tak, — tak, — tak być powinno, aby praca
była jeszcze istotniejszą. — Wreszcie, moje Bagaśia pod
sacramentem urodziła się gwiazda? —

— Wszystkie gwiazdy ^{idem} stworzone stworzył ko-
chany słońce, odeszłał się p. Ambrosy podmaszając
szlachetkę herbata p. sędziemu. —

Wtedy młodzieńcy różne były sądy o słońcu
Bagaśi, — i różne kamertonu odrywały się głosy. —

— Co to za szkoda, mówił p. Edmund Pieczura,
że ona nie jest szlachetką, choćby szlachetką.

— Chodziło się z nią ożenić? — zapytał ~~Al-~~
bert Lysko. —

— Dla czego nie? ale z chłopką niepodobne:
byłby sawagnum pastuska, masywai ciocią szlachet-
ką, szlachetkami szlachetką, c'est désolant. —

— Ale szlachetka dziewczyna zagadnęła o słońcu
Drobinku. — Biedaczka coły się z nią stała i leżała
p. szlachetka do więcej oddatek, mianowała się
i broniła. —

— A może i miedziwoz? odeszłał się p.
marszałek, mający dwie przesłane corki ^{już} na wydzanie.

— Chybyśmy się z nią wzięli, odeszłał się młody
Mieszko. —

— Brawo, — brawissimo! — ludzie ci są — co-
wiedzial prasa. — Co ona to mówiła panie Ję-
done? —

— Co ja mówię chęć pan wiedzieć? Ja pod inną
mi nieję sprawam, ja z innego punktu patrzę

na kobiety - ten siemnowłosy bory ptosy w mój duszy.
 Świat powszedni nie pamięta ani kobiety ani wiek-
 oza, którego kłoda chwiei jak bura wydoskonala je-
 cy catoje jego. —

— A wie my pana nie pamiętamy? Zapęta-
 to kilka głosów. —

flota potrafił punktami blond włosów, spaj-
 nat na wszystkich 2 letosia, zdraćwał malowni-
 co śladu swojego odcienia, i spuścił głowę jak
 kłosa przeigłony ~~zdradził~~ w ilgu. —

— Panie Tędy! Zbudzi się z niebieskich
 maszyn, zsunie się z Pomasu bez sawanki, ohol
 widomym promieniem swoje ideały których nie
 rozumiemy my powszedni ludzie, powiedziat Lucjan
 strus. —

— Ideały moje są umalowane na krysztale.
 le ducha mego. — My moi panowie dajcie mi
 chlebem i siemem, nie widziacie tego że wierzę a ten
 podniebny gotuje lekarstwo dla chorego świata. —

— Sklepa to apteka w ziemkach wieśniaczych, ale
 lekarstwa nie dajcie darmo, chociaż wam wieś.
 znowu z nieba się rozsyła. — Tam dasz ma-
 luskim w trudzie chleb powszedni, a lekarstwo
 w prau, — zakt toward Łaski. —

— Dla wieśniaka ziemniak to niska świat
 da ciastko fantazja jego wagnie niedokonaności. —

— Tłia i sampane, — odezwat się przez
 którego synek wieśniaka lubił jedno i drugie, a
 ojciec marzył o ptarai fantazji jego. —

— Nie łatwiejszego jak szyć odpart p. Frydor,
a przećnie i przepłatać z poety niema teraz komu
bo suchoty ducha są powszechną ^{ludzi} chorobą. Świat
się zanurzył w rejestrową księgę, merkantylizm zagłu-
szył głos serca, biada — biada — poecie!!! —

Wszyscy się uśmiechnęli słuchając tych narzekan
patrzył na deklamatora zapijającego snadem swoje
jeremijady. Stanisław nie podzielał uśmiechu i nie
mijał się do rozmowy stojąc ^{w oddali} ~~z dala~~

— O czym tak gadamany? zapytał p. Ambroży
George go za rękę. —

— Tak mnie estowiska co poetyzmu sądzą na
tandę wystawiać. Jód szylsem poety jak jód
porasolem zjadł ruder obiadu i wychyła szary.

— Nie brak mu dowcipu — pewnego talentu —
wzręć deklamacji — i okłamanych słów które
za mactwieniem sprzedaje, a gmin przykłada, ale
gmin słowny lubię i kłopotów i kłopotów. —

— I właśnie to mnie boli żalny panie Ambro-
ży, że kłótnia słowa uchodzi u nas miarę do
mactwienia wiary. Kiedy otworzyłem swój ka-
pielnik a najbardziej dygnia kapitan; bez kapitan-
stwa poezji, chociaż u nas dzięki Bogu mniej
jak gdzieindziej ^{tego} skalaniam ~~skalaniam~~ To słowa przes-
wał bolesny krzyk dziecka. Wszyscy wybiegli
do drugiego pokoju przesłani krzykiem. Stał się
szesćioletni synek p. p. maszkowski stat kłując
obłany. — Biegając kółko stoła upadł jak drąg
i skoczył do drzwi uderzył krawędź komody. —

I. mossałkowa solata się łami, mossałkowy
zakłuty very mówią z jękiem: ach krew — krew —
my nie możemy patrzeć na rany, serce nam fig-
knie mamo!

Stępną przesadzi a mikt nie daje rady;
gospodini domu nie było w pokoju, Elżbieta
wyposta z gościnii do ogrodu, jednocieplek Bogu-
sia z domowych bez żadnych helas'ów sajsta
się czynnie dziekiem, a niemając pod ręką żu-
mów batanowai, obróciła się do najbliższej staj-
nej podkomoranki prosiąc gestem o chustkę. —

Córki praktyczno — artystycznej mamy da-
wając ^{widocznie} ~~zobaczając~~ batystowych chustek udan-
ty się ~~zobaczając~~ nieznacznie do drugich pokojów.

Bogusia w tej chwili sięgnęła ze szuflki sa-
mion batystowej szelystki, rozdając ^{ją} na samoty,
obwiązuje głowę szrawioną i utula jęczące dzie-
ci. — Matka ^{Władzia} ~~zobaczając~~ dziekuje cętemi słowami, ~~zobaczając~~
siostry trzymając łaski na bieżących swych
słowach spazmuje jeszcze, a podkomoranki
bardzo rado w duszy się ich chusteczki porostaty-
cała. — Stępnąwszy poszły do bliźniego łaski
sankai ziół leżących łbie im przypomniał
wzorny stunde, a gdy powróciły z jękiem traci
przewożnych — narywają je po łacinie, już chłop-
czyk się ^{utulił} ~~zobaczając~~ na kolanach Bogusi i usnął
spokojnie. —

Skądzie i zawsze anioł, — pomyślał w duszy
Stanisław patrząc na Bogusię. —

— Moje córki takie niewowe, młóvita morskathowa
do fr. sedkinej ^{na} widok najmniejszej dany smutkującej
biedański. — Bogusio to kosał dziewczynę młó-
go się nie lęka. —

— Nie dzień się pani temu, odrekta sedkina: my
inne mamy nerwy, inne uczucia, inny kłów na-
wet, a ona, — chyba w chwastem prokolem uwyde-
likatniej. —

— I nieda furas oszczędnosci chusteczki, odzwat
się fr. Ambroży. —

— Panowie bierzcie sawosie strong ładnej dnu-
ryny chosiały nie wiedzieli z jakiej była klasy.
Coś to tak dziwnego że rane dziecku opatrzyte i
podosta fchryntę das fr. Szpizelskiej, — a wreszcie
szes do której nie bardzo jeszcze przywykła,
rekta fr. Sedkina. —

— I daj Boże żeby nie przywykła do miękkich
ubiorów, powiedział Stanisław. —

— Foto da jegomoi, bafyftata morskathowa
fr. Sedkina. —

— Stanisław Okraso — prozaiowy oryginał;
osiadł sobie wo wsi i gubernator. —

— Stysałam od Kogoi o tym filantropie;
słachata Jasiciampowa i chłopi polubili go bar-
dzo, ^{lewa} niewiędę czy na długo stanie mu cierpliw-
ści ryci z tą chatastą. — Zosabia widzi nie
imig^{to} teraz to w modzie. Panowie przybywają
się pieczeniary i darmozjadów, — trzeba tedy
zostać choćby missjonarzem ^{ludu} bo coś czynić z biedą? —

— Pan Otława nie bierze tych ludzi, wstępną
hrabina Bracicka podryta już frani. Chociaż wie-
le przecierpiał nie wdaje się w męstwo, nie wciśka
się tym tytułem wprowadzając magnatów, lecz cicho
zamieszkał w kmięcej rodzinie czując saćmę swem
sercem nagłą potrzebę oświecania ludu. —

— Już teraz mościu doł. dodata rolnictwa —
wa mają się ludzie na fatorsowych apostołach i
drzewi zamyszkają przed pręmiakami. — Za moich
czasów, rezydent stawał się estonkiem rodziny,
a teraz bywa najgorszą oszereją. — Nie można
już dzisiaj przemawiać języka o miłościach mi-
gdatach, lub cudzym kołtem żądać masekany. —

— Pani rolnictwa podawa się z wiktorem,
zagadnęła z wiktorem sp. szelina. —

— Nie z wiktorem ale z ludźmi, wieszaj mi osim-
ka. — Już nie prawie nie wytam by się trze w
osach, few miastach nie bywam, steroś mi radoś,
yszebis się w moim dworku, ozywam ^{tylko} miśdny
młodni, matkę z lubością na dziatki, masekuse
dni lepszych, bo nadzieja i wiara mnie nie
opuszczają. —

— Młoda dażrosie tego że dla pani świat
jedene młody i piśtny, wstępną przesowa. —

— A ktoż ten przesowy — tylko miedowiat-
ki i skwaszeni ludzie. — Za rolną języka przes-
tam koleje, rolnictwa moi wosyony prawie wy-
marli a dzieci w państwie języka wróciły do Boga.

Przezwalam bole, strate samego siebie, ^a coś cię-
gle szepce: że Bóg mój wiany probuje, że do cna-
ry ogólnych cierpień i kropla moich potrzebna.

— Pani sotmistrowa silnego jak widzi sro-
wia gdy tyle wytrzymała mogła, powiedziała sędzi-
ni.

— Dusza zdrowa podtrzymuje szalone ciato,
oderwała się łabina. —

— Alśka prawie mówiąc, odrzuciła sotmistro-
wa podnosząc się z krzesła, a choć świeżym po-
wietrzem odetchnęła, poszła do ogrodu. —

Wśród drzew rozlicznych i kłębów kwiec-
nych bawiło się rozmowę między pokolenie. — Je-
dni siedzą na ławkach, inni stoją kępkami, a
wszyscy udają się bawić rozmowę. —

Sentymentalne p. marszałkówny zapatrza-
ją się w niebiosy, deklamują poezję zwietrzała La-
martin'a. — P. Frydor wadycha słuchając, który
omiotam okiem po chmurach i światłach, a po
skłonionej skłonie deklamacji pyta od misie-
nia pana geometryczy marszałkówny prosić.

P. przesłany uproszone przez p. Frydora
świergoły prowadzić jakieś ballady niemieckie,
a p. Sotunde przesłany deklamację odpowia-
dając bez niemieckiego przyrostu wymówione słowa.

Proszony poezję o własne jego matelinienio.
Wskazała piersi jego: — coś przypominał, szukał
na niebiosach, — nareszcie znalazł listę swego
ducha i wydeklamował prastare poezję nigdzie
dotąd jeszcze nie drukowaną. —

— To państwa matelinienio? pytało z zachwytem.

Potwierdził wymownym gestem i potoczył swej
ręką na sercu. —

— Grzesiek! mówiono cokolwiek, tylko Elżbieta
młodsza wiedzę. czyje to winy, ~~ma~~ mając je prze-
pisane przez przyjaciółkę co je zagranicę przynio-
sła. —

— Długo wstydziła się za uwypostawie-
niej swojej, ~~zaczęła~~ pobiegła w głęb
ogrodu gdzie zastała rotmistrzową przechadza-
jącą się z p. Stanisławem po lipowej alei. —

Wysmukła postać dziewczęcia migotała za nie-
lonych kiciastych firanek, a duże niebieskie oczy
stuchaty z zapałem rozmowy Stanisława. Opo-
wiadał on rotmistrzowej o dalekiej stronie w
której lat tyle przeżył, a trzy jak wielkie
pusty tworzyły się po jagodach Elżbiety. Stała
się na przedzie pulkrem ciemnym włosów i no-
wem stuchata i ~~zaczęła~~ rotmistrzowej wielo-
brotnie uśmiewała, ręką co pobłogosławiła Stanis-
ława przy końcu opowieści. —

Ciesz się ziemię i raduj bo masz poire-
mników co cie Tęszą z miłości! Masz wielkie
serca i drogie wspomnienia których umarli
nie zabrali z sobą, a młokosmierz nie zatruła
jadem! — Masz archaniola stróża co nad
twoimi grobami i kochankami czuwa nieustan-
nie. !!!

§ VI.

Szpak zadrości Tabdziewi
Odmu przemy — wysły — biaty.
Tabdzi mówi tak szpakowi:
Niewtem winoś też ty maly,
Th uroony, dewmator szary,
Th nie ksziesz skrzydł w falach,
Leż i wernisz boie dary
Na zadrości wąż szolach. —

Miko i wesół przesyły imieriny p. Szpi-
 jalskiej. Nad wieczor bliżej gościu prajebali do
 domu, a dalsi zostali na noc. — Staruszkowie
 rozlokowali^{się} na miękkich pościelach, solenizantka
 także poszła do spoczynku, panu tylko jeszcze
 nie śpię, nie wadzą spoczynku, gdyż ich potaj
 do skrzydła budynku a ołtarz wychodzą na
 ogień i ogromne jezioro. —

W obsreminy sali kilkanaście panien, piasa jak
króliki w białych faldziastych, szlafroczkach, kłose zastę-
piły strój imieninowy. Śmieją się dziewczątka, śmie-
wają, w kółko się kręcą, nie widają na ich twarzy zna-
czenia, nie pogasty ich słowiste śmiechy, świecą jak
gwiazdki na błękitnie niebios. — Włos rozrzucony
pływa po ramionach, jedno go spleta w szeroko-
kie kosy, inna rozwija wpiersiowanie, bo jutro nowo-
we tance i szersza wesołość. —

Najprawdopodobniej z dziewczęcego grona by-
ła Bogusia: czy w tancu czy w rozmowie, — czy
w dobrym wstępie ^{przewodzi} ~~przewodzi~~ mowieniu. —

Choć niechęć woszystkie idą tam, choć nieśmia-
łysto na myśl szlachciankom, że Bogusia
chłopka wyekwawana chlebem bitości, lecz się nie mo-
gą a priori niewidomiej siły kłosa dążyć duch
świątły czuwać nad nią. —

Najlepiej saury się do wali zachwyciły się
dziewczątcom fajnie do ogrodu. —

Tak ciemno, mówią Emma, moie ja-
ki sorbajnik: woszystoż a dądzewa i nas po-
dobija. —

Otego się błąd, odrzuciła Władzia, wosak
Bogusia a nam. —

Jedyny — idący, — oderwały się głowy, idący
nad jasionożarnięmy hofe. —

Odwane i chłopki wosły się do rze, Bo-
gusia a Elżbieta promiory hofe. Jak ślad białych

Także przeflynęły dziewczęta po ciemnych alejach.
 — Ten co by nas teraz widział co by też pomy-
 ślał ciłkawa jestem, mówiła Anna. —

— Pomysłowały że pielgrzymki idą do Ziemi
 świętej, lub że wyprawa Krzyżowców, odrzekła
 Kasia — mówiąc te słowa:

„Leżysz komturzy do stolicy śpiesz,

„Kiedy sebrani w kapitule gromie,

„Wznowimy Ducha świętego urząd,

„Na czołach piersiach wielki krzyż zawiesz,

„Już czołgi nie wielki miecz oddasz.....

— Nie nam Kasia miecz trzymać; słuchaj to
 Krzyżowców w sukniach i szatach. — Tam biednym
 siedzieć w domu kusi i gęsi pilnować, mówiła
 ciężko wzdychając Władzia. —

— Kłószymon sława i wielkość, — a nam
 kłatka i igła, dodała Anna. —

— Nie narzekajmy na losy nasze, odrzekła
 Bogusia: niejemy pod straż aniata ofiary i mi-
 łosierdia, a my piastunkami: kolibek w kłótych
 storonnie diama prawdy i wielkości. —

— Jabyś wolata urodzić się mészaryną —
 bo mielibym wówczas prawo ubiegać się o ławę,
 odrzekła zię Emma. —

— Szlak matki bohatera opróczemienienia, ^{synowska}
 prowadziła Elka. — Głaska ławę wyszła z pod
 jej sena, a później się rozkłada na stłoni
 jej dziecka. — Na co nie spójrzysz spojrzawszy

myśl boga pokrewna mejeli estowuwej jeśli jej
nie kszują osobiste cele. —

— Świat, majo Elzio, inaczej szdri; nasze
rola dawno podrodna, bo czy orliu czy sroka
w klatce żyć musi, takta Helenus. —

Biada estowułowi co ottan swego szers
ścia w klatce umiesił, lecz biada i ptaszynie co
nad sity kamien dźwignęła zaprzęsta, a opuszcza
ziarno obok niej leżąc. — Jeśli mniej jednym
aniotem w mieście nie Bóg tenie wirnie, lecz
aniot co to myjąjymit. —

— Ja nie narzekam, majo Bazario, lecz
droga nasza wgapła i ciemista, takta Emma. —

— Bo myślisz drogi darszany rozumi nie
pomogę że majo ciemnie, i obłąd ona prowa-
dzi nie pytamy o to — byle nas dzisiaj była dla
nas rozumy. Wówczas, gdy z pod rory cieni uko-
le, z pod błyskotek piosen strzeli, tonieny we
track obwiniają łoy. — Sity duchowiej
więcej nam potrzeba, a droga nasza wyda
się nam ciężką. —

Słowa Bazaris brzmiały w cieniach nocy,
mgła kcieline przedświtna spuszczając się na
ziemię, a dźwięki stały trzymając się za
ręce jak białe chmury na ziemię upadły. —

Lecz o porę moków jawił olbrzymi stras-
kany piosenny przybrał w cieniach nocy kształt
ty ottana. Bliżki wschód słońca kładł na nie-
bo różowai, drogi mleczne jak gęstwa roztęta

się po niebiosach, szafis ich ciemny światku, sto-
ca się swolna liście na drzewach, fakuje i opny-
skuje się pianą cichej wody jezioro, spokój po-
wójnej wody ustępuje wesołej i rumianej zory.

— Wschód — wschód — Honie! — zawołaty
dźwięki, wyciągają swe Honie do bożego postać-
ca. — Wszystko śpiewa hymn porannu,
nieświeżona światki budzą się ze snu, rosa obny-
wa kłyta trawki i kwiaty, Honie ogrzewa skrzy-
dła ochłodzi ptasząt, a jak kto umiś chwali
swego Stwórcę. —

Dziwotażka zachwycona ukłoty na
muscawie, Bogusia brąskota po strunach har-
fy, a wszystkie ~~ptasząt~~ śpiewały chorem:

„Kiedy ranne wstaje zora”

Głosy dziwotaży stały się z głosem ptaków,
wzorowały im jezioro fakuje z łekka, dawonek
bliskiej kaptury prosił o Aniol poniski, ^{swe} co kato
tępie choi ludzi nie widai. — Otworzyły kielichy
wonne białe lilij — jak śnieżne kadzielnice z
których zapach płynie; wspamiata georginy sta-
ły w promieniach jak rossiane Honie. Wszystkie
tę obraciło na wschód, do tej Kolébki — Którą zio-
ta były postaniem dziecinny Wielkiego Boga, a zie-
mias jej grobem — i zmarstwychwstaniem. —

Mieśń poranne umiśka, kropie nocnej
wody już zarynają ożyba na dziwotażych włosach;

corrystkie)

wracając już do domu w którym śpię jeszcze wstę-
sup. Na dziedzińcu nie widać żywej duszy, tylko
krzykliwie prawie suszą swe skrzydła na słon-
cu, — przechadza się wokoło kłęby poważny żółci
i dozna, pustkę wsuwa się do ogrodu kobiecie z
Dziśkiem na ręku. — Z ubioru widać że jest
Zebrać się, stania się idąc swobodnie, a cała jej
postać jakby nieprzytomna. — Dziśkiem obru-
cona płachtą, patrzy ciekawie na wszystkie
strony i chwytła ręką kwiaty. Kobiecie idzie
nad piero, usiadła nad brzołem i karmi pier-
się niemowlę. — Pamiętki były już na gan-
ku, gdy nagle krzyk przesadliwy rozległ się w
ogrodzie. —

_____ Jokus - Marja! Kryksty, - - stangausi
jok esyte. -

—— Krayk nad jeziorem, wietla Bagusia, —
i parsieta nie jak stikata ogrodowaz ulicz. — El.
Susia tuż za Bagusia, a w minut franc już
woryotkie byty nad jeziorem. —

Kobieta w konwulsjach krzywała się
mym bledziem, ^{wystąpiła się} i jej samian. ~~zaczęła się~~
~~zaczęła się~~ i upadła do wody. To się pokazało — to
znowu zmilknie wśród fali, Tachmany wróciła wa
dy, na wieżach je wymorza. —

Bogusław a Elżbieta wzięty są do jeńców,
a reszta ^{krzyżowców} zamieszkała w okolicy. Już dążyli
się i z krzyżakami radości chwytając ich i moją

już umarł. —

Wypytymawosnyj na brzeg Młoda niemiądło
na miękkiej trawie, okrywają^{je} szalem, ekuchają
i ogrzewają kłopotniaki. Dzieci po chwilach
kilkunastu minut, serduszek już bije, sumieniec
wypłazuje na strapiate liśko. —

Leży! — żyje! — watały radośnie dzieci
mama, a teraz matka trzeba ratować. —
M. kobiecie jakby rły duch wstąpił. Tak się kur-
czy i pienie; strach ogarnął patriarchę. Ekusia
pobiegła obudzić matkę, Bogusia została przy
bezszytomnej, Stefia poniosła dziecię napoić
ciężkim mlekiem, Małda wciąż stała ma-
ją na twarzy przesadzone swakości kłopotliwej. —

Przywali dworzy ludzie, zamieili chorego na
sólwork, Bogusia wbiegła do swego pokoju
i upadła na kolana przed Matką-borką. —

P. Kaspjalska całuje córke dziekując^{Bogus} za
pomocne jej sene. —

— Ach mamo mamo, — co to za radość w
formie przyjaźni bliźniema! —

— Moja córko! — nie cofaj się nigdy przed
żadną sprawą bo Małda przynosi radość dla ser-
ca i ziele dla ducha. —

Kobiety u zagay były wstąpianką ze wsi sz-
miedkiej cierpiącą na epilepsję. Dzieciaki swo-
jej nikomu dani nie chciały powierzyć masażu
jeź zawozić z sobą. — Jęze po wyprawie do dąbnych

ludzi ~~blisko~~ blisko dworu prostrąta stabi, weszła do ogrodu, trafiła nad jesiono-gdzie ją zachwycił parokiem i ucytył i tak dziwił. —

Na obiad zjechało się dużo gości ~~z~~ ^a ~~inowojna~~ ^{inowojna} ~~tylko~~ ^{tylko} ~~aszkolliwera~~ ^{aszkolliwera} ~~niesłych~~ ^{niesłych} ~~sew~~ ^{sew}. Planienki przybyły już po ~~tylko~~ ^{tylko} ~~nie~~ ^{nie} ~~maję~~ ^{maję} w nim najmniejszego udziału, chwały, potęgiem potęgi dwójga dziwił. —

P. Jydon obierał napisac rozlogły poemat i dedykować ony bohaterom ~~tylko~~ ^{tylko} ~~zawzięcia~~ ^{zawzięcia}. —

• Kamunie dawnośnych cónk podziwiał adwoga Elżusi-milazę i Bogusi, jako ośrodku nieświeżości istocie. —

Kozak-to dziwczynę, mówią maszat-kowa do swoich sąsiadów. —

Tak tabeł maszta pływają po falach jesion, odzwala się p. Aska. —

Zadroszaj, wlasz szpaki biatemu tabe-dziwi, mówili beściomni ludzie. —

Nie winno temu że sowa i nie okazuje, lecz że zadroszajczyński, powiedział p. Ambroży.

Każdy sadzi jak umiał i jak z głośno. Się wypradło, lecz każdy prosił szlachetności ewangelii.

Na obiedzie Elżusia i Bogusia wymknęły się na felwark chęć zobaczyć chosy i jej dziwota.

Tarlaty dziwił supetnie zdrowe zmatka lesata jesion umieszona choroba. — Płnowat je Andriej Bibki dziadek stryjczy Bogusi, strón dworskiej parsiaki. Od lat dwudziestu kitha —

— Jak się ma Dziadunio? zapylota caturę 18-
18 stawała. —

Ah — tyje, sobie siako — tako: przyszedłem
do dworu po ordynację, a nim przyszedłem aktami-
stymni z obory, popitunij chos Janowu co były
jak holano nieboga. —

Dziadunio ja dawno zna? —

A Bóg się Wana Boga! jakie nie dawno?
Zna z wioski p. majora, at tego Niemca co tu jak
pięta do wozu koto — wsiłbit się do nas. Mżianie-
soraeski zdali w rękuty, ołoi z altara i doła-
la biedna i zółkici chorobek. — Boie odpusi, a gu-
bili etowicka a nie było daco — Ekonom na
hanszerynie uysciabat bez przyesny Janke,
zagotowała się, krew w chłapach, świecił w pale-
i usnął, — w lampie ekonomskiej. Skatował
Niemiec biednego Janke, i rap-top, skoczyli ra-
miuténku sębigego drwa do chaty. —

— Miedaerek — ach Biedaerek! — powiedziły
obie wzdychając. —

— Ołoi widnieć i ziatki jakie to biedy na
świecie. Przed tygodniem Bóg dał im sygnę, a
we wtorek o świecie Janek poszedł do gaju. Do-
gota kółyśata chłapach, już stonko podniosło się
wysoko a mżia jak niema — ^{tak niema.} — Potray przes-
o kienko Dorota, śniadanie już gotowe, Janeska
nie euidai, tylko jalcieś głosy dochodzą zdaleka —

Nadstawia uszy jak szejw poznawczy głos
mżia. — Wyskoczyła na podwórko — i zoczyła

Janka związanego jak młodzieja. Ekonom^{Łoysz} je-
chał konno i popędzał nieboraka Gruzem, lu-
dzi za nim stała gromada a Janek z Janką krzy-
knął: — Dorotko mnie wzięli w rekruty — bądź
zdrowa! — chodź zdrowo Janku! —

Nieborak zbladł jak chusta, skryknął i padł
na ziemię — a zaczęła się kłusować i pienie jakby
opętana. — Od tego czasu chodzi jak nieżywa,
sama niewie co gada a nieborakto chodzi bieda
i łzami. — Na chacie osiadł Niemie jakie-
goś samotnego lutka, a ona nigdzie sobie nie prze-
mieniła nie może choć ma i swoją ciętą tutaj. —

Ozeka dawno Kogos, palący, stuka, wola na
swojego Janka i chodzi gdzie ony nioch. —

Plimoty trzy, stumieniem po twary Bogu-
si i Elsi a stary mówi dalej: — Tak może ty.
lenki, ciężko choremu na świecie, ma co Bogu
ofiarować, a ten samotny co zgubi Janka w smu-
le po uszy będzie. — By grzech i swawola dzie-
dzicom co ojcowską ziemię zapaskudzili cu-
dziemi. — No, ale tymczasem, trzeba mnie iść do
chaty, mam skuto przeszyć robotę. Do zoba-
czyszka może kwiatowski śliczny! —

Ja dziadunia odprowadzę, Elusio po-
wie mamie że razem z dziadkiem poszłam a ne-
wicznie powrócę. —

Elusio pobiegła do pałacu a Bogusia po-
szła z dziadunią do bliskiej pralni. —

Na zieloném wrzósze porośnięm drzewami
 i drzewciami, rozlokowało się ewangelic Kilka
 dziesiąt ulów. — Grappa drzew jabłoni rasta
 mia pszczołki: od północnych wiatrów; od wscho-
 du, pszczołki drzew róży rumienią, latem wrzós-
 kę; od południa, łany dworniej pszczoły kla-
 niąją się, pagórkowi; a od zachodu, bukiet kwie-
 tów perfumuje powietrze. — Która schłodzona
 chatka stoi na strachu pszczołek; mieszka
 w niej Andrzej Biblis sam samutki. Wokoło
 wokoło, tylko dwie wydłubane ścieżki, jedna
 do dworu, — druga do gaju. —

Ona też ścieżka wijąca się koło płotu,
 wiodła dziadek ze swą wnuczką; on w trymii
 ubrany, a ona w różowej muslinowej sukni.
 On z rozanem latami obliczem, a ona świeża
 jak wiosna, gładka jak bursztyn, bez wad
 twarzach jest pokusiewiństwo rysów i uśmiechu.
 Dziadek jest to kwiat rozszarpany wiekiem,
 a wnuczka figuśka w rozkwicie. —

— Jak tu tadnie, jak młodo oddychać,
 ale czy dziaduniowi nie nudno być tak samotnie?
 pytała Bogusia. —

— Nie, moje dziecko: ja nie sam tu żyję.
 Pszczołki, ptaki, zające, czy to nie sąsiadzi?
 Lśmnia sikorska siedzi na Kalinie, na-
 krzygu i nagaćka tyle że jest co postać.

Jak przyleci gilia wataja na swego gila tak

czasem zatonie — że aż się bierze niebogi. A przeto
 ki wiośle tak napłotą, nakłatają, że i stoić nasa-
 mi — cha się splotą, kłują. O siwie talie tu
 w gaju gadanie, że na cały dzień wesole, lepiej
 jak z jaskini ludami. — Przecież tu moja dziewczyna
 ma jakiegoś tydzień z zabawy co ją mam się
 siedzieć i co różnym gości. —

Chwała Bogu że dziaduniowi tutaj wesole.

— Jak pisze, mój młody: — gdy posyłam
 wiadomości owa na przynęty, rano są, skłó-
 skłó, tanie, kóło siam, oglądają się tchórze czy
 kto nie nadchodzi, i kłum — kłum — guszą sobie
 owie, a ja frater przez okienko, dół zabijać nie
 boscańców, niechaj sobie leży. — Czasem w je-
 sieni przesunę się dołowa kłótki wilczy, owy
 jego błyskawic jak basanie siwie, i fajnie sobie
 dalej sięgają, że nie dla niego u mnie gości.

— Wszakże dziaduni nie są w tej mierze?

— Wszakże mnie nosi po różnym stronach. Co
 maleńkości chciało się rozstawać, a ojciec, jak już
 trochę odrośniętym od ziemi, zaczął się trząść i pil-
 nował strądy. — Albo chciało się iść dalej, ta-
 gnieć się strącem, a tu brzoś mnie nie oku brzoś
 co strach był aję, tego chwastat na strądy. —

— Albo sobie leżało: — czy już się przynęty, że
 nie mam swojej woli, ani na strądy, nie mogę
 paść w świat daleki. —

— Dziaduni nie chcą widzieć podziwnej strądy
 że chcą iść gdzieś dalej. —

Jakże nieochać, co ty mówisz dziewczyno? Lecz
^{tak} już dot Pan Bog^{że}, chciało się w świat płynąć jak
 kamień, a stać wiek bez woli, jak Deptana Ława.

Jednego dnia myślał sobie: pójdę do pana prądu
 do nóg, i prosił, niech mnie w świat pusi. —

Wstałszy ramiuteńko porzucił do dworu: pan
 siedział sobie pod lipą i mówił Koromk₃, białem
 drzewo przez liście stonko przyszedło a pan
 nie widział że ja tuś przyszedłem staję. — Łakawa-
 tem, — takim mać się jest kłó. — Kto tam?

Zapytał pan: — Ja Andrzej wielmożny pro-
 nie. — Czego chcesz białnie? Zapytał pan.

~~Wstałszy~~ Al' mnie ściemniało w oczach taki
 strach ogarnął, bez porzucił na jedno, bo i tak
 ile i tak nie dobrze. — Czego chcesz prastuch?

Znowu pan zapytał. — Stęwolnie się na rok
 i pójdę szukać łow. — Dozrełaj smarkacz,

~~Wstałszy~~ ja łobu dam łos, — ha, smark-
 przestuch, chce się łobu na wierszu guszek. —

Łanie c'iedzielski! — zawołał pan tak głębie że
 aż się satyrasły liście na lipie.

Jak grzyb z ziemi po deszczu wyrósł nagle
 skomow-pytaję co jaśny pan rozmawia?

Wypral wosk Andrzejkowi trzydziści odtę-
 wanych. — Ja w nogi — skomow zamna-
 i dogonił beatuszink, a nie mówitem jessem pro-
 ciem, już w wypral trzydziściok₃. — Kąsałem
 ze wstydzi ziemie i nie mówitem więcej do chaty.

Jak pocięli wosk, ściemniało zupełnie

~~Wziął~~ na dworze, skradł się do domu, pocią-
wał ścianę ojcowskiej chaty, popłatał pro-
cicha, — wygarnął z pod progu garnusze ziemi do
chusty i poszedł sobie gdzie uszy poniosą. —

— Musiał Dziaduniowi mocno serce boleć, sta-
ja się z rodziną strzechą? —

— O! bardzo bolato, ale co poradzić? Ekonom
z bizunem stał ciegła w oczach, a raz mojej sto-
ry pokosztowawszy, możeby i codzień chciał ją
nakarbować. Kogo Bóg stworzył tego nie umo-
rzył, myślał sobie, a byle żeby to i chleb by-
dzie. Popłatał patrzył na chatę — i posze-
dł prosto przez lasy mówiąc: pocięse.

— Dziadunie poszedł bez kawałka chleba? —

— Chciał w chustce gryźć i kawał
spory narowika, a idąc sobie za stołem tra-
fił się za Niemem i wpadł jak do wody.

Gdzie zaszedł do chaty tam mnie nakar-
mili, a ja im dałem to drzewo narobione, to w
polu dopomogłem, i tak idąc z wysportyn-
kiem w rok zaszedł aż do Warszawy. —

— Jakże to słusznie być musi miasto? —

— Jak las wielkie, moja rybko, — hej,
gdzie większe od Wilna i Rygi. Tu nie
wiesz drzewo, co ja ciałem zostawiam
o swojej woli! — Szedł jak wiatr gdzie
dusza chciała, — gdzie nogi niósły. —

— Czy Wista piękniejsza od Wilgi?
— Gdzie tam piękniejsza, co prawda

mówią daleko siersza, lecz woda mętnawa, a w nasiej
Wilgi... rodzinny znaczek, jak w liście zobaczysz.

— Jakże dziadunio doradził sobie w nieznajomym
mieście bez grosza i znajomych? —

— Od czego? Opatruno? i prasa? A proczekło trudno
nie było i tak jakos tykno do chaty że miejsce sobie
znaleźć nie mógł; lecz jak stanie w oczach ekonoma
z bizunem a przyjdzie na myśl grzeń pana, serce
zaraz na miejsce wędzie chociaż żal ojca. — Matka
odumarta dawno, ciotka Michalowa Daj Boże jej
świeca, wykarmiła kaszę, chociaż prawdę mówiąc
było głodu i chłodu, ptakatem, nieraz leżała na
piecu, a matula prawie cono przychodziła do
mnie przeregnać koryciem świętym. —

— Czy po śmierci przychodziła, — co dziadunio
powi, — jak to być może? —

— Nie wierysz temu dziewczyńko że mat-
ka nawiedza swoje sieroty? — Ały poki żywi mo-
dliny się za dusze zmarłe a duszeczki szereg-
stwie o nas nie zapominają. Lecz o to co inne
go zachętem mówię, misza się w starą głowę:
nie pójść ni daj, gawędzi. —

— Coś dalej dziadunio było w Warszawie?

— Siemowego tygodnia przejadłem głosz za-
pracowany, ale swobodny, jak jakie panisko
chodziłem sobie po mieście gawronie na wrzysł-
kie strony. — Wyszedłem z domu w nową dier-
miedze nawleczoną tyglicą a szanując w dro-
dze odsienie, wyście i ciele było. — Wpadłem za
Niemen niedaleko ~~z~~ Rowna, najzłem się u

jednego pana wzięć z wiew do ogrodu i zapisać i dać
jedną gościnę, niech mu Bóg nagrodzi. Majtek
tego pana narywał się Stalupie a niewiadomo czy
tyj gościnę oddać: dać Bóg jemu niech i na
tym i na tamtym świecie.

— Nie tyj już Dziadunin, lecz wiem że
wnosząc że ten co ^{tam} kamieszkał po jego śmierci ~~zostawia~~
~~zostawia~~ sobie jest karmym i gościnnym i również
kochanym od swoich sąsiadów. —

— No chwataj Boga, niech Bóg mu dopomo-
ga jak i dzieciom jego. — Oho moje dziecko, nie
bez kesa chleba chodźtem po świecie, nie mogę się
mądrzyć że ludzie jak mówią; w kramach tego
dusza zaprawia, możeby kupić można i takiego
młodego panom do stoła. — Młyny maszow tegie,
do kramu nie gadać, a jak wspaniałe propozycje po-
daje się chętnie ostatnim kęsowi chleba i przystaje
do sera. —

— Ktoś u nas bez sera, kochany Dziadunin. —

— Oho żyją ludzie, moja rybko, a już
wola kamień jak istota bez sera. — Oho — w
między, kamień jak dziecko, a patrzywszy się ko-
ło siebie, wspaniałowszy kęs z łonem wstaje
i buty, tak jakos politycznie postać do kosiota.
Płynęli ludzie jak woda, przedemną sied
jakieś mój pan postać odziany, już laser i ko-
siot, przyspieszonym kroku, że ni ślad ni rowa,
ten mój pan postać się i brzytwa upadł jak kłopot-
— Co to Dziadunin, czy zemsta? —

— Ja do niego, — dawaj podjąć się, a on śladu
 jak wafnu — ani palcem nie kiwnął; orey miał
 zapach, brat jak drzewo ścisłe. — No stuga
 czekajże rozesłanym ludzi, daruotem jak bosana na
 plecy tego moscipana i wniostem do jakiegoś domu słu-
 kęże satunków. Docewili jacyś ludzie polowili się
 dala na tożku a jak zaczęli przysłać na tward
 wood, ościsła otem, skłóbał pod podestem, otwo-
 rzył niebożak orey. — Ludzi jak nabito w
 isbie a niektórzy pytali: co się tobie stało panie
 Józefie? Dawattem się jak pijana baba, od-
 rwał ten p. Józef, chociaż na czerwo wyjętym
 a domu, ~~ten~~ na ulicy zrobiło się w osach śółto,
 dziełono, czerwono, w uszach jak na dawoniej
 szumiało i niepramym tam co już dalej było. —
 Kto ten Tasmawo co mnie tutaj przyniósł? —
 pytał p. Józef powstając z tożka. —

— Ja mój jegomoi, — wyswatem się u sto-
 wem jak Filip z konapi. — Bóg zapłać Kocho-
 mester, czy nie podewateli się miasa? — Ja
 pomiożę trzy bosany na plecach i przewożę się nie
 podisung. — Segi z waszei kłopotu, — a szadę
 wodem? zapytał. Ja sobie z stłun, — ze woi
 Dsiubiszek, odziettem. — Co tu porabia kłopot —
 nie? zapytał znów. — Jeszcze nie mój jegomoi,
 brody sobie po miedzie, a jak porawie leciaty
 na wiosnę i ja poszedłem w siviak. — Mnie
 u mnie zostaniesz, jam słowe z pirokessji, nai-
 che, ciobie mieniości. — A szkole zostanę, bo ser-
 ce moje już przysięgło do jegomoi. —
 Ktoś to był ten p. Józef, kochoany diaduniel.

— Był to skwe sobie ale wielki estowiel, a
to obraz jego jest u naszej pami. —

— Wiem — wiem diadunio, i kto o nim nie
wie, kto go nie kocha? —

— Kto moja duszo, zostatem u niego, a jak
stanie opiekuję się trawka tak się on mój opie-
kował — chociaż byłem głodem i głodem i duszą. —

Byłem u niego jak brzoza w gaju, nawierstem
się sypię buty, byłem razem na wojnie, piliśmy
razem i śladkie i gorzkie, wótal się razem do Mat-
ki — Bożki, a choć teraz Andrzej i grasoł Hama-
nego nie wart z przesłankami: wajuje tylko, był
was się i z Andrzeja był jakiś pożytek, nie
darmo jadł kaszę. —

Jakie diadunio wrócił w swoje strony
i powstał się z p. Głosem?

— Był zaprowadził, Bóg i odprowadził. Do
kilku latów różnego życia rozżukniętem się strasnie
do domu: z początku rano i wieczor ratowałem się
miej nagatując z pod progu ojcowskiej chłoty, a po-
tém ratowałem po drugiej rano na dzień, — a potem
od ust oderwałem nie mogłem. — Kiedy sywa-
ł się do domu to przesłane jak brzoza z głębo-
ki przesłatem, bo już nie było rady — tak zapachnę-
ła rodzinna strona. —

Jakie by musiał rad diadunio wrócić
do domu? —

— Bóg już nie znalazłem, leżał od roku w
magile: co chociaż mieszkata swoją matką a córką

majej siostry niedostatkami. Stary pan już nie był,
dawny ekonom osiadł na ^{własnej} fortunie, a młody pan
dobrego widzieli był serca, bo zawołał mnie do dwor-
u, powołał siostrę i kazał spakować się do dwor-
u chatynie. — W wiosnę nie wiele co się odmieniło: na
starych dachach wciąż mchu narosta, kilka gospo-
darzy dawniejszych umarło, kilka nowych przysy-
ła kury, kamienie były te same na drodze, i
~~nie było~~ gorzej było na świecie. — Ciebie
długoż tu jeszcze nie było — bo to dawno esay.

Diadunio znów wiał się do stłuzgi? —
Nie mogłem już ciężko pracować, miałem
namy na rękę i teraz jeszcze ból na niepokój.
Szytem z biedy były a dla ekonomówien wygodki
modę rostrawka, a glansowanie skóry. Młoda
ekonom nie płać za robotę, ale przynajmniej
skóra była taka i tak był passjonat, jak bywa-
ło za krzyżem. To aż ^{mu} zdrowy czepniał wysoko jak
konopie, a wazy się kiwać — jak ozon wieści.
Wiek mu Bóg nie pamięta ~~nie pamięta~~
~~co to był za człowiek~~ —

Diadunio chwalił młodego pana, na co on
powołał natanki nadziwienie. —

Był to inny człowiek zupełnie inny.
Zone, bo jakże to była ładna kobieta! Siostra
kochała kęs chleba, dawata apłesniaty chleb dla
ubogich, siostrę na gorące dla chłodzi, a jeśli kto
jadł smaczno we własnym domu, siostra się
z góry wyrywa ^{kepa} nie może. —
Nie musiała to być kobieta naszego kraju, bo

gdzieś są u nas takie szpiegielki?

— Są i u nas, moja rybko, ale o niej mówili ludzie i mówią teraz, bo iś i pracodawcą cudziemu trzęsła baka.

Tan sie jej stawiał jak meżakowi. I jak on tego skrzywdzi, on ukradkiem wynagrodzi. — Ci bieda tam wielka gdzie głowa domu chodzi w szepku a nogi w szafce, tam ani tady ani sprawiedliwosci za głose. —

— Nie miał widać ten pan ani rozumu ani woli — chociaż miał dobre serce? —

— Kłaje dziecko, ty nie wiesz co może stać kobiecie. Gdzie diabeł nie może robić — tam mu baka pomore.

— Może dla tego dziadunio dotąd się nie ożenił?

— Nie dla tego, moja duszo: jak moja klasyścia odumiała na tydzień przed naszym weselom, nie chciała drugiego szukać. Byłoby takiej nie znalazł. — Siłota się mnie jedna bogata wdowa z gotowizną i chudoba, ale gdzie jej tam do mojej klasyści? — Gdzie nieboszczki był praciem. Kiem, mieszkała w chatce w której ja teraz mieszkam. ^{trasmieja} Staska pani chciała mnie dać lepsze miejsce w dworze, bo umiem czytać a sibi dy i pi. Daj lekkim charakterem, ale wyprositem u pani miejsce praciemnika — bo mnie najlepiej tam gdzie moja klasyścia żyła i odumiała. —

— Czy dziadunio wóciwory z wóciwory cięgle w domu siedział? —

— Nie, moja rybko: przed wielką nocą poszedł ^{znowu} do drogi. Na dworku dwiżki byłam z pod

Wilnem. — i tam Raniemagtem. .... Od tego era-
su straciłem zdrowie, okulałem na nogę, byłem
długo chory, i wyszedł Panie Boże. co mi spaso-
wałem. z aliteracji.

— A wiośta i Bóg diaduniew czy nie daje
sły? —

— Tak i h. Józef Kiedys mnie mówił, tak i ty
mówisz diaduniew, — tak i Bóg mówi w duszy.

Zasiadłem już na zawieszę Kalka, dawany pan
przedat majątek tesańmiejšej pani co siebie wy-
hodowała jak własne dziecko. — Po Bożej
Matce najwięcej przewinął Kochaś twój, opie-
kunke, która tego nie robi zloba — co jakas tam
wielka pani zrobiła wzięwszy na opiekę z
wiośki diaduniew. Wyhodowała na panienkę,
a gdy panienkę wzięła w mój oczu, wydała żywot-
tem za mój za pasobka i osadziła w wiośce.

Nasza tego nie przyjmie nawet, bo i ten taki
Kalka tego nie przyjmie nawet. — A teraz moja dusza
Kalka by miała. — A teraz moja dusza
wracaj do domu bo już nie sand, a drugi
raz wolnym czasem, przypominając więcej re-
czy i opowiem tobie choć już panienki nie było
dopisuje, — czas Andrzejowi iść do aliteracji. —

— Bóg diaduniew, — jeszcze podziękuj
mam, da pan Bóg zdrowie, a jeśli jeszcze
do wiośki powieść diaduniew diaduniewem siebie
przechodzi po jutro do domu, do już gdzie się
porządaj, czas wzięć się do Kalki i do roboty. —
— Dobrze — dobrze, moja rybka — idź tam

Blizna draga, — z flaknem Bogiem maje dsičko!

Bazasia usiunowu Dziaduniu poszła do do-
mu, cini Dugi szedł z nią, Księżę szedł przed
nią i doprowadził ją do pałacu. — Leganka
stała powór p. Baguckiej i siwak osiodłanej
p. Stanisława. — Potem szła ona w godzinę ze-
jechała do domu a Stanisław rościwszy do swo-
jej iwdki, rozmawiał Dukię z nią Księżę o wielko-
ści Boga, o życiu rodzinnem i powołaniu Ko-
ścioła. —

Jak gwiardy do niebios tak obraz Bogusi
lgnął do Stanisława Leśna: była nawet chwila
w której gorze zapragnął podnieść z nią i -
nie i być jej podgose. Wzrostem głęboko
i sam siebie powiedział.
~~Wszystko co było w nim, wszystko co było w niej,~~
~~wszystko co było w nich, wszystko co było w nich,~~
~~wszystko co było w nich, wszystko co było w nich,~~
anielskie mój duszy — przeświecaj me-
mo życie... —

inner region

SS VII.

Jedli chleb w znoju
A jednak — w spokoju,
Oczekaję chwili
W której Bóg umili
Czas ich cierpienia
Łaskę wyzwolenia. —

W laty kilka po imieninach p. Szpijalskiej
 w dzień ~~120~~ ¹²⁰ Stanisława ruch był wielki w
 wiosce Olszynie. Gdy zaświtało, kilku wiej-
 skich dziewcząt miało ubiór deszczowy obwis-
 ły białym gładzonym perkalim, ogarniętym
 niegdyś majowym barwinkiem, a na niej naklejo-
 ne i niezapominające słowa: Nasze do-
broczyńce. Zatrzymato się grono przy nowym
 domu stojącym na krawędzi wioski, i z ostro-
 nosią śledzą troskliwość przytwierdzone nade-
 drkami ~~deszczowej~~ ^{deszczowej} napisem. Litery i nieza-
 pomniające jaśniały jak turkuse, obwódka z
 barwinku jak wianek z samorządów, a dziew-
 czątka nie posiadające się z radości, przyglądały
 się pilnie sarduszy niepodziawie. —

W godzinę potem wyszedł stego domku
Stanisław na ganek, napis nieliski najpier-
wiej mu powinirował. Bogusiu, — mój
amiele! zobacz co za niespodzianka mnie
przywitała, powiedział z rozrutelem wchodząc
do izdebki.

Wysięga Bogusia ~~z domu~~ Stanisławowa,
spójrzata na deserkę i z temi słowami się
w objęcie mgła. — Odgadli oboje czyje to
są dary. —

W godzinę potem, sterc — młodzi i
dzieci przysali wiessowai solenizantowi; kto
tak, kto słowem, kto wierszem wstąpił swe
wzruszenia. —

— Kto bracia i moi dziatki, — a jak się
szerególny! Kocham was, — i wy mnie kocha-
cie, szel do swych gości Stanisław. —

— Bóg zapłać, odizekli sterc; świecisz
naszym dziatkom jak jasna świeca. Od
twojego tutaj przybycia, i pisac nam trzeba
i Bóg nie tak daleko.

— Nie musie jednemu dziękuję: nie wie-
cuj wam doć nie mogłem nad siłę moją i kawa-
tek czasu, a Bóg dopomógł i dziękować
wam swoje prodata rękę. — Potrzebuję. ~~Wszystko~~
~~że~~ ciemnota do gości i ogaby prowadzić;
że nie dość być sytym i leżeć na piściu, bo i
chleb ^{ze stołu} uinied i kąt ciepły obczydnie, jeśli nie
móca miły napelnioną strawę widzieć przez

sobę imie będzie. — Już waszym dziatkom
miałe przy pracy księgi, już też nie osuwa
was w rachunku, bo dziatki wasze same po
rachują. — J w domu Bógym nie dłaćnię z nady,
wiedząc co to jest pacierz i co chwale Boża. — Już
i w gospodarstwie znaczenie jakoś lepiej, brat bratu
dopomaga a młoda gospodarstwo i z drukowaniem
rady umięję korzystai. — i coraz więcej staje się lewniej. —
—— Święta to prawda Kochany nasz jego.
moim nam pokierował i dziatki nasze sunie
do dobrego. — Tyłkoż nas nie potracaj, bo jak
ślepy bez ręki tak bez jego mości możemy
możemy zginić. —

—— Opatrzmoim nad wami, a dobra egi w
was samych strasować będą. — Dzięki tym
moim ja będę, z wami, ~~Antoni i~~ ^{Antoni i} Bogusia z wami
Kiej nagłej potrzeby. — ~~Wzrostem~~ ^{Wzrostem} choćby się oddalić. —

—— A ja Bogusia, to naszego matkę otre-
kli i kosen. ~~Wzrostem~~ ^{Wzrostem} Kłwają głowami. —

—— J Brudwinasowi już niema w wiosce
miejsca, powiedział stary Szymon. U jego mości
mammy bez procentu sól, ślazo — a i grom w po-
tlebie. — Teraz nam ^{nie} potrzeba jak ~~Wzrostem~~ ^{Wzrostem} by-
wato dawniej cotożyć się do miasteczka, ~~Wzrostem~~
~~Wzrostem~~ możemy nadarmo konia i grom ostalić w
złota zostawieć. —

—— ~~Wzrostem~~ ^{Wzrostem} Da jaka ^{czeg, sam} w Bogusia Kłwają

~~Wszystko~~ za taką wam przedaje, a serce się raduje i
i koni wam lepszy, i esat się oszczędza i ^{waszych} nie
korzysta z waszej chudoby. — La panie ~~z~~
dialek zawiązany księżęcego zapisatem dla was
kmiotka który wychodzi w Warszawie, a i w
diatki, ~~zawieszany~~ ^{zawieszany} ~~wasz~~ ^{wasz} ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
skorzysta. — ~~Tam~~ ^{Tam} ~~bracie~~ ^{bracie} ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
isby, ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
dat ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}

Caty się domek ^{gwaro} napił jak w ulu, Bo-
gasia przyjmują gości wzdłuż, ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
stem. Pиво domowe kusa się a i skłania
miodu ogłowa sterców i dopomaga wy-
wie. — Pieragi ze stonka ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
twy, grzybek litewski ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
tuszek, a po śniadaniu ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
gdzie dwukrotny synek Bogusi ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
trawie. — Stare bierz na ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
Kasa ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}

Adi do wieczora przedstawili gości u soleni-
zanta, ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
Stanisław ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
mek ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
na dobra ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
"Wymanawajcie panu" ^{proszę} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
— ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
się ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was} ~~z~~ ^z ~~proszę~~ ^{proszę} ~~was~~ ^{was}
uszanowai solerizanta i przejął się jego życiem. —

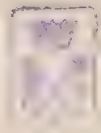

~~Coś na godzinę~~ ^{Witka} ~~napisała~~ się i wzięła
 Stanisławów dziełmi różnego wieku; od ksiąg
 do robotek przechodziła dziewczętka, a chłopcy,
 kto z nich miał ochotę, uczył się ogrodnictwa,
 kto strzelał do celów, kto pływał, a próbował
 kaskady się prawie wodził. —

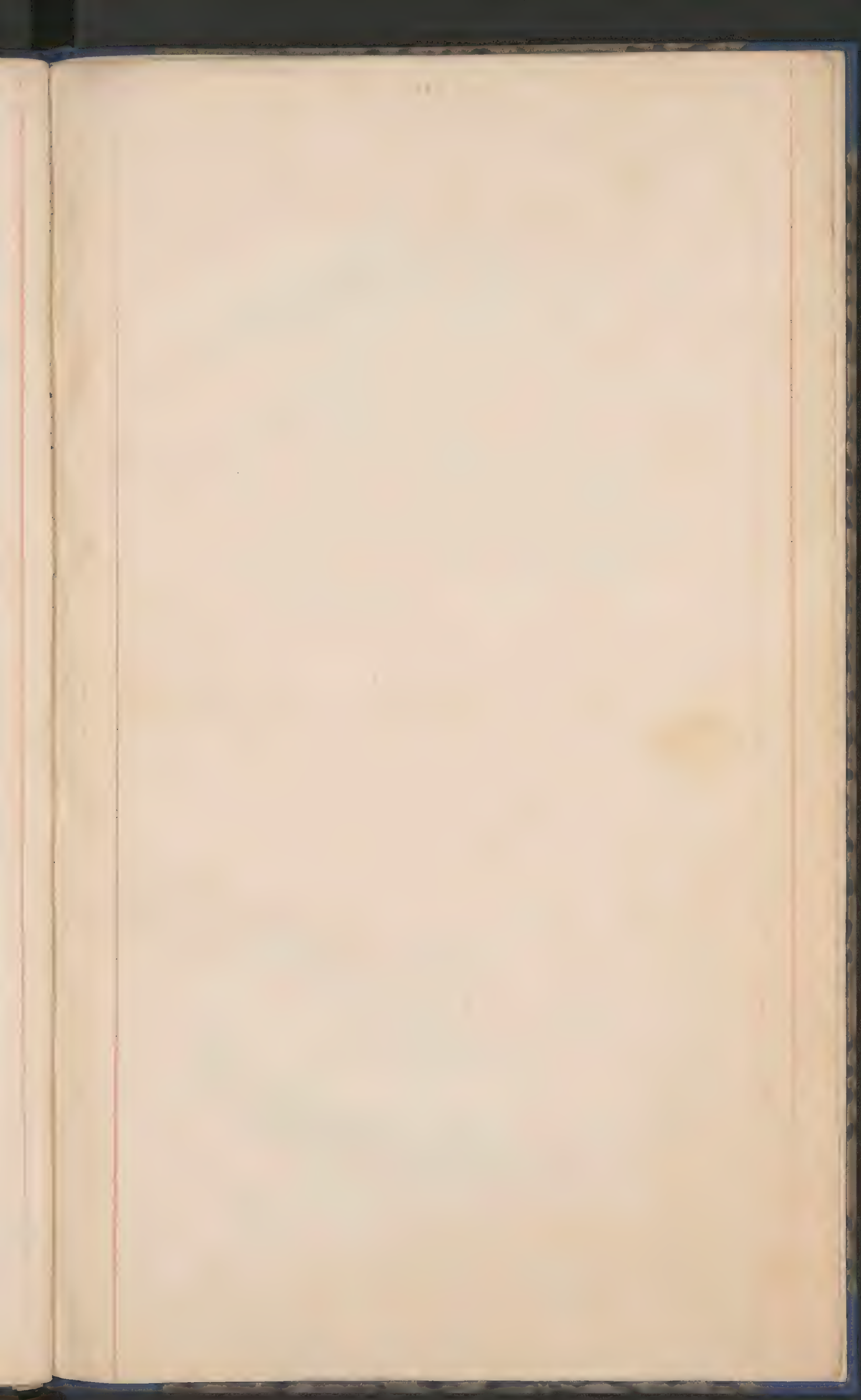
Tak do dziś dnia płynęła godzina Horista —
 wa Ołtrasy i żony jego Bogusi. — ~~Bo~~ ^{Bo} ~~Tajlepanas~~
 wielu poszło za ich przysługą! — Kto Kocha
 ten pójdzie drogą serca i światła. —

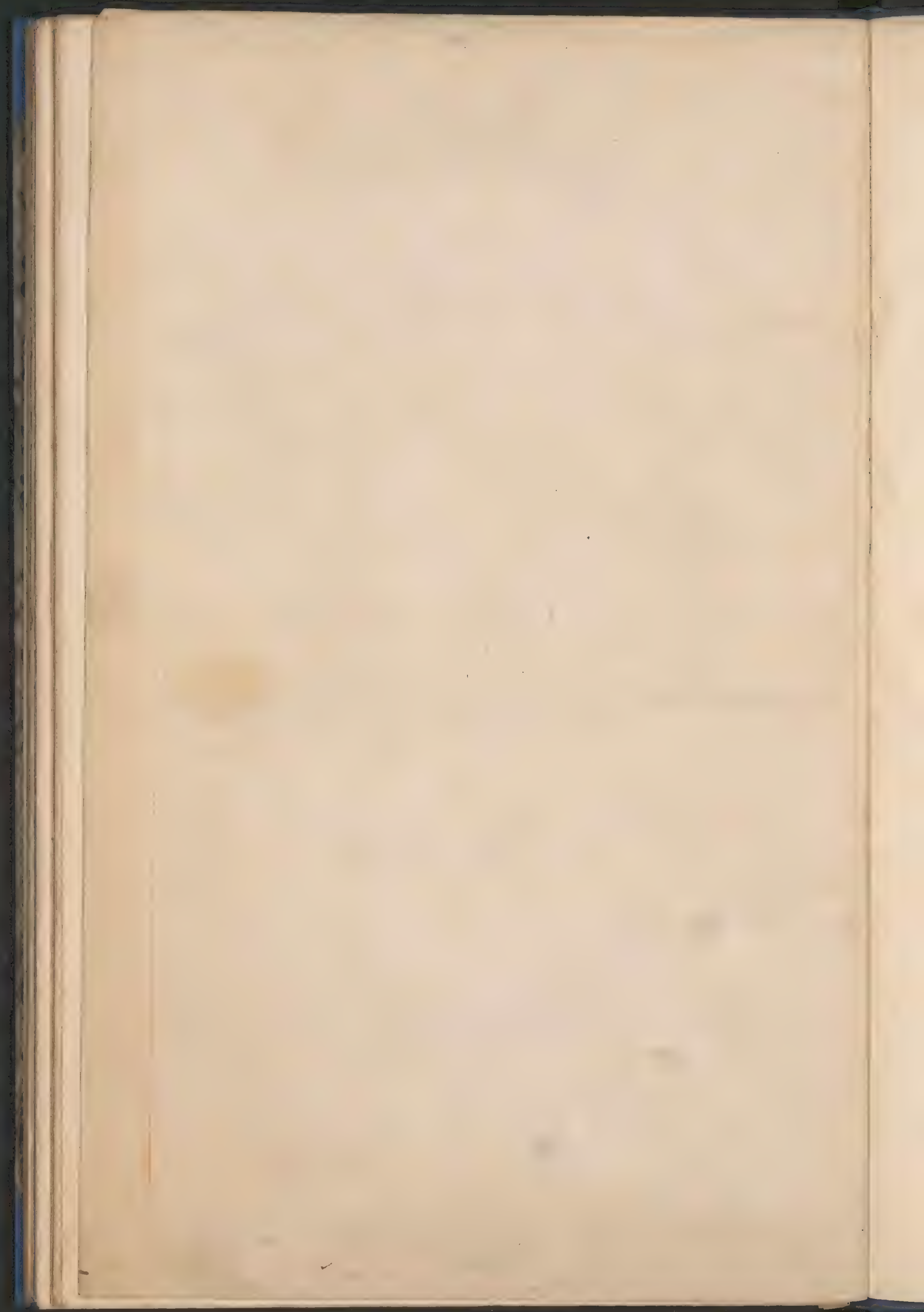
Widz serce tam kłucie,
Sam pracować w rozlewisku,
Sam przeprosić i wstąpić,
Sam pisać Ojcowi stowa. —

1848

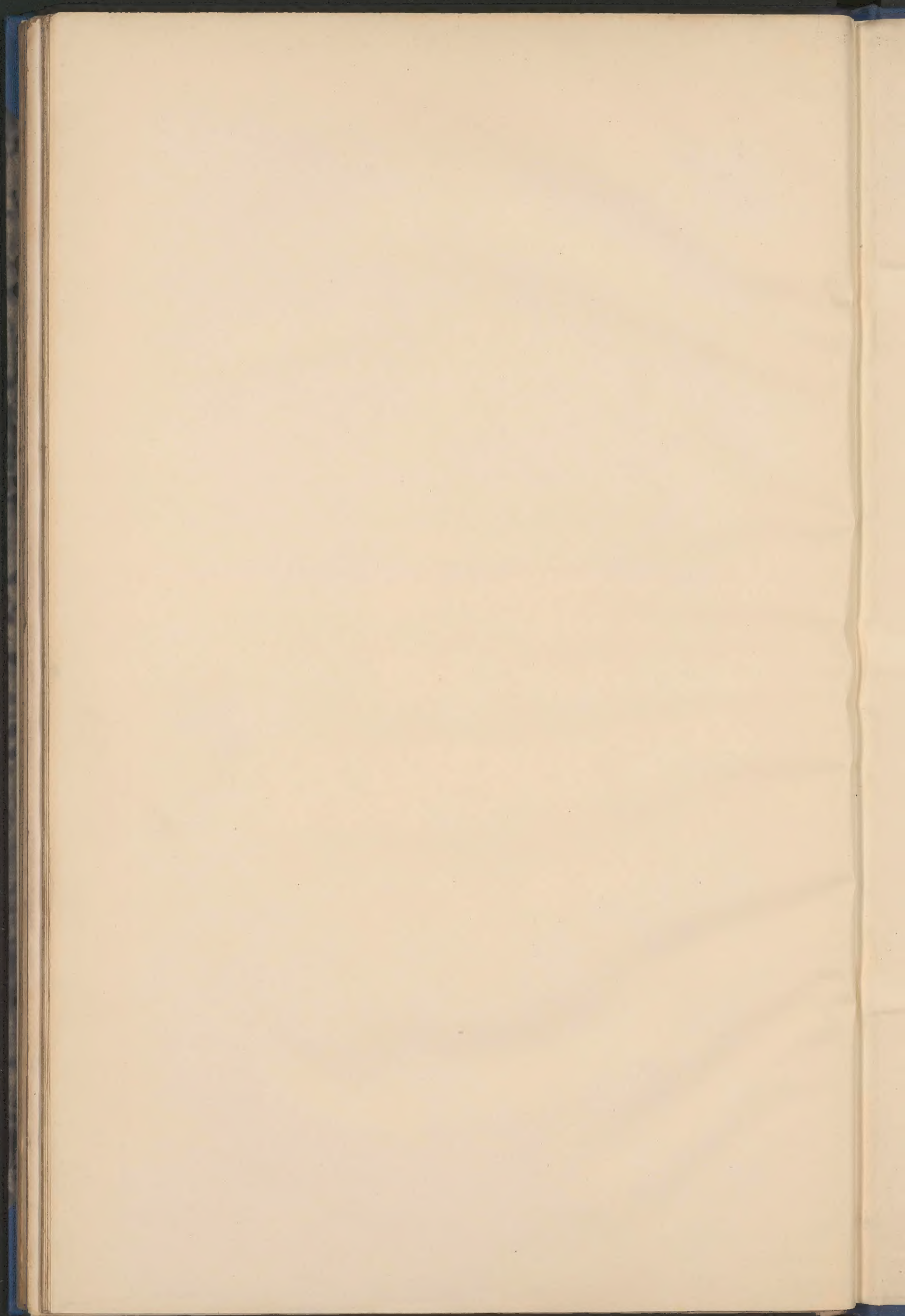

6